

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 127 | סנהדרין נ"א. - פ: שבט ה'תשפ"ה

תמצית

להתענג בידיעת התורה

הנושאים הנלמדים בחודש זה

הדפים שלפנינו עוסקים בדיני חיובי מיתה על עבירות שונות, ויתבאר על מה ובאיזה אופן חייבים מיתה, ואיזו מיתה חייבים.

חיובי מיתה בארוסה או נשואה שזינתה, בת כהן או בת ישראל. (נ: - נ"ב).

דרך ביצוע חיובי שריפה הרג וחנק. (נ"ב).

סקילה- מי חייב סקילה, ומנלן. (נ"ג. - ס"ז).

באלו מצוות נצטוו בני נח, מה עונשם כשעוברים עליהם, ודיני עריות בנכרים. (נ"ו - נ"ט). ומתי נכרי שנתגייר נפטר ממיטה שנתחייב בה בגיורתו. (ע"א).

עבודה זרה- מה אסור בעבודה זרה, ומה חייבים בכל דבר. (ס' - ס"ד). איסורי וחייבי נותן מזרעו למוֹלך (ס"ד) בעל אוב וידעוני דורש אל המתים מעונן ומנחש (ס"ה) מחלל שבת מקלל אביו ואמו בא על גערה המאורסה (ס"ו) מסית מדיח ומכשף (ס"ז).

דיני בן סורר ומורה- באיזה גיל הוא נעשה בן סורר ומורה, האם קטן שהוליד בנו נעשה בן סורר ומורה, מתי הוא נחשב "זולל וסובא", באיזו אכילה אינו נעשה בן סורר ומורה, ממי צריך לגנוב וברשות מי לאכול, ועוד מדיני בן סורר ומורה. (ס"ח - ע"ב).

מיתת בא במחירת, רודף להרוג, ומתי מותר להרוג מי שבא לעבור עבירה. (ע"ב - ע"ד).

מתי אומרים יהרג ואל יעבור. (ע"ד ע"ה).

מי חייב שריפה. (ע"ה ע"ו).

דיני רוצח- דיני רוצח במעשה או בגרמא, הורג את הטרופה או טריפה שהרג, הכוונה עשרה בני אדם ומת מי חייב, נרצח שהוקל מצבו או שאמזוזה לחיים ומת, רוצח בלא כוונה, זורק אבן לגו, רוצח שנתערב באחרים או שאר חייבי מיתות שנתערבו. (ע"ו - פ:).

דינים נוספים שנתבאר בגמרא- לגבי מה קטנה בת ג' וקטן בן ט' נחשבים כגדולים (נ"ה; ו"ס). מגדף. (נ"ו). איסורי קרובה בגרים. (נ"ח). מה מחלק לחייב עוד פעם חטאת בעבודה זרה שבת ושאר עבירות, ודיני מתעסק. (ס"ב).

מיתה אשת איש שזינתה ארוסה או נשואה

בתורה מצינו כמה סוגי עונשים לארוסה או נשואה שזינתה. בנשואה כתיב "ואיש אשר ינאף את אשת איש, מות יומת הנואף והנואפת", והיינו שמיתתם בחנק, דכל מיתה המאורה בתורה סתם אינו אלא חנק, ולר"ע דינה בשריפה. ובבת כהן כתיב "ובת איש כהן כי תחל לזנות, את אביה היא מחללת באש תשרף". ובעל שאומר שאשתו זינתה בעודה ארוסה כתיב "ואם אמת היה הדבר הזה וגו' והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה" (דזנות של ארוסה חמורה משל נשואה, מפני שהיא פוגמת גם את כבודה וכבוד משפחתה), ולא נתבאר להדיא בתורה האם בת כהן ארוסה שזינתה דינה כבת ישראל שדינה בסקילה, או שדינה כנשואה בת כהן שדינה בשריפה. ולהלן יבוארו הדינים וההפלות בזה, לרבנן ולר"ש. ומה הדין בענשה שזינתה עם אביה, ובעדים זוממים על זנות.

בת כהן שזינתה לרבנן נשואה בשריפה וארוסה בסקילה, שהרי ארוסה בת ישראל שזינתה דינה בסקילה, ולא יתכן שבת כהן תהא קלה הימנה. ולר"ש אף ארוסה בשריפה. ולרבי ישמעאל (נ"א). ארוסה בשריפה ונשואה בחנק.

בתורה מבואר שנערה המאורסה שזינתה דינה בסקילה, ונשואה בת ישראל בחנק דכתיב "מות יומת הנואף והנואפת", ובת כהן בשריפה. לר"ש כיון שהתורה החמירה על בת כהן נשואה יותר מבת ישראל, אף בארוסה החמיר הכתוב לדונה בשריפה ולא בסקילה.

נערה המאורסה בת ישראל שזינתה מאביה שהיא חייבת סקילה משום ארוסה, ושריפה משום שזינתה מאביה, לרבנן שסקילה חמורה דינה בסקילה, ולר"ש דינה בשריפה, דכל המתחייב ב' מיתות ב"ד נדון בחמורה.

עונש עדים זוממים בזנות- זוממי נשואה בת כהן דינים כזוממי בת ישראל בחנק, דכתיב "תשרף" היא ולא בעלה ולא

זוממיה. וזוממי ארוסה בת כהן דינים כזוממי ארוסה בת ישראל.

ובת איש כהן כי תחל לזנות וכו'-

נ"א. איירי בחילול הבא מחמת זנות, דכתיב "תחל לזנות", ולא איירי בחילול שבת, אף לר"ש ששריפה חמורה, (ולא נימא דהואיל וריבה הכתוב מצוות יתירות בכהנים תידון בשריפה, ואף שכהן עצמו דינו בסקילה, הו"א שהוא קל יותר כיון שהותרה לו שבת לענין עבודה), דלרבנן אם חיללה שבת ודאי דינה בסקילה ולא בשריפה.

אף לרבי אלעזר שפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה והיא נפסלת לכהונה **לא איירי הכא בפנויה**, דילפינן גזירה שוה 'אביה אביה' מארוסה בת ישראל, **ואין הכונה שזינתה עם אביה**, (וקרא לאפוקי ממה שאמרו רבא שבת ישראל שזינתה מאביה דינה בשריפה, דאתיא 'הנה הנה' 'זימה זימה') דכיון דכתיב "היא מחללת" שמשמע שהיא מחללת אותו ולא הוא אותה, הרי כל אדם אמור.

בת כהן מרבה נערה (-שהביאה שערות ולא הביאה סימני בגרות המבוארים בנדה מ"ז). **נשואה, בוגרת ארוסה, בוגרת נשואה, ואפי' הזקניה.** הדרשה היא מרבינו הו', כר"ע שדורש כך (לקמן נ"א).

ובת איש כהן מרבה שאפי' **נישאת ללוי או לישראל** שכבר נפסלה מאכילת תרומה, או שנישאת לכותי (עכו"ם) או לחלל (כהן שנשא גרושה או זונה וילדה בן) או למזמר או לנתין (שאע"פ שהם אסורים לבוא בקהל יש להם קידושין והרי היא אשת איש, ואף לר"ע שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, היינו דווקא בחייבי לאוין דשאר) שכבר נפסלה עולמית מתרומה וכהונה, דכתיב "ובת כהן כי תהיה לאיש זר", מ"מ דינה בשריפה. אבל בנישאת ללוי וישראל שבחיי היא מחוללת מן התרומה, הרי היא בכלל בת כהן. ולר"מ בת כהן שנישאת לאחד מן הפסולים זינה בחנק, (ואם אכלה תרומה בשוגג משלמת קרן וחומש כזר, ולרבנן משלמת קרן ולא חומש, ואם נישאת לישראל אף לר"מ אינה משלמת חומש כיון שאם ימות בעלה בלא זרע היא חוזרת לאכול תרומה אינה נחשבת זרה, אבל קרן משלמת שכיון שאין לה זכות בזה הרי זה גזילה).

רבי אליעזר אומר את אביה בשריפה, את חמיה בסקילה-

אין לפרש שזינתה עם אביה או עם חמיה, שהרי אם זינתה עם חמיה אפי' בת ישראל דינה בסקילה.

ואין לפרש שזינתה ברשות אביה -ארוסה או ברשות חמיה ונשואה, שהרי לרבנן נשואה בשריפה וארוסה בסקילה, ולר"ש שניהם בשריפה, ולרבי ישמעאל ארוסה בשריפה ונשואה בחנק, וא"כ ר"א דלא כמאן.

לרבי יוסי בר חנינא הכונה שאם עונשה קל ממיתת אם זינתה עם אביה, והיינו נשואה בת ישראל שדינה בחנק ובאביה דינה בשריפה, בבת כהן דינה כמיתת אביה בשריפה, ואם עונשה למעלה ממיתת אביה, והיינו ארוסה בת ישראל שדינה בסקילה, בבת כהן לא יצאה מכללה להקל ודינה כמיתת חמיה בסקילה, וכתבנן שבת כהן שזינתה נשואה דינה בשריפה וארוסה בסקילה, וכן הלכה, ואף שד' מיתות בטלו, מ"מ יש לשנות ההלכה משום דרוש וקבל שכר, כמו שאנו שונים דיני שחיטת קדשים.

פינת הריבית

לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר אמנה (מכילתא דר"י עה"פ אז ישיר). ובשבת צו. אמר ר"ל החושב ככשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' וגלויא קמי קוב"ה דמומיני ישראל, א"ל הקב"ה הן מאמינים בני מאמינים דכתיב ויאמן העם וכו' אתה אין סופך להאמין שנאמר יען לא האמנתם בי.

גדר האמונה שנשנתו בה ישראל ומשה רבנו צ"ב, דלא נראה שהסניין באמונה על עצם מציאות ה', בריאת העולם או השגחתו בעולם, ומהכ"ת שמרע"ה יחדשו בהם בזה. גם פשוט שלא בזה הייתה תביעה גבי מי מריבה יען לא האמנתם בי'.

הנה המרגלים אמרו כי חוק הוא ממונו, ובסוטה פירשה רב פפא כלפי שמאי - כביכול אפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם. וכבר תמה הח"ח (שמי"ל ב יט) איך אמרו שטות כזו. תורף דבריו לבאר זאת הוא דלפי השערותם לא הייתה בהם זכות מספקת שהקב"ה יכניסם לארץ בבחינת 'תנו עוזו אלקים', אלא מחמת חסרונם כביכול אין יכול בבחינת 'צור ילדך תשי'. ויעו"ש שהיא אחת מתחבולות היצר להחליש באמונה בתקוות הטוב מחמת שאיננו שייכים לטובה זאת. נמצא שכה חמורה התפתותם להסתת היצר - שלא להכיר באהבת ה"ת אליהם ומתוך כך פקפקו בברייתו יעודם להטבה המובטחת - עד כדי שמחמ"כ נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ. כך גם יל"פ התביעה דיען לא האמנתם בי להקדישנו, שלא העמידו בפני עמ"י ובלבבם את תוקף הביטול המוחלט של כל המבדילים בינינו לבין אלקינו, ומשום תביעה זו לא זכינו לכניסתנו לארץ.

וגלויא קמי קוב"ה דמומיני ישראל - לאור הדברים האמורים הרי שמעלת אמנתם הייתה בכך שלמרות הכל מובטחים הם בגאולתם, כי רצון ה' לגאלם מביטל כל המניעות הרוחניות - חמורות ככל שיהיו - אם רק יחזיקו באמונתם ולא יאבדו תקוותם. יודעים הם ישראל שכל מצב של 'עוונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלקים' איננו מצב בעצם עצמותם אלא המציאות האמיתית ביישותם היא 'רצוננו לעשות רצונך' אלא ש'שאר שבעיה' הוא שמעכב.

שני סוגי מוקטריגים מצינו - שטן ומלאכי השרת. בילקו"ש (בשלח רלד) "כרד סמ' ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל ע"י במצרים ואתה עושה להם ניסים". תוכן קטרוג זה הוא הם הרי אינם שייכים אלך אלא שייכים לס"א, הם בצד שלו. "מיד השיב לו הקב"ה שוטה שבעולם וכי לדעתם עבודה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת".

מאיידך "ומשה עלה אל האלהים הה"ד (תהלים סח) עלית למרום שביט שבי מהו עלית נתעלית נתגששת עם המלאכים של מעלה" (שמו"ד ר' ג). ובאבות דר"נ (פ"ב) "באותה שעה היו מלאכי השרת קושרין קטיגור על משה והיו אומרים רבש"ע מה אנש כי תזכרנו וכו' היו מרגינים אחריי של משה והיו אומרים מה טיבו של ילוד אשה שעלה למרום".

נמצאת המלחמה פנים ואחור. גם אחרי שנבטל תחושה שקרית שיש לנו ח"ו אויזשי שייכות לעוד כח מבלעדיו ית', עדיין נצטרך להתמודד עם טענה רוממה של מלאכי השרת, טענה המבטלת כמה קטנים אנו ואם אנשי אמת אנו עלינו להודות כי בדרגתנו אין מקום לשאיפת התקרבות במסירות מוחלטת לבטל כל העכבות כאילו אנו קדושים וטהורים כמלאכים.

אולם גם טענה רוממה זו שקר היא, וכבר אמרו חייב אדם לומר מתי יגיעו מועשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (כע"ז בתד"א ר' כג), היינו שכח האבות בבנים וחובתנו להוציאו אל הפועל ואסור להתחייב מכך מתוך תחושת חולשת הדור או החייד.

באופן שבאימרת ר"ש (אבות ב ג) 'אל תהי רשע בפני עצמך' כלול גם 'אל תהי חלש בפני עצמך'. אדרבה החלש יאמר גיבור אני, איש את רעהו יעורר ולאחיו יאמר חזק, ומתוך אמונה שהיי עולם נטועים בתוכנו - ונטיעה זו בכתנו ומחובתנו להצמיחה - עלינו להחזיק עצמנו לגדולים (לשון השל"ה שבעות נר מצוה) ככתוב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

במידות ובכרתם של מרן רובנן גדולי ישראל שלי"ט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית: info@osher-b.org

לחצטרופות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית

'צללו כעופרת במים אדירים' מפורש במנחות (ג). ד'אדירים' קאי על המצרים, ויל"פ דלא רק גבורתם הפיזית אלא שכח טומאתם אדיר. ולפי"ו יפולש הפסוק שאחיו' מי כמון באלים ה' מי כמון נאדר בקדש', ובתרגום 'אדיר בקודשא', היינו שכנגד כל האדירות של כח הטומאה ניצבת היא אדירות הקדושה גדולה הרבה יותר, ולעולם מובטח שסוף הטוב נצח.

ואנן בריבית עסקינן, וכבר שנינו ושילשנו שאיסורה לנו נובע ממעלתנו הנשגבה לעומת אה"ע, כך שהירותנו בה מצטרפת לחוק המזונה בקדושתו וכתנו לעמוד בעו' ותעצמונת כנגד כל המקטרגים והמחלישים, ואודרה נהיה מוסיפים והולכים בשאיפה ועבודה תדירה להקרב לבוראנו.

עובדה הוה באדם שלוה מאה אלף ש"ח למשך שנה. לאחר חצי שנה ביקש המלוה אם יוכל להקדים לו פרעון של המשיש אלף שהוא נצרך להם. וכיון שללוה לא נעים שהמלוה דחוק מכח הלואתו הוא מוכן להתאמץ ולפרוע מוקדם.

אבל עלה בדעתו של הלוח, שכיון שמקדים לו פרעון אולי מן הראוי שבתמורה לכך יאריך לו המלוה את זמן פרעון החמישים הנותרים.

נהג עצם פרעון מוקדם מותר ולא אמרינן שהוא כריבית על המתנת המעות, דהלכה פסוקה היא (ו"ד קע"ג) שמוותר להקדים פרעון [אם כי שם מיירי במקו, אבל במקור הדברים (ירושלמי המובא ברי"ף לו) להדיא גם בהלואה, וכ"פ ד"מ בשם המודקי]. הא קמן דלא אמרינן שהקדמתו היא אגר נטר בעד עצם ההלואה, אלא פורע כי לא צריך את המעות או כי לא נעים לו שתביאו דחוק כתוצאה מכך שהלוה לו, לכן מונע דוחק זה ע"י הקדמת הפרעון. וה"ה דשרי לפרוע חלק מההלואה.

אכן לא אשכחן כן אלא כשהמקדים פרעון לא מקבל מהמלוה תוספת הלואה בתמורה לכך, אבל ודאי שאסור ללוה לדרוש - בתמורה להקדמת חלק מהחוב - שיריחו לו המלוה את זמן פרעון חלק החוב הנותר. ולהרמב"ם (מלוה ג א) דאין שייך קציצה אלא בשעת מתן מעות אינה אלא אבק ריבית. וגם הראב"ד דס"ל שגם בהרווחת זמן הוא ר"ק [וכן נפסק ב"י קטו סי' כ"ב]. מ"מ מבואר בדבריו שהוא דוקא כשמורו כשהגיע זמן הפרעון דהוי כשעת מתן מעות אך לא לפני"כ. אם כי לא מצינו בפוסקים להדיא חילוק זה.

ואפי' אם נחוש דשייכא ר"ק על הרווחת זמן גם לפני זמן הפרעון, מ"מ הכא יש לדון דלא הוה ריבית קצוצה. דהנה יל"ע ביסוד ריבית דאורייתא, מה הדין במקרה שהלוה שילם למלוה מראש וחיובו בקנין סודר שילווה [מהא ד"א דהלוני ואלוך הוי ר"ק מוכח שאפשר להחתיב להלוות, אא"כ יסבור כמחנ"א בשם ריטב"א דשייך ר"ק באומרו ועושה אף שאינו מוחתיב]. באופן שאם לא ילווהו לא יוכל הלוה לתבוע תשלומו, אלא את ההלואה שהתחייב לו בלבד, דנמצא התשלום מחייב את ההלואה ולא ההלואה מחייבת את התשלום, האם גם כה"ל הוי ריבית, או דלמא 'את כספך לא נתן לו בנשך' היינו שסכף ההלואה לא ינשך. כלומר לא יצור חוב, וזהו ריבית, משא"כ בזה שלא יצר חוב ריבית אלא התשלום יצר חוב להלוות.

ולא דמי להא דרע"א (קס, ו) דהמשלח זורון בתנאי שילוהו אסור, דהתם ההלואה היא שחולטת את הדורון, שאם לא ילוהו יחייב להחזירו, משא"כ כשאינו יכול לחזור בו מהדורון אלא שהתחייב תמורתה הלואה. כך גם בדין כשהקדים לו הפרעון ע"מ שיריחו לו הזמן על השאר הרי שהקדמת הפרעון מאריכה את הזמן ולא הארכת הזמן מחייבת את הקדמת הפרעון, ודו"ק.

עכ"פ ודאי מסתברא דאיסורא מיהא איכא. והכא גרע מהלויני ואלוך, דגם המתירים שם יאסרו כאן. דהתם סברת המתירים שכיון שכל לוח מחזיר את מה שלוח נמצא שבעצם לא קיבל כלום [הזמן שקיבל לא שוה כסף, אשר על כן אסור משום ריבית לקבל עליו תשלום], משא"כ הקדמת פרעון גרעה דשפיר שוה כסף, שהרי מותר לשלם לקדמתו, וכאמור שמונת למחור המותרות על חלק מהחוב. ע"מ שיריחו לו הנאה זו מוצדק לקחת תשלום, א"כ לכו"ע אסור להלוות תמורתה.

אך נראה להציע פתרון. במידה והלוה או המלוה רוצים לאפשר פרעון מוקדם של חלק מהחוב ובתמורה לכך להרויח זמן על החלק הנותר, יצינו בזמן ההלואה בשטר החוב שאם ירצו הלויים לפרוע חלק מהחוב הרי שנקבע מראש שזמן פרעון חלק החוב הנותר הוא בזמן מאוחר יותר. באופן שאין כאן הרווחת זמן בתמורה להקדמתו, אלא כך הם תנאי ההלואה עצמה, שאם ההלואה היא בסכום גבוה אזי זמן הפרעון הוא פלוני, ואם הסכום נמוך יותר הרי שזמן הפרעון מאוחר יותר. וכאשר פורע חלק מהחוב נמצא ממילא שזמן פרעונו של הסכום הנתר - שהוא נמוך יותר - הינו מאוחר יותר.

מחיר אושר בכבוד ור"ס

אושר בכבוד

חושבים עתיד הכלכה

בעידוד ובברכות של מרתן ורבנן גדולי ישראל שלי"ט

לקבל שטר תרין דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

לוצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

אך קשה מה נ"מ להלכה מה כוונתו של ר"א כשיבוא המשיח ויחיו המתים נשאל אותו. וכתבו התוס' (ד"ה הלכתא למשיחא) שאם יש נ"מ לאיסור והתר אין להקשות הלכתא למשיחא, או שדווקא כשהנ"מ היא כשעושה איסור אין לשנות הלכתא למשיחא, או שרק רב יוסף סובר שאין לשנות הלכתא למשיחא. ומה שפוסקים סריב יוסי שעתידים ממזרים לטעה, מ"מ שבזמן הזה א"צ להתרחק ממשפחות שאינם ידועות (שבזה מיירי רבי יוסי). ומה שפוסקים שכהן גדול שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו, נ"מ בנשיא או בפרנס שעבר מחמת אונס.

נ"א: לרבי ירמיה כוונת ר"א שאם זינתה ברשות אביה ארוסה דינה בשריפה, ואם זינתה עם חמיה דינה בסקילה, ואם זינתה עם כל אדם דינה בחנק, וכרבי ישמעאל.

לרבא סובר ר"א שלר"ש נשואה שהיא ברשות חמיה בת כהן דינה בסקילה, דכמו שארוסה שהיא ברשות אביה עולה מסקילה לשריפה, נשואה עולה מוחנק לסקילה. והגמרא מקשה שר"ש אמר ששניהם בשריפה.

לרבינא הופכים את הדברים, שאם זינתה את אביה ברשות אביה והיינו ארוסה בסקילה, ואת חמיה -נשואה בשריפה, וכרבנן.

עדים שהעידו שארוסה בת כהן זינתה והוזמו, הם בכלל מיתת הבעל בסקילה ולא כמיתתה שהיא בשריפה, דכתיב "כאשר זמם לעשות לאחיו" ולא לאחותו.

דין נשואה שזינתה-

לרבי ישמעאל דינה בחנק כיון דכתיב "מות יומת הנואף והנואפת" וסתם מיתה חנק, והוציא הכתוב בת ישראל שדינה בסקילה אם היא ארוסה, אף כשהוציא הכתוב בת כהן לשריפה איירי כשהיא ארוסה, ולא כשהיא נשואה, ולכן נשואה דינה בחנק.

ולרבי עקיבא אף נשואה בשריפה, דדרשינן "בת ובת". אבל פנויה לא, דדרשינן "אביה אביה" דאיירי בזנות עם זיקת הבעל.

ורבי ישמעאל דורש מ"בת ובת" שאין לחלק בין בת כהן תמים לבת כהן בעל מום, אע"פ שלענין עבודה יש חילוק בין תמים לבעל מום, אלא בנות בעלי מומין כהנים הרי הן בקדושתן. ולר"ע לומדים דין זה מ"הם מקריבים והיו קודש" לרבות אף בעלי מומין לקדושה, ולרבי ישמעאל צריך רבוי נוסף שגם בנותיהם בכלל.

נ"ב ומ"את אביה היא מחללת" דורש רבי ישמעאל כר"מ, שאם היו נוהגים בו קודש נוהגים בו חול, ואם היו נוהגים בו כבוד נוהגים בו בזיון, ואומרים ארור שזו ילד, ארור שזו גידל, ארור שיצא זו מחלציו, דסבר שאף לרשע בן צדיק מותר לקרוא רשע בן רשע.

שריפה

בפרק נגמר הדין נתבאר כיצד היו סוקלים חייבי סקילה. והגמרא ממשיכה לבאר כיצד עושים שריפה הרג וחנק, ומביאה מקור וטעם לדברים.

איך היו גורמים לפתיחת פי הנשרף- לת"ק היו משקעים אותו בובל עד ארכובותיו כדי שלא יתהפך ותיפול הפתילה, ונותנים סודר קשה כדי שיגרום לפתיחת הפה, בתוך סודר רך כדי שלא יתנוול, וכורך על צווארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהנודן פותח את פיו. ולרבי יהודה יש לחוש שימות ע"ז ולא יקיימו מצות שריפה, אלא היו פותחים את פיו בצבת שלא ברצונו.

وهיו מדליקים מתיכים פתילה של אבר, וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך בני מעויו וחומרת את בני מעויו.

מנלן שאין כוונת התורה שריפה כפשוטו-

לפינן גזירה שוה שריפה שריפה, שהכונה שריפת נשמה וגוף קיים.

לת"ק לומדים מעדת קרח דכתיב שם "ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם", אבל בבני אהרן היה שריפה ממש, והא דכתיב "וימותו" היינו שהשריפה התחילה מבפנים והלכה ושרפה עצמות ובשר, (שני חוטים של אש יצאו מקודש הקדשים, ונחלקו לארבע, ונכנסו ב' בחוטמו

של זה וב' בחוטמו של זה), והא דכתיב "ותאכל אותם" היינו למעט בגדיהם ולא למעט גופם. (ומה שמצינו שמישאל ואלצפן שהוציאו נדחו לפסח שני, הטעם הוא מפני שהשלד היה קיים, שזה מטמא. תוד"ה ההיא). ואין לומדים משם שהכונה לשריפת הגוף, דאמר קרא "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה, ומ"מ בעיני גזירה שוה לומר שגם שריפת נשמה וגוף קיים חשיב שריפה, דאל"כ היו מרבים חבילי זמורות כדי שישרף מהר, כדי לקיים "ואהבת לרעך כמוך".

ולרבי אלעזר לומדים גזירה שוה מבני אהרן, דכתיב "וימותו" כעין מיתה, אבל עדת קורח נשרף גופם, והא דכתיב "נפשותם" היינו שנתחייבו על עסקי נפשותם (שהחניפו לקרח על עסקי לגימה -אכילה ושתיה הנכנסים בנפשותם).

ואין לומדים מפריש הנשרפים שהכונה שריפה ממש, דאדם מאדם הוי ליה למילף, שכן שניהם אדם, חוטא, נטילת נשמה, דבר שאין בו פיגול, אבל פריש הנשרפים דומים רק בשני דברים, מכשיר הכשר מצות המקום, משא"כ עדת קרח ובני אהרן אינם בידי אדם, ונוהגים לדורות, ואין בהם נטילת נשמה, שכבר הם שחוטים.

משה ואהרן היו מהלכים בדרך ונדב ואביהוא אחריהם וכל ישראל אחריהם, ואמר נדב לאביהוא אימתי ימותו ב' זקנים הללו ואני ואתה נהיג את הדור, אמר להם הקב"ה נראה מי קובר את מי.

נ"ב: ת"ח לפני עם הארץ בתחילה כאשר הת"ח מתנהג בכבוד ואינו זקוק לעם הארץ דומה לקיתון של זהב, ואחרי שסיפר עימו דומה לשל כסף, וכשנהנה ממנו דומה לשל חרס כיון שנשבר אין לו תקנה. הגמרא מביאה מ"מירא זו משום דאיירי בעדת קרח שהיו ת"ח, ומשום שנתנו מממונו הקלו בעיניו לשכנעם להחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בקב"ה.

רב חמא בר טוביה שרף בת כהן שזינתה ע"י חבילי זמורות, וטעה בהנ"ל ששורפים בפתילה של אבר, וטעה בדכתיב "ובאת אל הכהנים וכו' ", בזמן שאין כהן שאין סנהדרין בלשכת הגזית אין משפט, והוא היה בדורות האחרונים כשאר האמוראים.

רבי אלעזר בר צדוק אמר שראה כשהיה תינוק ששורפים בת כהן שזינתה ע"י חבילי זמורות, אמרו לו אין מביאים ראייה מן הקטן. אמר להם שכך ראה גם בגדלותו, אמרו לו שאותו בי"ד לא היו בקיאים, שהיו צדוקים שדורשים מקרא ככתבו. וכתבו התוס' (ד"ה טעה) שר"א רבי צדוק חזר בו.

הרג

הגמרא מבארת כיצד היו הורגים מי שחייב 'הרג', ומדוע, ומי נהרג במיתה זו ומנלן.

לת"ק היו **מתזים את ראש הנהרג בסייף** כדרך שהמלכות עושה, ולרבי יהודה זה דרך ניוול (השתא משמע שהניוויל הוא להורגו מעומד והוא נופל. וכתבו התוס' (ד"ה רבי יהודה) שבאמת כוונת רבי יהודה שזה ניוול משום דכתיב "ובחוקותיהם לא תלכו"). אלא מניחים את ראשו על ה**סדן** עץ עבה התקוע בארץ כמו של נפחים, ו**קוצץ ראשו בקופיץ**, אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו, אמר להם יודע אני, אבל מה אעשה שאמרה תורה "ובחוקותיהם לא תלכו", ואמרו לו חכמים דכיון דכתיב סייף בתורה לאו מינייהו גמרינן, דמהאי טעמא שורפים על המלכים מיטתם וכלי תשימם, ואין בזה משום דרכי האמורי, דכתיב בצדקה "בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים כן ישרפו לך" וגו'. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שאף דבר שהוא חוק אצל העכ"ם מותר לעשות אם הוא כתוב בתורה, אא"כ הוא חוק לעשות כך לשם העבודת כוכבים.

אנשי עיר הנדחת נהרגים בחרב דכתיב "לפי חרב".

רוצח נהרג בחרב דכתיב ברוצח עבד "נקום ינקם", ונקימה בחרב דכתיב "חרב נוקמת". ורוצח בן חורין נלמד בק"ו מרוצח עבד, ולמ"ד שחנק חמור לומדים מ"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך" שכל שופכי דמים נהרגים בסייף ומן הצוואר כמו עגלה ערופה, אך לא לומדים משם להרוג בקופיץ ומן העורף, דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

אין תוקעים החרב בבטנו או בגורנו, דכתיב "לפי חרב" והיינו שתי פיפיות. ואין חותכים אותו לאורכו, דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

חנק

היו משקעים אותו בזבל עד ארכובותיו, ונותנים סודר קשה בתוך סודר רך, וכורך על צווארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאת.

מיתה בנואף- כתיב "ואיש (פרט לקטן. אמנם האשה חייבת בביאת בן ט' שנים ויום אחד. תוד"ה איש) אשר ינאף את אשת איש (פרט לאשת קטן -אשמועינן שאין לקטן קידושין. רש"י. והתוס' ד"ה פרט לאשת קטן) כתבו שהחידוש הוא באב שיעד אמה עברה לבנו קטן, או בן ט' שבא על יבמתו, דאף דמדאורייתא רמיא קמיה, אינו חייב עליה) אשר ינאף את אשת רעהו (פרט לאשת אחרים -נכרי, אשמועינן שאין קידושין לנכרי. וכתבו התוס' ד"ה פרט לאשת אחרים) שאף שאין בהם מיתה ואזהרה, איסורא מיהא איכא, מדאיצטריך למישרי יפת תואר), מות יומת"- מיתה סתם היא חנק, לרבי יאשיה מפני שהיא קלה וא"א להחמיר יותר דמנין לך לדונם בחמורה שמא לא נתחייבו בה, וד' מיתות בשמן גמרא גמירי להו לר' יאשיה מסיני, וכיון שלא פירש הכתוב מי נהרג בחנק, ע"כ קלה היא מכולם והניחה סתומה כדי לתת אותה לכל מי שלא נאמר בו איך הוא נהרג, דא"א להחמיר עליו אלא נותנים לו המיתה הקלה שבכולם. (ועיין רש"י נ"ב: ד"ה אלא) שכתב שר' יאשיה קיבלם כסדרן הלכה למשה מסיני). ולרבי יונתן לא זה הטעם, דס"ל כר"ש שהרג קל יותר, אלא כדמפרש רבי שזכרו שמיתה בידי שמים "יומת גם אותו" אין בה רושם, כך מיתה בידי אדם אין בה רושם של חבורה וסימן.

ואין הכונה לשריפה, שהרי אמרה תורה שבת כהן בשריפה, ומשמע שבת ישראל לא.

אלו הם הנסקלים

לאחר שנתבאר סדר סקילה שריפה הרג וחנק, מבארת הגמרא בארוכה מי חייב כל מיתה.

ג. נסקלים דלא כתיב בהו סקילה (דלא כתיב סקילה אלא בעבודת כוכבים ונערה המאורסה וחלול שבת ואוב וידעוני ומגדף) לומדים אותם מאוב וידעוני גזירה שוה "דמיהם דמיהם" ד"דמיהם" מופנה לגזירה שוה. ולא לומדים אותם מאשת איש שדינה בחנק. ומ"מות יומתו", לומדים שאם א"א להמיתו במיתה הכתובה בו, ממיתים אותו בכל מיתה שאפשר. ואמנם נשואה שזינתה אין דינה בסקילה, מדאמר רחמנא שארוסה בסקילה מכלל דנשואה לאו בסקילה. ומכה אביו ואמו שמיתתו בחזק אין לומדים מאוב וידעוני שדינם בסקילה, אלא מאשת איש, דאי אתה רשאי להחמיר אלא להקל.

אלו הם הנסקלים- הבא על האם, ועל אשת האב, ועל הכלה, ועל הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה עליה, והמגדף, והעובד עבודת כוכבים, והנותן מזרעו למוולך (קסבר האי תנא שאין זו עובדה כוכבים ממש אלא זה חוק בעלמא של העבודת כוכבים, ורחמנא חייב עליה סקילה, דהא כבר תנן עובדת כוכבים), ובעל אוב וידעוני, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו (חמור ממכה אביו ואמו, משום שיש בזה גם קלון אביו ואמו וגם הוצאת שם שמים לבטלה), והבא על נערה המאורסה, והמסית יחידים, והמדדיח עיר הנידחת, והמכשף, ובן סורר ומורה.

בברייתא איתא שדעת רבי יהודה שאם **אמו אינה ראויה לאביו** אינו חייב אלא משום אם. הגמ' מבארת דלא מיירי בחייבי כריתות או מיתות ב"ד, דבזה לא פליגי רבנן, דהא אין קידושין תופסים בהם, (דאפילו לרבי יהושע דס"ל שאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד, מודה שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, ולדבריו ממזרות לא תלויה בתפיסת קידושין. תוד"ה הא), אלא מיירי בחייבי לאוין כגון ממזרת ונתינה או אלמנה לכהן גדול, וסבר כר"ע שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין דס"ל ש"לא יקח איש את אשת אביו" מיירי באנוסת אביו, וקאמר רחמנא "לא יקח" אבן לו בה ליקוחיה). והא דאיתא שאיסור מצוה ואיסור קדושה שנפלו ליבום, חולצות, ולא מתייבמות כיון שהיא אסורה עליו, ולא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה שאין בה מצות עשה, ואילו חייבי כריתות פטורות אף מחליצה, מפני

שזה חמור יותר דלא תפסי בהו קידושין, לת"ק איסור מצוה היינו שניות, דמצוה לשמוע דברי חכמים, וקדושה היינו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, דכתיב בהו "קדושים יהיו", ורבי יהודה מחליף וס"ל שאיסור מצוה אלמנה לכהן גדול דכתיב התם "אלה המצוות" ואיסור קדושה היינו שניות מדברי סופרים, שאמרו חכמים קדש עצמן במותר לך, ומשמע שחייבי לאוין כאלמנה לכהן גדול צריכים חליצה, והא לר"ע חייבי לאוין כחייבי כריתות דלא תפסי בהו קידושין וממילא אינם בני חליצה ויבום, אלא ר"ע לדבריו דת"ק קאמר שיש לקרונה איסור מצוה ולא איסור קדושה, וליה לא סבירא ליה לחייבה בחליצה. וכתבו התוס' (ד"ה וחייבי) דהוה מצוי לשנוי דס"ל כמ"ד שלר"ע אין ממזר מחייבי לאוין אלא מחייבי לאוין דשאר.

הבא על אשת האב חייב משום אשת אב אף לאחר מיתת אביו, וכן חייב משום אשת איש אף מן האירוסין.

הבא על כלתו חייב משום כלתו אף לאחר מיתת בנו, וחייב משום אשת איש אף מן האירוסין. ואינו חייב משום אשת בנו (נ"ד.), דפתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו, לומר זו היא כלתו זו היא אשת בנו.

נ"ג: הבא על אמו, משום מה חייב-

לת"ק חייב משום אם ומשום אשת אב אם נתקדשה לאביו שלא ילדתו בזנות, או שנתקדשה לו אח"כ. והיינו בבא בשוגג, דבכל העריות כתוב חיוב כרת, וכתוב חילוק חטאות אפילו בגוף אחד. (ולא נקט שחייב משום אשת איש, דמיירי לאחר מיתת האב. תוד"ה משום). ולרבי יהודה אינו חייב אלא משום אם, דילפינן מדכתיב "אמך היא" משום אמו אתה מחייבו ולא משום אשת אב. (ועיין לעיל דעת רבי יהודה בברייתא שאם היא ראויה לאביו חייב גם משום אשת אב).

הגמ' ושאלת דא"כ נמטע מ"ערות אשת אבין היא" שלא לחייב משום אמו, ומ"אמך היא" שלא לחייב משום אשת אביו, וא"כ אמו שהיא אשת אביו יהיה פטור לגמרי, ועוד דא"כ למה רבנן מחייבים. ובהכרח שמ"אמך היא" לומדים שיש חיוב סקילה בין באשת אביו בין באנוסת אביו.

והגמ' מתרצת שרבי יהודה סובר ש"ערות אבין" היינו אשת אבין, ולומדים מגזירה שוה דאיירי בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו, ואמו שאינה אשת אביו לומדים מ"ערות אמך לא תגלה", וכן מבואר בברייתא ש"ערות אבין" זו אשת אביו, ואייתר גזירה שוה למילף עונש לאמו שאינה אשת אביו, ואייתר "אמך היא" לדרשה הג"ל, וכדלהלן, והברייתא היא רבי יהודה, דסתם ספרא רבי יהודה.

נ"ד. איתא בברייתא "איש (פרט לקטן) אשר ישכב את אשת אביו (אף אם אינה אמו) מות יומתו (בסקילה, דילפינן גזירה שוה דמיהם במ מאוב וידעוני). ולומדים אמו שהיא אשת אביו מ"ערות אביו גילה", ואזהרה לומדים מ"ערות אבין לא תגלה" (ולא איירי בערות אביו ממש, דנאמר להלן "ערות אביו גילה" מה להלן באישות אף כאן באישות). ואמו שאינה אשת אביו לומדים בה אזהרה מ"ערות אמך לא תגלה", והמקור שגם בעונש דין אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו, הוא, שכמו שבאזהרה שתיים שוות ה"ה בעונש שתיים שוות. ומ"אמך היא" לומדים שאינו חייב משום אשת אב.

לרבנן "ערות אבין" הכונה לערות אביו ממש, לחייבו גם משום זה וגם משום "ואת זכר", וכן איתא בברייתא שהבא על אביו או על אחי אביו חייב שתיים "ואת זכר", ו"ערות אבין" באביו, ו"ערות אחי אבין" באחי אביו, דמשמע ליה שהכונה להם עצמם. ללישנא קמא לרבי יהודה הבא על אביו חייב אחת, דהא לרבי יהודה ערות אבין אינו אביו ממש, ואין עונשים מן הדין, וללישנא בתרא עונשים מן הדין ולומדים מק"ו מאחי אביו.

רבנן לומדים מ"ערות אשת אבין לא תגלה" אזהרה לאשת אביו, ומ"ערות אבין היא" לומדים אזהרה לאשת אביו לאחר מיתה, ועונש בזה לומדים מ"ערות אביו גילה" שרבי יהודה לומד מזה גזירה שוה, ומ"אמך היא" לומדים עונש לאשת אביו לאחר מיתה דמשמע בהויתתה תהא בכל אופן אפילו אינה אשת אביו. ולרבי יהודה "ערות אשת אבין" לאשת אביו לאחר מיתה, ועונש לומדים מגזירה שוה,

ו"ערות אבין היא" בא לומר שחייב משום אשת אב ולא משום אשת איש, ואף בדמנתו' תנן שהבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום אשת איש, ולא פליג רבי יהודה, פליג בברייתא וה"ה במתני'.

משכב זכור-

הבא על הזכר נדון בסקילה, דכתיב "ואיש (פרט לקטן) אשר ישכב את זכר (בין גדול בין קטן דלא כתיב אשר ישכב את איש, ואשמועינן שא"צ ששניהם יהיו בני עונשים, וה"ה בנשכב גדול ושוכב קטן בן ט' שנים ויום אחד דביאתו ביאה חייב הנשכב) משכבי אשה (לומר ששני משכבות באשה, הרי זה בא ללמד ונמצא למד שהרי כל משכב זכור הוא שלא כדרכו, אלא אתא לאשמועינן שהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב) מות יומתו" (בסקילה, גזירה שוה דמיהם במ מאוב וידעוני).

אזהרה לשוכב לומדים מ"ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", ואזהרה לנשכב לרבי ישמעאל לומדים מ"לא יהיה קדש" וכתב "וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים אשר הוריש" וגו' מה קדש האמור כאן יש בו תועבה, אף "לא יהיה קדש" יש בו תועבה, ומדכתיב במשכב זכור "תועבה היא" לומדים שגם הנשכב במשמע, ולר"ע כתיב תשכב וקרי ביה תישכב.

נ"ד: הבא על הבהמה-

הבא על הבהמה והאשה המביאה את הבהמה, בסקילה, והטעם שהבהמה נסקלת הוא משום שבאה לאדם תקלה (מכשול עוון) על ידה, דבר אחר כדי שלא יאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה.

כתיב "איש (פרט לקטן) אשר יתן שכבתו בבהמה (בין גדולה בין קטנה) מות יומת" (בסקילה, גזירה שוה תהרוגו תהרוגו ממסית). ועונש לנשכב לומדים מ"כל שוכב עם בהמה מות יומת" אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב. אזהרה לשוכב לומדים מ"ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה", ואזהרה לנשכב לומדים לרבי ישמעאל מ"לא יהיה קדש" ולר"ע שכבתך קרי ביה שכיבתך.

מחלוקת רבי ישמעאל ור"ע בשני איסורים בהעלם אחד-

הבא על הזכור והביא עליו זכר בהעלם אחד, (לא גרסינן זכור, דלא קרי זכור אלא לנכב המשכב), לר"ע חייב אחת, דתשכב ותישכב חזא היא וכיון דמדח קרא נפקי אין חילוק חטאות בניניהם, ולרבי ישמעאל חייב שתיים כיון דמתרי קראי קאתו, וכנ"ל.

הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, לר"ע חייב אחת דשכתך ושכיבתך חזא היא, ולרבי ישמעאל, לרבי אבהו חייב שתיים, ולאביי חייב אחת, ד"לא יהיה קדש" בגברי כתיב אבל לבהמה אין זנות ולא שייך בזה לשון קדשות, ואזהרה לנשכב לומדים מ"כל שוכב" דאם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב, וכתבתו תורה בלשון שוכב, לומר שגם בנשכב ענש והזהיר כמו בשוכב.

הנרבע לזכר ולבהמה לר"ע חייב שתיים "לא תשכב" ו"לא תתן שכבתך", ולרבי ישמעאל, לרבי אבהו חייב אחת (אע"פ שהגופים מחולקים, וגבי ה' נשים נדות חייב על כל אחת, דכתיב "ואשה". תוד"ה הנרבע), משום "לא יהיה קדש", ולאביי חייב שתיים משום דכתיב "כל שוכב" אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב, ואפקיה רחמנא בלשון שוכב לומר שגם בנשכב יש עונש ואזהרה.

הבא על זכור והביא זכר עליו ובא על הבהמה והביא בהמה עליו לרבי ישמעאל חייב שלש ולר"ע חייב שתיים.

השוכב עם זכר פחות מבן ג' פטור, וזכר מגיל ג' עד ט', לשמואל חייב ד"משכבי אשה" כתיב בת ג' ראויה לביאה והשוכב עימה חייב מיתה, ולרב פטור דכל דליתיה בשוכב דפחות מבן ט' אין ביאתו ביאה ואינו מחייב את הנשכב מיתה ליתא בנשכב, ותניא כוותיה דרב.

נ"ה. הרובע בהמה חייב בקטנה כגדולה.

בהמה שלא כדרכה - רב חסדא אמר שאשה הנרבעת לבהמה שלא כדרכה חייבת כמו בביאת אדם, אבל איש הרובע בהמה שלא כדרכה פטור. ורב פפא הקשה שאשה דדרכה בבעילה יש לחייב רק בכדרכה ולא בשלא כדרכה שאין הנאתה מרובה, אבל בהמה שאין דרכה בכך שיבוא עליה אדם אין לחייב אלא בכדרכה. ובברייתא איתא שבין באשה בין באיש חייבים בין בכדרכה בין בשלא כדרכה.

המערה בזכור ולא גמר ביאתו (י"מ שהכונה לנשיקת אבר על הנקב, וי"מ שהכונה להכנסת העטרה מעט) חייב. וכן המערה בבהמה חייב, דכתיב העראה באחות אביו ואחות אמו, ואם אינו ענין לעריות, דהא ילפינן מנדה בהקישא, תנהו ענין לבהמה. והמערה בעצמו, כיון שלא שייך שיעשה כך בקישוי אלא באבר מת, למ"ד משמש מת בעריות פטור הכא נמי פטור, ולמ"ד חייב הכא חייב משום שוכב ומשום נשכב.

עכו"ם הבא על הבהמה -

לרב ששת אע"פ דליכא קלון דדרכם בכך ואין מתיביישים, ועוד דלא חס רחמנא על קלוּנם, ובישראל נתבאר במתני' שהבהמה נהרגת מפני שיש שבאה לאדם תקלה על ידה וכדי שלא יאמרו זו היא שנהרג אדם על ידה, ש"מ נהרגת כיון שבאה תקלה על ידה דבני נח הוזהרו על העריות, וכמו שמצינו שצריך לשרוף אילנות של אשירה שאין בזה קלון אלא תקלה, דבני נח הוזהרו על עבודת כוכבים, (וק"ו למתעה את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה). והגמ' שואלת שלדבריו עכו"ם המשתחוה לבהמות דאיכא תקלה שהוא נהרג על ידה תיאסר לישראל בהנאה ותמות. והגמרא מתרצת שאיך יתכן שבישראל מותר דקיימא לן דבעלי חיים לא נאסרים בגלל שעבדו אותם (מדאיצטריך קרא לאסור נעבד לגבוה) ובעכו"ם אסור. והגמרא שואלת שגם בישראל תיאסר כמו ברביעיה, והנ"מ באיסור לגבוה הוא בנעבדה על פי עד אחד או על פי בעלים שהאדם והבהמה לא נהרגים.

לאביי אין הורגים את הבהמה כיון שקלונו מועט וחס רחמנא עלייהו שצריך ב"ד של כ"ג והעדאת עדים, אבל אשירה שאינה בעלי חיים לא חס רחמנא עליה. ואביי חולק על רב ששת וסובר שלא הורגים אלא כשיש גם תקלה וגם קלון, אי נמי ס"ל כרב ששת דבהמה שזה קלון מרובה יש קלון גם בעכו"ם, משא"כ באילנות. רש"י. והתוס' (ד"ה זה) מבארים שאביי בא לתרץ את דברי רב ששת, והיינו שבהמה בהרבעת לעכו"ם נהרגת אע"פ שבעכו"ם יש רק תקלה ולא קלון, כדי להשוותה לנרבעת לישראל, אבל אשירה אין לאסור כמו נרבע לישראל, כיון שנרבע לישראל קלונו מרובה, ונעבד לישראל יש תקלה ואין קלון מרובה.

לרבא הבהמה נהרגת משום שנהנית מהעבירה וכרב ששת, אע"פ שחס רחמנא עליה, אבל אילנות לא חס רחמנא עליהם, ואמור רחמנא השחת שרוף וכלה אע"פ שלא נהנו מהעבירה.

נ"ה: ישראל הבא על הבהמה בשוגג, דאיכא קלון ולא תקלה, הגמ' מסתפקת אם הבהמה נהרגת או לא.

קטנה בת ג' שנים ויום אחד דקים להו לרבנן שאין בתוליה חוזרים והיא ראויה לביאה, מתקדשת בביאה אם מסרה אביה לאחר לבוא עליה לשם קידושין (דהאב זכאי בבתו בקידושיה, אבל כשנתקדשה ע"י עצמה או אמה ואחיה כשהיא יתומה, אינם אלא קידושין מדרבנן, וא"צ גט אלא מיאון בעלמא), ואם בא עליה יבם קנאה ויצאה ידי יבום ומתגרשת בגט ע"י קבלת אביה ואינה צריכה חליצה, וחייבים עליה משום אשת איש (אם קיבל בה אביה קידושין ובא עליה אחר. רש"י. ולתוס' מיירי בקידושי ביאה וקמ"ל שהיבם קנאה מדאורייתא. ולר"ב א"קמ"ל שאם באה עליה בהמה חייבת מיתה), ומטמאה את בועלה בגדותה לטמא משכב תחתון אפילו אם לא נגע בו כעליון של זב, והיינו דבר שנישעא ע"י הוב, שהוא ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין, (אבל משכב נדה ומשכב זב נעשים אב הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. ונדה פחותה מבת שלש מטמאה טהרות ואדם וכלים במגע ומדרס לטומאת ערב), ואם נישאת לכהן ע"י קידושי אביה אוכלת בתרומה, ואם בא עליה פסול כגון עכו"ם או חלל או נתין וממזר פסלה מן התרומה, ואם בא עליה אחד מהעריות חייב מיתה אם היא מחייבי מיתות ב"ד והיא פטורה כיון שאינה בת עונשים. (ואפ' בהמה, והכא איכא אף תקלה שהרי היא מזידה, אלא שהתורה חסה עליה ולא על הבהמה,

וממילא אין ראייה מה הדין בשוגג). אבל פחותה מבת שלש אין ביאתה ביאה, ואם בא עליה יבם אינה נקנית לו, ומיתן עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד ויבול, או עד שתביא ב' שערות ותחלוץ, ואם בא עליה אחר אע"פ שקידושי אביה קידושין לחייב עליה לאחר שלש, מ"מ בתוך שלש לאו ביאה היא לא לענין לחייב את בועלה, ולא לענין לטמא טומאת בועל נדה, ואין חופתה חופה לענין תרומה שאמרו חכמים שאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. וכתבו התוס' (ד"ה נשאת) שמה שאינה אוכלת בתרומה בביאתו, הטעם הוא שכיון שאינה בת ביאה היא חוזרת לבית אביה ואינו בודקה (ואיכא למיחש לדעולא ולסמפון). אודמיירי שנתקדשה בביאה, שאינה אפילו ארוסה.

בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה לירשה ושלא תיפטר בחליצה אלא בגט, ואינו נותן גט עד שיגדיל שכיון שנתקדשה ע"י אחיו הגדול אין גט שלו מספיק, (וכשיגדיל יבעול ויתן גט, דביאת בן ט' כמאמר שויהו רבנן וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו. תוד"ה ואינו נותן), ומטמא כבועל נדה לטמא משכב תחתון כעליון (ולא כנוגע בנדה שאינו טמא אלא טומאת ערב), ופוסל מתרומה בביאתו אם הוא מן הפסולים, ואינו מאכיל אם הוא כהן, (דאע"פ שביאתו ביאה אין קניינו קנין. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה ואינו מאכיל) שדין זה אינו שייך לביאה. ולכן ביארו דמיירי שאינו מאכיל את יבמתו אע"פ שזקוקה ועומדת), ופוסל בהמה מעל גבי המזבח אם רבע בהמה על פי עד אחד או על פי בעלים שאינה נסקלת ואינה נאסרת להדיט, והיא נסקלת על ידו אם יש עדים, ואם בא על אחת העריות הם חייבות מיתה (ואפ' בהמה, והכא נמי איכא תקלה דמזיד הוא, אלא שהתורה חסה עליו ולא על הבהמה).

מגדף

נתבאר לעיל (נ"ג). שהמגדף, והיינו מקלל את השם, חייב סקילה. ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה.

המגדף את השם אינו חייב עד **שיפרש את השם**, אבל אם שמע אחר המזכיר את השם וברכו, פטור.

נ"ו. **דווקא כשבירך שם בשם** כגון יכה פלוני את פלוני או יקלל שם פלוני את שם פלוני חייב, דכתיב "ונוקב שם" וכתיב "בנקבו שם", ואזהרתו מדכתיב "אלוקים לא תקלל", ולהלן איתא שלרבי מיישא שיטת רבנן שבגוי לא בעינן שיברך שם בשם.

מנולן שכוונת התורה למברך את השם -

אין לומר שכוונת התורה **לנוקב חור בשם**, ואזהרתו מ"ואבדתם את שמם וכו' לא תעשון כן", דבזה לא שייך נוקב שם בשם, שאם נוקב ב' שמות אחד מועל השני, הוי נוקב וחוזר ונוקב, ואין שם נוקב את חבירו, ואף אם כותב שם על הסכין, מ"מ הנקיבה היא ע"י החוד ולא ע"י השם.

ואין לומר שהכונה **למפרש את השם**, כדכתיב "אשר נקבו בשמות", ואזהרתו מ"את ד' אלוקיך תירא". חדא דאזהרת עשה לא שמה אזהרה ולא ענש עליה מיתה, ועוד דלא שייך בזה נוקב שם בשם.

ואב"א מדכתיב "ויקוב" ו"יקלל" משמע דאיירי בקללה, ואין לומר שצריך שיעשה שניהם לפרש ולברך, אבל באחד מהם אינו חייב, דכתיב "הוצא את המקלל".

לר"מ **מברך בכינוי** חייב דכתיב "כי יקלל **אלוקינו**", ולחכמים על השם המיוחד חייב מיתה והכינויים באזהרה.

איסור ברכת ד' בבן נח, ועונשו - בן נח מוזהר על ברכת ד' כישראל דכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם", ומיתתו בסייף, דכל מיתה האמורה בבני נח אינה אלא בסייף דכתיב "באדם דמו ישפך", ומיתה אחרת לא מצינו בבני נח. (ולקמן נ"ז: איכא מ"ד שזה חנק, והא דכתיב גבי תמר "הוציאוה ותישרף", באמת מדינא לא היתה חייבת מיתה, אלא שהחמירו עליה לחייבה מיתה כיבמה שזינתה, ולפי שהייתה בתו של שם דנו אותה בשריפה כבת כהן שזינתה. תוד"ה אינה), ואם בירך בכינוי לרב יצחק נפחא לר"מ חייב, דכתיב "איש איש", ולרבנן על השם המיוחד חייב מיתה ועל הכינויים באזהרה וחייב כרת (תוד"ה ועל), ואע"ג דבבני נח אזהרתן זו היא מיתתן, כיון שבישראל ליכא מיתה לא מרבינן בן נח למיתה (תוד"ה ואלבא), ולרבי מיישא אף לרבנן חייב, דכתיב "**כגור כאזרח** בנקבו שם יומת" אבל עכו"ם חייב אף בכינוי. ור"מ לומד מזה שדווקא גר ואזרח בסקילה אבל עכו"ם בסייף.

המשך סוגית מגדף לקמן ס. .

באלו מצוות נצטוו בני נח

לעיל נתבאר שבן נח נצטווה על איסור ברכת השם. ולהלן יבואר באיזה עוד איסורים ומצוות נצטוו בני נח, ומתי הם חייבים מיתה, ובאלו איסורי עריות הם אסורים (וכן יבוארו דיני עריות בגר).

נ"ו: בני נח נצטוו על שבע מצוות, וכדלהלן:

דינים - בני נח נצטוו על הדינים, י"א מדכתיב "**ויצו ד' אלוקים על האדם וכו'** (הדרשות דלהלן מהמשך פסוק זה)" וכתיב "כי ידעתינו למען אשר **יצוה**", וי"א מדכתיב "אלוהים" דכתיב "ונקרב בעל הבית אל האלוהים". והא דתניא שישראל נצטוו עוד ג' מצוות במרה יותר מז' מצוות בני נח, והם דינים שבת וכיבוד אב ואם, דכתיב "כאשר ציווך ד' אלוקיך" והיינו במרה, ואף שזה נאמר בחומש דברים בדברות האחרונות, אין הכונה כאשר ציווך בסיני, דמשה לא שנה להם מעצמו אלא חזר על מה שנאמר מפי הגבורה, היינו תנא דכתיב משה הסובר שבני נח לא נצטוו על הדינים. (ואין לומר שהכונה שהוסיפו לישראל עדה ועדים והתראה, או דיני קנסות שבני נח אינם מצווים עליהם כיון שאינם בכלל משפט לחייב יותר מדינו, דלשון "הוסיפו עליהם דינים" לא משמע הכי. ואין לומר דהיינו להושיב ב"ד בכל פלך ובכל עיר, שהרי גם בני נח מצויים בזה). והקשו התוס' (ד"ה עשר מצוות) שהרי ישראל נצטוו על גיד הנשה, למ"ד שהוא נאסר לבני יעקב, וכן מילה ניתנה לאברהם אבינו.

ברכת ד', וכנ"ל בסוגיא הקודמת, ולתנא דבי מנשה לא נצטוו על זה.

עבודה זרה דכתיב "ויצו ד' **אלוהים**" וכתיב "לא יהיה לך **אלוהים** אחרים". וי"א מדכתיב "ויצו" וכתיב "סרו מהר מן הדרך אשר **צייניתם** עשו להם", וי"א דכתיב "כי הואיל הלך אחרי **צו**" - אחרי ציווי הבעלים, ונ"מ בעושה ע"ז ולא השתחוה לה, דבפסוק הראשון האיסור על העשייה, ובפסוק השני על ההליכה וההשתחויה, ואף דאיתא שאין בן נח מוזהר אלא על דברים שבי"ד של ישראל עונשים, זה לא בא למעט עשה ע"ז ולא השתחוה לה, אלא זה בא למעט גיפוף ונישוק שלא כדרכה - שאין דרך עבודת הע"ז הוז בכך, שישראל אינו נהרג על זה.

גילוי עריות כל העריות חוץ מנערה המאורסה, דכתיב באבימלך "הנך מת על האשה אשר לקחת והיא **בעלת בעל**" דכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם **לאמר**" וכתיב "**לאמר** הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר", ואף דקרא מיירי במחזיר גרושתו ובני נח לא הוזהרו על זה, מ"מ מייתי ראייה שזה נאמר על ענייני אישות. תוד"ה לאמר.

שפיכות דמים דכתיב "ויצו ד' אלוקים **על האדם**" וכתיב "שופך דם **האדם**".

גזל דכתיב "מכל עץ הגן" מדאיצטריך להתיר לו לאכול ולהפקיר לו את עצי הגן, ש"מ שמה שלא מופקר לו נאסר עליו.

אבר מן החי, דכתיב "מפרי עץ הגן **אכל תאכל**" - את העומד לאכילה, ואבר מן החי עומד לגדל ולדות. ומה שלא הותר לאדם הראשון לאכול בשר, היינו להמית ולאכול, אבל מתה מאליה מותר, ואבר מן החי אסור אפילו בנפל מאליו. וי"א (נ"ט.) מדכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", ולרבי תנינא בן גמלא נצטוו גם על **דם מן החי**, דקרי ביה "דמו בנפשו לא תאכל" (ולרבנן אתי למישרי שרצים), וכן נאסר לישראל שנא' "רק חזק לבלתי אכול הדם וכו' ולא תאכל הנפש עם הבשר" בעוד הנפש עם הבשר. (ולרבנן אתי לאסור דם הקזה שהנשמה יוצאת בו ממתי שהדם מתחיל לצאת שחור, אבל דם הקזה שאין הנפש יוצאה בו אינו קרוי דם).

לרבי חידקא ולתנא דבי מנשה בני נח נצטוו גם על **הסירוס**.

כישוף - לר"ש נצטוו גם על הכישוף, דכתיב "מכשפה לא תחיה, כל שוכב עם בהמה מות יומת" - כל מי ששייך בזה שייך גם בזה (ס.). ולרבי יוסי הם מוזהרים על כל האמור בפרשת כישוף "מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים" וגו', דכתיב "ובגלל התועבות האלה ד' אלוקיך מוריש אותם מפניך", ומדענש עליהם ש"מ הוזהרו על כולם, דלא ענש אא"כ הזהיר.

כלאים - לרבי אלעזר ולתנא דבי מנשה בני נח נאסרו גם בהרבעת בהמה והרכבת אילן, דכתיב "את חוקותי (שחקקתי לך כבר) תשמו, בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים", והיינו הרכבה כמו שבהמה היינו הרבעה, (וכמו שבבהמה אסור גם בחו"ל דחובת הגוף נוהגת גם בחו"ל, ה"ה איסור הרכבה אסור גם בחו"ל), אבל לא נאסרו על לבישת זוריעת כלאים (ט).

לרבי יהודה לא נצטוו אדם הראשון אלא על ע"ז, (ונאסר לו בשר ועץ הדעת, ולא מנאם רבי יהודה כיון שאינם נוהגים לדורות. ומודה רבי יהודה שאחרי המבול נצטוו בני נח על עוד מצוות. תוד"ה לא). ולר"ב אף על ברכת ד', וי"א אף על הדינים.

נ"ז. תנא דבי מנשה לומד ז' מצוות לא מקרא ד"ויצו ד' אלוקים וכו' ", אלא עבודה זרה וגילוי עריות מ"ותשחת הארץ לפני האלוקים", והשחתה היינו ערוה דכתיב "כי השחית כל בשר את דרכו", וע"ז דכתיב "פן תשחיתון ועשיתם", ואם נענשו ש"מ שנצטוו על זה. ושפיכות דמים מדכתיב "שופך דם האדם". גזל מדכתיב "כירק עשב נתתי לכם" ולא כירק גינה. אבר מן החי מדכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו". סירוס מדכתיב "שרצו בארץ ורבו בה". כלאים דכתיב "מהעוף למיניהו". והחולקים סוברים שאין ללמוד מפסוקים אלו, או שלומדים משם דברים אחרים. ("אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" להתייר אבר מן החי בשרצים).

על מה בן נח נהרג - י"א שכן נח נהרג על שפיכות דמים דכתיב בהו "דמו ישפך", וגילוי עריות ברכת ד' ועבודת כוכבים, דכתיב בהו "איש איש". ובע"ז נהרג על דברים שבי"ד של ישראל ממימים עליהם כגון כל העבודות שדרך העבודת כוכבים בכך, וזיבוח וקטור אפילו בשלא כדרכה. וי"א שנהרג על כל הז' מצוות, דגלי רחמנא באחד (-שפיכות דמים) וה"ה לכולהו.

חילוקי דינים בין ישראל הגוזל נכרי או נכרי הגוזל נכרי, לנכרי הגוזל ישראל - גניבה גזילה ויפת תואר שזה גם גזל מבעלה, נכרי אסור בין מנכרי בין מישראל, אבל ישראל מנכרי מותר. וכן כיוצא בזה, י"מ דהיינו אכילת פועל בכרם, והגמ' שואלת שבשעת גמור מלאכה כגון ששכרו לבצור ענבים מותר אפילו ישראל בישראל, ושלא בשעת גמור מלאכה זה גזל גמור. וי"מ דהיינו פחות משוה פרוטה, והגמ' שואלת שאף שמישאל אסור כיון שיש לו צער באותה שעה (אע"פ שאח"כ מוחל), מ"מ הרי בנכרי שאינו מוחל זה גזל גמור. אלא איירי בכובש שכר שכיר דלא חשיב גזל אלא חוסף דבר מייד חבירו, דכתיב "וגזול את החנית מיד המצר". והא דאסור נכרי בדומה ליפת תואר, היינו שאם בן נח ייחד שפחה לעבדו, שאם הוא בא עליה הוא נהרג אע"פ שאינה בעולת בעל של אישות אלא של זנות בעלמא, וישראל בנכרי מותר אם לקחה בשביה, שהרי אפילו באשתו מותר, ובישראל אסור והיינו שפחה חרופה שחייבים עליה אשם. וההורג רודף והיה יכול להצילו באחד מאבריו כגון לקטוע רגלו, לרבי יונתן בר שאול, ישראל בישראל או נכרי בישראל חייב, וישראל בנכרי פטור, ולרבנן זה נחשב התר גמור.

נכרי שהרג ישראל או נכרי חייב, וישראל שהרג נכרי פטור.

נכרי, ורועי בהמה דקה שסתמן גזלנים שהם מרעים בהמותיהם בשדות אחרים, לא מעלין אותם מן הבור להצילם מן המיתה, ולא מורידין אותם לבור להמייתם בידם.

נ"ז: על פי מה דנים בן נח למיתה - בן נח נהרג על פי עד אחד, דכתיב "אדרשנו ומיד האדם", ומספיק דיין אחד דכתיב "אדרוש", וא"צ התראה דכתיב "ומיד כל חיה", והדיין והעד יהיו "איש" ולא אשה (והא דכתיב "אשר יצוה את בניו ואת ביתו וכו' לעשות צדקה ומשפט", הכונה בניו לדין וביתו לצדקה), וקרוב כשר דכתיב "אחיו".

בן נח שהרג עובר נהרג לרבי ישמעאל, דכתיב "שופך דם האדם באדם", וישראל אינו חייב עד שיצא לאויר העולם, היכא דקים לן דכלו לו חדשיו ואינו נפל. ולתנא דבי מנשה אינו

נהרג, ולומד מ"האדם באדם" שמיתתו בחנק, שזהו שפיכות דמים בגופו של אדם שאין דמו יוצא לחוץ.

בת נח שהרגה נהרגת, דאע"ג דכתיב "מיד איש" הא כתיב "שופך דם האדם" מכל מקום. ובת נח שזינתה נהרגת, דאע"ג דכתיב "על כן יעזב איש", מ"מ הדר ערביניהו קרא "והיו לבשר אחד".

עריות בנכרי-

בברייתא איתא שלומדים מ"איש איש" שנכרי מוזהר על העריות כישראל, ואע"ג דכתיב "לאמר" והיינו גילוי עריות, התם בעריות זידהו, הכא בעריות דידן -אשת איש דישאל. י"א שהנ"מ במה שנדון בדיני ישראל היא לעדה עדים והתראה, והגמ' שואלת שאין טעם שרק בבא על עריות דישראל יצטרכו עדה עדים והתראה. וריו"ח מבאר שהכונה שאם בא על נערה המאורסה, שזה לא שייך בעכו"ם שאינו חייב אלא על "בעולת בעל", ודנים אותו בסקילה כדיני ישראל ולא בסייף אף לרבנן שכל מיתת בן נח אינו אלא סייף, אבל בבא על אשת איש נדון בחנק, וכן מבואר בברייתא. ולרב נחמן בר יצחק הברייתא סוברת כמ"ד בעולת בעל יש להם ולא נכנסה לחופה ולא נבעלה, ובזה דנים אותם בדיני ישראל בחנק. וכתבו התוס' (ד"ה לנערה) דהא דאיתא בב"ב ט: שעשוי עבר באותו יום ה' עבירות, ואחד מהם שבא על נערה המאורסה, אע"פ שלא נצטוו זה דבר מכווער, כמו מה שביוה את הבכורה, וכן מה שלוט בא על בנותיו (שהרי נכרי מותר בבתו).

בן נח שבא על עריות ישראל נדון בדיני ישראל, ואם בא על עריות בן נח נדון בדיני בן נח, ונ"מ בנערה המאורסה שכיון שאין להם נערה המאורסה קטלינן להו בקטלא דידן, אבל בשאר דברים אין חילוק בין ישראלית לנכרית, ואם נכנסה לחופה ולא נבעלה מיתתה בחנק.

כל ערוה שבי"ד של ישראל ממימים עליה, בן נח מוזהר עליה, וערוה שבי"ד של ישראל אין ממייתם עליה כגון חייבי כריתות -אחותו ואחות אביו ואחות אמו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואחות אשתו. לר"מ בן נח אינו מוזהר עליה, ולחכמים יש הרבה כאלו כגון חייבי כריתות שכן נח כן מוזהר עליהן דדרשי "איש איש" לרבינו, ור"מ לא דריש "איש איש". (רש"י). והיינו ר"מ אליבא דר"ע, דר"מ עצמו דריש לעיל "איש איש". והא דמרבין נכרי מ"איש איש" היינו בעריות דידן, אבל עריות של נכרי לומדים מ"לאמר", ורבנן לומדים מזה את כל העריות שלהם, אבל לר"מ כיון דכתיב "על כן יעזב איש" דהיינו חייבי מיתות, אין לרבות שאר עריות. תוד"ה וחכמים.

נ"ח. איסורי קורבה בגרים-

גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, יש לו שאר האם, והיינו שאם נשא אחותו מן האם או אחות האב מן האם, או אחות האם מן האם, יוציא, ואף שמדאורייתא גר שנתגייר כקטן שנולד, ומותר בכל אלו שהיו קרובות שלו בגיותו, רבנן אסרוהו כדי שלא יאמרו שבאים מקדושה חמורה לקדושה קלה, (וביבמות צ"ח. ביאר רש"י טעם האיסור שבאחותו מן האם, שמא יבוא לישא אחותו שנולדה אחריו דאיכא איסורא דאורייתא, ומשמע שאם הורתו ולידתו שלא בקדושה דליכא איסורא דאורייתא מותר באחותו מן האם, אף בגמרא שם (צ"ז:) מבואר להדיא שהוא אסור בה. ונכרי מותר באחותו אפילו מן האם. תוד"ה נשא), ולכן אבא אין לו שאר האב, דאף בגיותו מותר, דלא נאסר איסור אחוה בבני נח אלא מן האם דכתיב "אך אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אימי", ואם נשא אחותו מן האב, או אחות האב מן האב, יקיים, אמנם לכתחילה לא יכנסו.

ואם נשא אחות האם מן האב לר"מ יוציא, כיון שהיא ערוה משאר אם, ואף שהיא מצד האב, אם נתיר ערוה שיש בה צד אם יבואו להתייר אפילו אחותו מן האם וכ"ש אחות אמו ואחות אביו מן האם. ולחכמים יקיים ולא גזרינן. וה"ה בגר שהורתו ולידתו שלא בקדושה, ואם הורתו ולידתו בקדושה מודה ר"מ שאסור גם בשאר האב ואפילו בקרובות שנולדו בגיותו, דילמא אתי לאחופי בישראל גמור. רש"י. ולתוס' (ד"ה הורתו) בתירוצם הראשון אם הורתו ולידתו בקדושה מותר אפילו באחותו מן האם שנולדה קודם הגירות, וליכא למיגזר שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, דכשני אמהות דמו.

עוד אמר ר"מ שהגר מותר באשת אחיו לאחר מיתה, ואפילו אשת אחיו מאמו, ואפילו נשאה אחיו אחר שנתגייר או שקיימה אצלו אחר שנתגייר, דבן נח מותר באשת אחיו, וליכא למיגזר בגר, ובאשת אחי אביו, ובאשת אביו, וכן בכל הבאות מחמת אישות, דס"ל שמותרות לו בגיותו וליכא למיגזר, ומשום קורבה ליכא למיחש שהרי

הוא קטן שנולד, אבל כלתו ואחות אשתו אסורות כגר שלידתו בקדושה, שהרי לא היתה לו אשה אלא בגיותו.

נכרי שנשא אשה ובתה ונתגיירו עמו כונס אחת ומוציא אחת, וה"ה שתי אחיות אסור לו לישא יחד. אי נמי מיירי בהיתה לידתו בקדושה, וה"ה ישראל גמור שנשא אשה ובתה שנתגיירו.

חמותו - מתה אשתו י"א שמותר בחמותו אע"פ שהשאיר את אשתו אחר שנתגייר, דגר שנתגייר כקטן שנולד, וליכא למיגזר שמא יאמרו באים מקדושה חמורה לקדושה קלה כיון ששבנ נח מותר בחמותו. וי"א שאסור בחמותו [שמא יבואו להתייר גם בישראל גמור].

עוד בדיני איסורי עריות לבן נח-

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד - "ודבק" ולא בזכר דאינו דיבוק כיון שאין הנשכב נהנה, (ואביו בכלל זכר), "באשתו" ולא באשת חבירו, והא דכתיב "יעזב איש את אביו ואת אמו", לרבי אליעזר היינו אחות אביו, וכ"ש שאסור באחותו, ואחות אמו, ולר"ע אביו היינו אשת אביו, ואמו היינו אמו ממש היכא שהיתה אנוסה. "והיו לבשר אחד" שהזרע היוצא מהם הוא מהאב והאם, -להוציא בהמה וחיה שאין נעשים לבשר אחד שאין יולדים מן האדם, ואלו הם חייבי מיתות, ומהם לומדים לשאר חייבי מיתות, ולר"א אין להם קורבה דאישות אלא קורבה דאחוה.

נ"ח: לר"א שכן נח אסור באחות אביו ואחות אמו, הא שנשא עמרם קודם מתן תורה את יוכבד דודתו אחות קהת אביו, היתה דודתו מן האב ולא מן האם, ואחות האב הותרה להם.

שרה היתה בת אחיו של אברהם, ומותרת לו אפי' אם היא בת אחיו מן האם, ומה שאמר אברהם "אחותי בת אבי היא אך לא בת אימי" כוונתו שהם בני אב אחד דבני בנים הרי הם כבנים והיא כאחותו, אך לא לענין קורבה, אבל אינם בני אם אחת.

לרב הונא נכרי מותר בבתו, ומה שאדם לא נשא את בתו, הסיבה היתה כדי שקין ישא את אחותו, שנא' "עולם חסד יבנה" -תחילתו של עולם נבנה ע"י חסד, שציווה לאדם הראשון לגמול חסד עם בנו ולא לישא את בתו והתירה לקין כדי שיבנה העולם, אבל שאר הנכרים אסורים באחותם. רש"י. והתוס' (ד"ה מפני) ביארו שכשאלה חוה מעץ הדעת היתה ראויה למות מייד, ולא מתה כדי שלא יצטרך אדם לישא את בתו ויוכל קין לישאנה. ולר"ע שכן נח מותר באחותו צ"ל שאחרי שהותר לקין הותר לכולם. ולל"ב נכרי אסור בבתו, ולכן אדם הראשון לא נשא את בתו, והגמרא דוחה ראייה זו.

עבד כנעני מותר באמו ומותר בבתו וכ"ש בשאר עריות של קורבה, מפני שיצא מכלל נכרי ופקע ממנו שם בן נח, ולכלל ישראל לא בא לגזר שמא יאמרו באים מקדושה חמורה לקדושה קלה.

בן נח שייחד שפחה לעבדו וכבר קורים לה בנות העיר רביתא דפלגיא, ובא עליה, נהרג, והתרתה שכבר לא נחשבת מיוחדת לו אם תבוא להפקיר עצמה מזמן שפרעה ראשה בשוק, שהיו רגילות אף הנכריות הנשואות שלא לצאת בראש פרוע.

בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה לרבי אלעזר חייב דכתיב "ודבק" ומתוך שאינה נהנית אינה נדבקת עימו, ולרבא פטור שהרי אפילו ישראל פטור (ומותר, ואינו אסור אלא כשעושה כך תדיר כדי שלא תתעבר ויחיש יופיה. תוד"ה מי), וקרא היינו שנכרי הבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור.

ענייני הכאה-

נכרי שהכה ישראל חייב מיתה, דכתיב "ויך את המצרי" מפני שהכה איש עברי.

הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה.

המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע, שנא' "רשע למה תכה", וי"א שנקרא חוטא, וי"א שתיקצץ ידו (משום קנס, דבי"ד מכים ועונשים כדי לעשות סייג וגדר לדבר. רש"י. ולתוס' (ד"ה קץ) היה רגיל בכך, וי"ל דבכהאי גוונא דינא הוא. וכן השולח ידו לאמתו תיקצץ היינו ברגיל בכך). וי"א שאין לו תקנה אלא קבורה.

לא ניתנה קרקע אלא לבעלי זרועות, מפני שצריך כח לריב עם בהמות שמפסידות את השדה ועם מערערים.

אם אדם עושה ועצמו כעבד לאדמה לעסוק בה תמיד להרוש ולהשקות ולנכש ולעזור, ישבע לחם, ואם לאו לא ישבע לחם.

המשך ענייני ז' מצוות בני נח-

עכו"ם ששבת יום שלם ממלאכה חייב מיתה, שנא' "יום ולילה לא ישבותו", ואזהרתן זו היא מיתתן, ולרבינא חייב אפי" אם שבת בשני בשבת חייב, דאסורים אפילו במנוחה בעלמא שלא לשם חובה, וה"ה בשאר ימים, ולא נקט יום ראשון מפני שהנוצרים שובתים בו לשם שביטה. ולא נמנה איסור זה עם שבע מצוות, משום דלא חשיב אלא שב ואל תעשה, והדיינים הם גם על שב ואל תעשה עוול, דכתיב "לא תעשו עוול", אבל קום עשה "לא ישבותו" היינו קום עשה מלאכה לא קא חשיב.

נ"ט. עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה לר"מ, שנא' "תורה צווה לנו משה מורשה" מורשה לנו ולא להם, ואיסור זה כלול או באיסור גזל למ"ד מורשה, ולמ"ד מאורסה זה בכלל גילוי עריות של נערה מאורסה דבסקילה, ואמנם על שבע מצוות נאמר שאפי' גוי שעוסק בתורה להיות בקי בהם נחשב ככהן גדול, שנא' "אשר יעשה אותם האַדָּם", ור"מ לית ליה אתם קרויים אדם ולא נכרים. רש"י. והתוס' (ד"ה אלא) הקשו שר"מ בכריתות ו: פוסר סך משמן המשחה לנכרי דכתיב "על בשר אַדָּם לא יסך", ו"ל שהטעם שם הוא משום דכל שאינו בסך אינו בבל יסך, ויש שגורסים כאן רבי ירמיה. ור"ת מפרש שיש חילוק בין אדם להאדם, וה"ר משולם פירש שדווקא לגבי פורענות קוראים לישראל אדם, אבל בשאר מקומות יש לכתוב בני ישראל, והיכא דלא איירי אלא בנכרים לא היה לכתוב לקרותם אדם.

עיין לעיל נ"ו: בדיני דם מן החי.

כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה, שהרי עבודת כוכבים נשנית בסיני, ומצינו שהקב"ה ענש נכרים עליה לאחר מתן תורה, דכתיב "ובגלל התועבות האלה וכו' ", וכן בעריות דכתיב "ובגלל התועבות האלה", ומילה (נ"ט:): אף שנשנית בסיני, אתי למישרי שבת, דכתיב "וביום" ואפי' בשבת. ופריה ורביה נשנית בסיני (שובו לכם לאהליכם) אשמועינן שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו. אבל מצוות שהתורה חזרה והזכירה בהם, נאסרה אף לנכרים.

מצוה שנאמרה רק לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח ממתן תורה ואילך, אף שעד אז נאסר גם לבני נח, דישאל שיצאו לקדושה עמדו באיסורם, ומבני נח נטלם, ואין לומר שנאסרה רק לבני נח, דליכא מידי שמוותר לישראל ואסור לבן נח, דכשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם, ואין לומר שנאסרה לזה ולזה, דאי"כ למה נשנית עבודה זרה, (ויפת תואר אסורה לבני נח משום דלאו בני כיבוש ניהו -לא ניתנה ארץ לכבוש כי אם לישראל, ואף לישראל לא הותרה יפת תואר אלא במלחמה ע"י כיבוש, וגזל פחות משו"פ הטעם משום דלאו בני מוחילה ניהו מפני שאכזרים הם, וישראל שהם רחמנים מוחלים על דבר קל), ואנו אין לנו אזהרה בבני נח שלא נשנית בסיני אלא גיד הנשה ואליבא דרבי יהודה דס"ל שנאסרה לבני יעקב עוד לפני מתן תורה כשהיו בני נח, אבל לשאר נכרים לא נאסרה דכתיב "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" ולרבנן גיד הנשה נאסר רק במתן תורה, והפסוק נכתב שם כדי לבאר טעם האיסור. וכתבו התוס' (ד"ה ליכא) שדבר שהוא מצוה לישראל ואסור לנכרי ימנו נכחי ששבת שהוא חייב אינו בכלל זה, ואף שישראל אינו מצווה לשבות בשני, מ"מ הוא בכלל שביטה. ומה שנכרי חייב על העוברים, ישראל פטור אבל אסור. ועובר המסכן את אמו, בישראל חותכים את העובר, אבל נכרים הוזהרו על העוברים, אי נמי אפילו בנכרים שרי.

נ"ט: אבל מילה אף שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח, דנשנית בסיני כדי להתיר מילה בשבת, אבל מצוות שעצם המצוה חזרה ונשנית בסיני כגון עבודת כוכבים וגילוי עריות נאמרה גם לבני נח וגם לישראל. אי נמי מעיקרא הוזרה בה רק אברהם וזרעו, וכתיב "כי ביצחק יקרא לך זרע", לאפוקי ישמעאל, "ביצחק" ולא כל יצחק לאפוקי עשיו, ובני קטורה עצמם שנולדו לאברהם חייבים ואברהם מל אותם, דכתיב "את בריתי הפר", אבל זרעם אינו מחויב.

ופרו ורבו הא דנשנית בסיני "שובו לכם לאהליכם", היינו משום שכל דבר שנאסר במנין שנאסרו ג' ימים קודם מתן תורה, צריך מנין אחר להתירו אף אם מעיקרא נאסר לזמן מסוים.

רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה לכל) שרש"י חזר בו ופירש שמעיקרא נאסרו לזמן בלתי מוגבל, והיו נכונים לשלשת ימים" הכונה לקבל את התורה ביום השלישי, אבל דבר שנאסר לזמן א"צ להתירו, והיינו אף אם בטל טעם האיסור, כמו כאן, וכן הדין שכרם רבעי עולה לירושלים ממקומות שהם מהלך יום אחד מירושלים, אף שהטעם הוא כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות, הוצרכו מנין אחר להתירו אחר החורבן. עוד כתבו התוס' (ד"ה והא) שבני נח אינם מצויים בפריה ורביה, ואף שקום עשה לא קא חשיב, זה גם שב ואל תעשה, דמי שמצווה על פריה ורביה אסור בהשחתת זרע.

התר בשר לבני נח- אדם הראשון לא הותר לו בשר כלל, דכתיב "לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" ולא חית הארץ לכם, והא דכתיב "ורדו בדרגת הים" היינו למלאכה, כדמצינו שרחבה הסתפק אם יש איסור מנהיג בכלאים במנהיג בעז ודג, דלא רק שור וחמור נאסרו אלא כל ב' מינים. והא דכתיב "ובעוף השמים" היינו למלאכה, כדמצינו שרבה בר רב הונא הסתפק מה הדין בדש באווזים ותנגולים אם עובר משום "לא תחסום" כיון שאין להם אלא רגלים, דפועל האוכל בגמר מלאכה, לת"ק אם עושה רק בידי או רק ברגליו אוכל, ולרבי יוסי ברבי יהודה זווקא העושה גם בידי וגם ברגליו אוכל, והספק הוא אם אינו עובר משום "לא תחסום" כיון שיש להם רק רגלים, או שעובר כיון שעושים מלאכה בכל כוחם. והא דכתיב "ובכל חיה הרומשת על הארץ" היינו לאתויי נחש (וכדמצינו שאלמלא לא נתקלל נחש כל אחד מישראל היו מזדמנים לו ב' נחשים טובים והיה משתמש בהם). ומה שמצינו שאדם הראשון היה מיסב בגן עדן ומלאכי השרת היו צולים לו בשר (ומסננים לו יין וזבה נתקנא הנחש), היינו בשר היורד מן השמים, (וכדמצינו שהתירו לרבי שמעון בן חלפתא בשר שירד לו מן השמים, משום שאין דבר טמא יורד מן השמים, וחמור לא יורד מן השמים, ואם ירד הוא טהור). ולבני נח התיר הקב"ה בשר, דכתיב "מירק עשב (שהתרתי לאדם הראשון) נתתי לכם את כל", אבל באבר מן החי נאסרו דכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", ואבר מן החי של שרצים נתמעטו מדכתיב "אך", דכתיב "דמו" שזה מיותר ושרצים אין דמם חלוק מבשרם.

ס. איסור כישוף וכלאים בבני נח נתבאר לעיל נ"ו: .

המשך דיני מגדף-

אינו חייב עד שיברך שם של ד' אותיות, ולא צריך דווקא שם ארון -שם המפורש בן מ"ב אותיות, אבל של ב' אותיות פטור.

בכל יום שהיו נושאים ונותנים בבדיקת העדים היו דנים בכיניו **יכה יוסי את יוסי** (-זה אינו כינוי של שם, אלא כאילו הקללה היתה כלפי אחרים, ונקט יוסי שיש בו ד' אותיות, דאינו חייב אלא על שם המיוחד דהיינו של ד' אותיות, ויוסי בגימטריה זה אלוהים, ונקט יכה יוסי את יוסי משום שאינו חייב עד שיברך שם בשם), אבל בגמר הדין שבאו לומר שהוא חייב, אין יכולים להורגו בלא לשמוע את העדות בלא כינוי, אלא היו מוציאים את כולם מפני שזה גנאי להשמיע ברכת השם לרבים, ואומרים לגדול שבהם אמור מה ששמעת בפירוש, והוא אומר, והדיינים עומדים על רגליהם (דכתיב "ויואמר אהוד דבר אלוקים לי אליך, ויקם מעל הכסא", וק"ו לישראל השומע שם המפורש), וקורעים בגדיהם (דכתיב ויבוא אליקים וכו' אל חזקיה קרועי בגדים וכו' אשר שלחו מלך אשרו לחרף אלוקים חי) ולא מאחים עולמית (אתיא קריעה קריעה מאלישע דכתיב ביה "ויקרעם לשנים קרעיים"), והשני אומר אף אני כמוהו וא"צ לחזור ולהזכיר ברכת השם, וכן השלישי (וסתמא כר"ע שמקיש שלשה לשניים שאם נמצא השלישי קרוב או פסול בטלה כל העדות, ולכן בודקים גם אותו, שאם יזום או יוכחש תתבטל העדות).

קריעה בשמיעת ברכת ד'-

השומע מפי המקלל או מפי השומע חייב לקרוע, והעדים אין חייבים לקרוע בשעת העדות, לפי שכבר קרעו בשעת שמיעה, וכדמצינו בחזקיהו שרק הוא קרע כששמע מהשלוחים.

השומע ברכת ד' מפי נכרי לרב יהודה אינו חייב לקרוע (ורבשקה היה ישראל מומר). ולרבי חייא חייב לקרוע, וזב"ה" בגלות שאין אימת ב"י שדנים חייבי מיתות מוטלת עליהם, אינו חייב לקרוע, דאל"כ היה כל הבגד מתמלא קרעיים.

קריעה על כינוי- לרב יהודה אין קורעים אלא על שם המיוחד, אבל לא על כינוי, ומדברי רבי חייא מבואר שקורעים גם על כינוי.

אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ונפשות, ורבנן עשו מעלה שהעד יפרש את העדות, ובברכת ד' כיון דלא אפשר אוקמה אדאורייתא והורגים אותו בעדות כזו.

עבודה זרה

לעיל (נ"ג), נתבאר שהעובד עבודת כוכבים חייב סקילה, ולהלן יבואר באלו אופנים העובד עבודת כוכבים חייב סקילה, ובאלו דברים יש רק איסור לאו, ומה הדין בעובד עבודה זרה באמירה ללא מעשה, או שעובד מאהבה או מיראה וכדומה ואין כוונתו לקבלו עליו באלוה.

ס: אחד העובד כדרכה, ואחד המזנב והמקטר והמנסך והמשתחוה ואפי' שלא כדרכה חייב, דכתיב "זובח לאלהים יחרם" מדכתיב לאלהים היינו זובח לעבודת כוכבים (ולא זובח קדשים בחוץ, שהו"א שאם התרו בו במיתה ואם לא התרו בכרת), ומדכתיב "בלתי לדי' לבדו" לומדים שכל העבודות כזובח מקטר ומנסך יהיו רק לדי'. וזורק בכלל מנסך.

המקבלו עליו באלוה ואפילו באמירה בעלמא כגון האומר לי אלי אתה, לישנא אחרינא המקבלו לאלוה שלא בפניו והאומר לי אלי אתה בפניו, והפוער עצמו -מתריז רעי לבעל פעור שזו עבודתה, והזורק אבן למרקוליס (-שמעמידים אבן מכאן ואבן מכאן ואבן על גביהם, ועובדים אותה בזריקת אבנים), חייב. והנודר או הנשבע בשם ע"ז עובר בלאו ד"וישם אלוהים אחרים לא תזכירו". (דינים אלו יתבארו להלן ס"ג ס"ד).

השתחווא אסורה דכתיב "לא תשתחוה לאל אחר", והעונש נלמד מ"וילך ויעבוד אלוהים אחרים וישתחו להם" וסמך ליה "והוצאת את האיש ההוא וכו' ".

המגפף ומנשק והמכבד והמורבץ והמרחץ והסך והמלביש והמנעיל שלא כדרכה, עובר בלאו ואינו חייב מיתה, דכתיב "זובח לאלוהים יחרם", וזביחה היתה בכלל שאר עבודות, ויצאה להקיש אליה שרק על עבודת פנים חייב מיתה.

ס"א. השוחט בהמה וחישב לזרוק דמה או להקטיר

חלבה לעבודת כוכבים, לריו"ח הבהמה אסורה בהנאה, אף שלא שחט אותה לעבודת כוכבים, ואף אם לא זרק דמה לעבודת כוכבים, דגמור מפגיל שמפגלים מעבודה לעבודה, הדשוחט זבח ע"מ לזרוק את הדם למחר הוי פיגול. ולר"ל מותרת דלא יליף חוץ מפנים, (והתוס' (ד"ה ריש לקיש) דנים אם הבהמה מותרת רק בהנאה אבל באכילה אסורה כיון שאסור לאכול משחיטת מומר, או שכיון שנעשה מותר רק בשחיטה זו הבהמה מותרת אף באכילה). ומ"מ האדם חייב מיתה, כמו שהמשתחוה להר נהרג בסייף אע"פ שההר מותר דכתיב "אלוהיהם על ההרים" ולא ההרים אלוהיהם, דמחובר לא מיתסר, והכא נמי לא בעי קרא הואיל ושחיטה היא צורך הזריקה הוי כעובד עבודת כוכבים.

הפוער עצמו לזובחים, או למרקוליס, פטור.

הזובח בהמה למרקוליס חייב אף שמרקוליס עבודתה בזיון והוא עשה עבודת כבוד, וה"ה זובח לפעור, ואע"פ שעשה להכעיס ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה עובר בלאו.

ע"ז באמירה-

האומר בואו ועבדוני- לר"מ חייב מיתה כמסית, ולרבי יהודה פטור דאינו חייב על דיבור אלא בניסת לעבודת כוכבים ואבה ושמע ואמר אעבוד או אלך ואעבוד. רב יוסף רצה לומר שרבי יהודה מודה היכא שעבדו אותו, דכתיב "לא תעשה לך פסל", והמחלוקת היא כשלא עבדוהו, שרבי יהודה פוסר בדיבור בעלמא, וחזר בו רב יוסף ואמר שגם רבי יהודה מודה שחייב על דיבור, אלא דס"ל שמה שאמרו לו "אין" כוונתם לצחוק עליו, כיון שהוא לא שונה מאחרים שצריך לעבוד לו, ואפילו הניסתים לשאר עבודת כוכבים, אין ניסתים לעבוד אדם. וכתבו התוס' (ד"ה ומר) שאף שמסית חייב למות שאומרים לו היאך נניח אלוקים חיים ונלך ונעבוד עצים ואבנים, י"ל דשאינן הם שהוא מסית לעבוד ע"ז משום שנמשיכם אחריה יותר, אבל שמסית לעבוד אלוה מסית דלא שמעי ליה לא חשיב מסית כ"כ. אי נמי הנדון כאן הוא לגבי הניסת ולא לגבי המסית.

במתני' משמע שעובד ע"ז אינו חייב אלא בעובד, ולא באומר אעבוד או אלך ואעבוד. הגמ' שואלת ממתני' לקמן שמבואר שם שמי שהסיתוהו לעבוד ע"ז ואמר אעבוד, או שאמר אלך ואעבוד אע"פ שמוחסר הליכה, או שאמר נלך ונעבוד שכלל עצמו עם אחרים וי"ל שאם אחרים לא יעבדו גם הוא לא יעבוד, חייב, דכתיב "לא תאבה ולא תשמע" הא אבה ושמע חייב. רב המנונא מותרץ דבאמת חייב באמירה, והכא איירי באומר **איני מקבלו עלי אלא בעבודה** -רק כשאעבדנו, שכל כמה שלא עבד אין כאן אבה ושמע, אבל באמר 'אעבוד' מסתמא קיבלו עליו באלוה.

לרב יוסף יחיד **שאמר אעבוד חייב**, דלא שכיח שימלך, וכתיב "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" הא אבה ושמע חייב, אבל רבים פטורים, דשכיח שימלכו ולא חשיב אבה ושמע.

ס"א: לאביי אין חילוק בין יחיד לרבים (אלא שיחיד מיתתו בסקילה וממונו פלט, ורבים מיתתם בסייף וממונם אבד), וישוב הסתירה הוא שהניסת מפי עצמו ואמר אעבוד פטור, דשכיח שימלך, אבל **הניסת מאחרים ואמר אעבוד חייב**, דלא שכיח שימלך, וכתיב "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" הא אבה ושמע חייב.

לרבא מיירי בניסת מפי אחרים, ומ"מ אינו חייב **אלא כשאמרו לו כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה** וכיון שאינו יודע טובתה שכיח שימלך, דכתיב "הקרובים אליך או רחוקים ממך" והיינו שאמר לו שמטיבותם של קרובים שאינם אוכלים ושותים ואין בהם ממש, אתה למוד טיבותם של רחוקים.

לרב אשי הא דחייב באמירה היינו **בישראל מומר** שכבר הופקר בכך.
לרבינא לכו"ע חייב באמירה, ולא זו אף זו קתני.

העובד ע"ז מאהבה או מיראה -מאהבת או מיראת אדם, ולא חשבה בליבו לאלוהות, לאביי חייב מיתה במזיד והתראה, ואם שגג שחשב שזה מותר חייב חטאת, שהרי עבד ע"ז. ולרבא אינו חייב בין במזיד בין בשוגג, אא"כ קיבלו עליו באלוה. וכתבו התוס' (ד"ה רבא) שאף שהעובד מיראה פטור לפי רבא, מ"מ חייב למסור נפשו למיתה ולא לעשות כך. וי"מ שדברי רבא נאמרו דווקא בע"ז שכל עבודתה מיראה או מאהבה.

והא דתניא שמותר להשתחוות לאדם דכתיב "לא תשתחוה להם", אבל אם עשה עצמו ע"ז כהמן דאי לאו הכי לא היה מרדכי מתגרה בו אלא היה כורע ומשתחוה לו אסור, דכתיב "ולא תעבדם", אביי מוכיח מזה שהעובד מיראה דכתיב "כי כן צויה לו המלך" חייב. ולרבא לא איירי בעבודה מיראה כמו אצל המן, אלא באה הברייתא לומר שגם באדם שעשה עצמו ע"ז חייב אם קיבלו עליו באלוה. ולרבא מרדכי לא השתחוה להמן מפני שהיו צלמים על ליבו, אי נמי משום קידוש ד'. תוס' שם.

קרבן כהן משיח שעבד עבודה זרה- כהן גדול המשוח בשמן המשחה שעבר על מצוה מן המצוות אינו חייב קרבן אא"כ נעלמה ממנו הלכה, ודינו שונה משאר יחידים, שיחיד מביא כשבה או שעירה, והוא מביא פר ונשרץ, (ונשיא מביא שעיר ונאכל), ומ"מ כהן משיח שעבד עבודה זרה מביא שעירה כמו יחיד שעבד ע"ז, לרבי חייב בשגגת מעשה אפילו אם לא עלם ממנו איסור עבודת כוכבים, שכיון שקרבנו שוה לקרבן יחיד גם דינו שוה, ולחכמים חייב בהעלם דבר ולא בסתם שוגג, ככל המצוות. ואינו מביא אשם תלוי על שום איסור. לאביי שגגת מעשה היינו מאהבה או מיראה, וזה לא נחשב העלם דבר, כיון שלא נעלם ממנו שום פרט מגוף האיסור, רק נעלם ממנו שגם מיראה או מאהבה אסור. ולרבא שגגת מעשה היינו שחשב שאין כלל איסור בע"ז, והעלם דבר היינו שידוע את האיסור אלא שסבר שדבר מסוים כגון השתחואה מותר.

המשתחוה לע"ז והוא סבור שזה בית הכנסת פטור, שהרי ליבו לשמים, ואפילו אם ידע שזה בית ע"ז והשתחוה לשמים אין בזה עונש, שאף המשתחוה לבית הכנסת לא לבית הוא משתחוה אלא למי ששיכן שמו עליו. ואם ראה אנדרטא שעושים בדמות המלך והוראה אותה משתחוה לכבוד המלך, ולפעמים עובדים אותה, והשתחוה לה ולא ידע שעובדים אותה, אינו חייב אלא אם קיבלה עליו באלוה, אבל אם לא קיבלה עליו באלוה

והשתחוה רק לכבוד המלך אין בזה כלום. ואם עבד ע"ז וסבר שזה מותר חייב.

חילוק מלאכות בע"ז ובשבת ובשאר מצוות

העושה מלאכה בשבת או עובד ע"ז בשוגג (וכן בשאר עבירות שיש עליהם חיוב חטאת), חייב חטאת, ואם עשה כמה פעמים מלאכה או שעבד כמה פעמים ע"ז בהעלם אחד (שלא נודע לו בינתיים שחטא), אינו חייב אלא חטאת אחת, דכולה חדא שגגה היא. הדין להלן הוא מזה הדין שכעשה כמה מלאכות שבת או כמה עבודות של עבודה זרה בהעלם אחד, האם חייב חטאת על כל דבר, או שאינו חייב אלא חטאת אחת.

זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד-

ס"ב. לרבי זכאי ורבי אמי אינו חייב אלא חטאת אחת, וביאר אביי (ס"ג.) הטעם משום דכתיב "ולא תעבדם", לכלול כולם כאחד. לרש"י לא גורסים שגם השתחוה באותו העלם, דכיון שר' אמי לא סובר שהשתחואה לחלק יצאה וכדלהלן, א"כ אנו בכלל שאר עבודות. ולר"ת (תוד"ה אמר) רבי אמי סובר שהשתחואה יצאה לחלק רק את עצמה, ולתנא דברייתא שהביא ר' זכאי השתחואה ללאו יצאה, ולריו"ח השתחואה יצאה לחלק ולומר שחייב על כל אחת.

לרבי יוחנן חייב על כל אחת ואחת, ואמר אביי (ס"ג.) דג' השתחואות נאמרו בעבודת כוכבים, אחת לכדרכה ושלא כדרכה שדרכה לעבוד בדרך כבוד אך לא בהשתחואה, (דא"צ השתחואה לכדרכה, דכבר כתיב "איכה יעבדו הגויים האלה"), ואחת לשלא כדרכה כגון משתחוה לפעור או למרקוליס שעבודתם בבזיון, ואחת לחלק.

לרבי אבא דין זה תלוי במחלוקת לגבי מלאכות שבת, שלרבי יוסי שהבערה ללאו יצאת, והיינו שהרי הבערה בכלל "לא תעשה כל מלאכה" ולמה נכתב "לא תבערו אש" לומר שאין בה חיוב כרת ומיתה כשאר מלאכות, אינו חייב אלא אחת, ולרבי נתן שהבערה לחלק יצאת לומר שכמו שהבערה נחשבת איסור בפני עצמו, גם שאר ל"ט מלאכות כל אחת נחשבת איסור בפני עצמו, וחייב על כל מלאכה אף אם עשאם בהעלם אחד, דדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, גם השתחואה יצאה לחלק. ולר' זכאי השתחואה לא יצאה לחלק, אלא לומר שאין בה כרת או חטאת בשוגג, אף שבמזיד יש עליה חיוב סקילה.

רב יוסף אומר שגם לרבי יוסי שהבערה ללאו יצאה, היינו משום שהוא לומד חילוק מלאכות מהא דכתיב גבי חיוב חטאת "מאחת מהנה", שבזדון שבת ושגגת מלאכות חייב כמה חטאות, ("אחת" לחייב אם כתב שמעון, "פֵאחת" לחייב אם כתב שם משמעון שזה מקצת מלאכה (דווקא ככהאי גונא שיש משמעות לאותיות אלו חייב, אבל אם אין משמעות לשתי האותיות כגון נף מנפתלי פטור), "הנה" -אבות, "מהנה" מן הדומות לאבות -תולדות, אחת שהיא הנה לחייב כמה חטאות בזדון שבת ושגגת מלאכות מפני שיש כאן שגגות הרבה, הנה שהיא אחת לחייב חטאת אחת בשגגת שבת וזדון מלאכות דכל המלאכות הם שגגה אחת), אבל כאן שאין לימוד אחר לחילוק מלאכות, השתחואה לחלק יצאה וחייב על כל אחת ואחת.

הגמ' רוצה ללמוד חילוק מלאכות בעבודת כוכבים מ"מאחת מהנה" שזה נכתב לגבי חטאת ולא דווקא לגבי שבת, וא"כ אפשר ללמוד מזה גם לעבודת כוכבים, "אחת" -זביחה, "מאחת" -סימן אחד דאשכחן בחטאת העוף בפנים שסימן אחד מכשירו, "הנה" – אבות, זיבוח קיטור ניסוך והשתחואה, "מהנה" -תולדות, שבר מקל בפניה לשם עבודת כוכבים שדרכה בכך, דדמי לחשיטה ששובר מפרקתה, אחת שהיא הנה - זדון עבודת כוכבים ושגגת מלאכות שידוע שאסור זיבוח ואינו יודע שקיטור ניסוך והשתחואה אסורים, הנה שהיא אחת שגגת עבודת כוכבים וזדון מלאכות.

ואין לדחות שלא שייך שגגת עבודת כוכבים, משום שאם חשב שזה בית הכנסת הרי ליבו לשמים, ואם חשב שזה אנדרטא חייב אם קבלה עליו באלוה, ואם עבד מאהבה ויראה לרבא פטור, די"ל דאיירי באומר מותר לעבוד עבודת כוכבים, (והא דאיתא במכות (ז): שרלבא אין חיוב גלות באומר מותר, דכתיב "בשגגה", צריך לגרוס שם רבה, או דשאני גלות שכתוב שם הרבה פעמים "בשגגה". תוד"ה ורבא.) ואף שרבא מסתפק אם מי שנעלם ממנו גם שבת וגם איסור מלאכות (שלא ידע על שום מלאכה האסורה בשבת, ולא דמי

לשכח עיקר שבת שאינו חייב אלא חטאת אחת, דשם זה כגון תינוק שנשבה לבין הנכרים, והכא אם יזכירו לו הוא יזכר. תוד"ה העלם) חייב על כל מלאכה או שאינו חייב אלא אחת, מכאן יהיה ראייה שאינו חייב אלא אחת.

הגמ' דוחה שאין ללמוד חילוק מלאכות בע"ז מ"מאחת מהנה" משום שבע"ז אף הנשיא חייב שעירה כיחיד, והכא כתיב שמושיח מביא פר והנשיא מביא שעיר והיחיד כשבה ושעירה.

ס"ג: העושה שתי מלאכות בשבת, או שעבר ב' איסורים שונים (כגון חלב ודם) חייב ב' חטאות. ואם עשה מלאכה אחת או שעבר איסור אחד ב' פעמים, חייב חטאת אחת.

חיוב מתעסק- הבולע חלב וסבור שהוא רוק חייב, דהמתעסק בחלבים ועריות חייב, שכן נהנה ולכן זה נחשב ככוונה, אבל בשבת אם נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, דכתיב "אשר חטא בַּה" עד שיתכוין למלאכה זו, פרט למתכוין לעשות דבר אחר ועלתה בידו מלאכה זו. ומתעסק הכונה שאינו מתכוין לדבר זה כלל, וכתבו התוס' (ד"ה להגביה) דהא דבעינן קרא בשבת ולא ילפינן מ"בה", לומדים מזה לפטור גם היכא שנהנה, או שמ"בה" לומדים לפי רבא שאם נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר, פטור, אף דנעשית מחשבתו, דאם תלש מחובר אחר אפילו היכא דנתכוין למחובר פטור, דומיא דנתכוין לכבות זה וכבה זה, ולאבי משכחת לה כגון שנתכוין להגביה את התלוש וחתכו ונמצא שהוא מחובר, דכל כה"ג מלאכת מחשבת היא ולא מיפטר אלא מ"בה", והמתעסק ששמואל פטר משום מלאכת מחשבת היינו במתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר, דלא נעשית מחשבתו.

עוד כתבו התוס' (ד"ה רישא) שגם הצריך למחובר ונתכוין לחותכו וחתך בטעות מחובר אחר פטור. והנרע לזכור ולבהמה אינו חייב אלא אחת. ובשחט זורק בחוץ, לאביי (לעיל ל:ד:) אינו חייב אלא אחת, ולרבי אבהו, לרבי ישמעאל חייב אחת, ולר"ע חייב שתיים, ואם נתכוין לשחוט בהמת חולין ונמצאת אחרת של קדשים, חייב אחת.

רבי יוחנן לא מפרש כך את דברי ר' זכאי לענין חומר בשבת משאר מלאכות וחומר בשאר מלאכות מבשבת, כדמצינו שרבי יוחנן אמר שמי שיבאר לו את המשנה של חבית לפי תנא אחד הוא יוליך את כליו אחריו לבית המרחץ, דאיתא בב"מ (ז): שהמפקיד חבית אצל חברו ולא ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה, אם מתוך ידו נשברה, לצרכו חייב לצרכה פטור, ואם משהניחה נשברה, בין לצרכה בין לצרכו פטור, ואם ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה, בין מתוך ידו בין משהניחה, לצרכו חייב לצרכה פטור. והגמרא שואלת שהרישא כרבי ישמעאל שגגב יכול להחזיר בלי דעת בעלים, ואפילו בייחודו פטור, והסיפא כר"ע שצריך דעת בעלים, ואפילו בלא ייחוד חייב. ויש אמוראים שמעמידים את הרישא כשהניחה במקומה הראשון, ואת סיפא כשהניחה במקום שאינה מקומה, וכלה כרבי ישמעאל, ורבי יוחנן לא מבאר כך, דס"ל שאין לומר שהרישא והסיפא מדברים בשני אופנים שונים).

המשך ענייני עבודה זרה

ס"ג. המקבל ע"ז עליו לאלוה חייב סקילה.

האומר לע"ז אלי אתה חייב אע"פ שלא עבדה, ולענין קרבן אם שגג, לר"ע דס"ל דלא בעינן מעשה ומגדף חייב משום מעשה וזטא כעקימת שפתיו חייב, אמירה הוקשה לזביחה דכתיב "ויזבחו לו ויאמרו", וכן לדבריו חייב בהשתחואה דכפירת קומתו הוי מעשה, אבל לרבנן אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה גמור, דכתיב לגבי חטאת "ועשה אחת מכל מצוות ד' ". רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) לומדים מדכתיב "לעושה בשגגה" יצא מגדף.

ע"ז בשיתוף- כתיב "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", ותניא אחרים אומרים אלמלא ו' שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כליה, דע"י הוי לא כפרו בקב"ה לגמרי, אלא שיתפוהו בדבר אחר, ולרשב"י אף המשתף (במידי דאלוהות. תוד"ה כל) חייב דכתיב "בלתי לד' לבדו", אלא "העלוך" היינו שאיוו אלוהות הרבה וקיבלו עליהם.

לאו ומלקות בע"ז- המגפף והמנשק המכבד והמרביץ והסך והמלביש והמנעיל עובר בלא תעשה, וכגון שאין דרכם בכך. ועל כולם אינו לוקה, משום דאין לוקין על לאו שבכללות דכולהו משתמעיי בחד קרא, (וכמו לאו ד"לא תאכלו

על הדם" שכולל לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה, ולא לאכול את הבשר כשעדיין יש דם במזרק, ושאין מברין על הרוגי ביי"ד, ושסנהדרין שהרגו את הנפש אין טועמים כלום כל היום, ואזהרה לבן סורר, ואין לוקים על כולם משום דהוי לאו שבכללות), חוץ מהנודר בשמו, ומקיים בשמו – שבועה. שלוקה אליבא דרבי יהודה דס"ל ש"לוקים על לאו שאין בו מעשה, (דס"ל דהא דכתיב "ולא תותירו ממנו עד בוקר" כתיב ביה עשה ולומר שאין לוקים עליו אלא אם הותיר ישרפו, ולרבי יעקב בלאו הכי אין לוקים משום דהוי לאו שאין בו מעשה).

ט"ג: לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, דכתיב וישם אלוהים אחרים לא תזכירו".

לא ישמע על פיך - היינו שלא ידור ולא יקיים בשם ע"ז, ולא יגרום לאחרים לידור או לקיים בשם ע"ז, ואמר אבוב דשמואל שאסור לעשות שותפות עם עכו"ם, שמא יתחייב שבועה וישבע בשם ע"ז שלו. דבר אחר אזהרה למדיח (אבל מסית כתיב ביה בהדיא 'וכל ישראל ישמעו ויראו'). וכתבו התוס' (ד"ה אסור) שלרבינו שמואל כ"ש שאסור לקבל שבועה מנכרי, ולר"ת מותר. ובזמן הזה הם נשבעים בקדושים שלהם ואין כוונתם לאלוהות, ואף שמזכירים אלוהות אין זה שם ע"ז וגם דעתם לעושה שמים, ואף שמשתפים שם שמים ודבר אחר, אין איסור לגרום שיתוף לאחרים, ולפני עוור ליכא. דבני נח לא הזהירו על השיתוף.

כל ע"ז המוזכרת בתורה מותר להזכיר את שמה, וכגון נבו דכתיב "כרע בל קרס נבו", וגד דכתיב "העורכים לגד שלחן", ועל זה סמך רב משריטא שאמר שזב שראה ראהי מרובה כששלש ראיות כשעויר ב' טבילות ובי' ספוגין, והיינו כמגדיון לשילה, הרי הוא זב גמור.

כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דע"ז דשריא.

ויעשו להם מסכה מכספם כתבונם עצבים - שכל אחד עשה דמות יראתו ומניחה בכיסו, וכשזכרה היה מוציאה ומחבקה ומנשקה.

זבחי אדם עגלים ישקון - י"מ שהיו גורמים לבעלי ממוון לזבח עצמם לעי"ז, וי"מ שכל המזבח בנו לעבודת כוכבים היו אומרים לו שהקריב דרוון גדול ויבוא וישק לו.

ע"ז שעשו האומות שהושיב סנחריב בארץ ישראל - אנשי בבל עשו תרנגולת, ונקראת סוכות בנות. ואנשי כות עשו תרנגול, ונקרא נרגל. ואנשי חמת עשו עז, ונקראת אישימה. והעוים עשו כלב וחמור, והספרוים עשו פרד וסוס, והיו שורפים את בניהם באש. אביו של חזקיה עשה כך לחזקיה, ולא נשרף כיון שסכה אותו אמו בסלמנדרא.

למה עבדו ישראל עבודה זרה - יודעים היו ישראל שאין בע"ז ממש, ולא עבדו אלא להתיי להם עריות בפרהסיא שעל זה יצרם תקפם ואמרו שאם יפרקו כל עול תורה מעליהם לא יזיכוחם על העריות, אבל על עבודת כוכבים לא תקפם יצרם, ואמנם אח"כ נתקשרו ברה ותקפה חיבתם עליה כאדם שיש לו עגועים על בנו. וכן מה שראה אליהו הצדיק תינוק שאמר שלא להזכיר שם ד' והוציא יראתו וחיבקה ונישקה עד שנבקעה כריסו, היינו אחרי שנתקשרו בה.

ס"ד. ביטול יצרא דע"ז - אנשי כנסת הגדולה אמרו לד' כלום נתת לנו ע"ז אלא כדי לכופ את יצרנו ולקבל שכר, איננו רוצים לא אותה ולא את שכרה, שהיא גרמה לחורבן ולגלות ולמימתת שיתקבו, וישבו בתענית ג' ימים וביקשו רחמים, ונפל פתק שכתבו בו אמתו (שזנה חותמו של הקב"ה זה אומר שהקב"ה מסכים שצריך לטלקו, ולכן צירף לתקנתם את חומתו) ויצא גור אריה של אש מבית קדשי הקדשים, ואמר הנביא שזה יצרא דעבודה זרה, וכשניסו לתפוס אותו נפל ממנו שיער ונשמע קולו למרחק ד' מאות פרסה, ואמר להם הנביא שישליכוהו לדוד של עופרת ויכסוהו בעופרת שלא ישמע קולו. וכשראו שזה עת רצון ביקשו רחמים שימסר בידם יצרא דעבירה של עריות, ונמסר בידם וחבשוהו ג' ימים ולא מצאו ביצה בת יומה ואפילו אותם שהיו גמורות פסקו מלצאת, ואמרו שא"א לבטלו למחצה שלא יהיה שולט במקום עבירה, וכחלו את עינו, וזה הועיל שלא יהיה לאדם יצר הרע לקרובותיו.

ואתם הדבקים בד' אלוקיםכם - רבי יהודה דרש שבני ישראל דבוקים בד' כשתי תמרות שדבוקות ואינם דבוקות, אבל לבעל פעור נצמדו כצמיד פתיל, (ואילו נכרית אחת אמרה שכדאי לה לחזור לחוליה ולא להתריז לבעל פעור. ומעשה ביהודי אחד שפער בפניו וקינה בחוטמו, וקילסוהו שמעולם לא היה אדם שעבדו בכך). וי"א שנצמדים היינו כצמיד של אשה שזו לכאן ולכאן, ואילו על הקב"ה כתיב "אתם הדבקים בד' אלוקיםכם" משמע דבוק יפה יפה.

הפוער עצמו לבעל פעור חייב אע"פ שכוונתו לבזותה, כיון שזוהי עבודתה, והיינו שכוונתו לעובדה ע"י ביזויה, דאי לאו הכי לרבא הרי אפילו העובד מיראה ואהבה פטור, ואף לאביי שמחייב שם כאן הוא מודה שפטור. (תוד"ה אימ"ג).

הזורק אבן למרוקלים חייב אע"פ שכוונתו לרוגמה, והנוטל אבן מהמרוקלים חייב, משום שזמפנה מקום לאחרים. מרוקלים שמה קילוס, וחכמים כינו אותה קוליס מלשון לעג וקלס, ומר לשון חילוף, שהחליפו שמה. תוד"ה מרוקולים.

הנותן מזרעו למוֹלך

כתיב ו"מזרעך לא תתן להעביר למוֹלך", וכתביב "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש", ולענין העונש כתיב "איש איש וכו' אשר יתן מזרעו למוֹלך מות יומת עם הארץ ורגמוהו באבן, וכו', והכרתי אותו מקרב עמו". ולעיל נ"ג. נתבאר שהנותן מזרעו למוֹלך חייב סקילה, ולהלן יבואר באיזה אופן הנותן מזרעו למוֹלך חייב.

מסר בנו לעי' אחרת - לרבי אלעזר ברבי שמעון פטור, דמולך אינו עי"ז, וכן סבר רחב"א שאמר שלשון מולך היינו כל שהמליכו עליהם ואפי' צרור ואפי' קיסם. ולרבא נחלקו אם חייב **במוֹלך עראי** שלראב"ש אינו חייב אלא בקבוע. וי"א שאף המעביר בנו לשאר עי"ז חייב.

ס"ד: עד שימסור ויעביר באש - הנותן מזרעו למוֹלך אינו חייב עד שגם ימסור למשרתי העי"ז, שנא' "מזרעך לא תתן", וצריך גם שיעביר אותו דכתיב "להעביר", ודווקא למוֹלך דכתיב "למוֹלך", ודווקא כשהעבירו באש, דכתיב "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש".

המעביר כל זרעו למוֹלך פטור, דכתיב "מזרעך". ואף שכשהעביר את הראשון כבר נתחייב, נ"מ כשאין לו אלא בן אחד, או כשהעבירם בבת אחת. תוד"ה העביר.

על מי חייב - המעביר בן בנו או בן בתו למוֹלך חייב, דכתיב "כי מזרעו נתן למוֹלך". והמעביר זרע פסול למוֹלך חייב, דכתיב "בתתו מזרעו למוֹלך". והמעביר אביו ואמו אחיו ואחותו פטור, והמעביר את עצמו פטור, וראב"ש מ'חייב דכתיב "לא ימצא בך" והיינו בעצמך, (ורבנן לא דורשים בך, והא דס"ל דאבידתו קודמת לשל אביו, דורשים מ"אפס כי לא יהיה בך אביון" מ"אפס" ולא מ"בך"). ורב אשי מסתפק אם המעביר בנו סומא או ישן חייב, האם זה דרך העברה כשאינו יכול לעבור בעצמו אם היה רוצה.

אינו חייב עד שיעביירו **בדרך העברה**, לאביי היינו שורת לבנים גבוהה לבניה ע"ג לבניה באמצע ומשני הצדדים אש ומעבירים אותו ע"ג הלבנים, והאש לא שורפת אותו. ולרבא דווקא בעובר בקפיצה מע"ג האש שבתוך הכור חייב, וכן מבואר בברייתא.

ג' כריתות נאמרו בעי"ז, אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למוֹלך. ולמ"ד שמוֹלך הוא עי"ז וא"כ הוי כדרכה, קרא למעביר שלא כדרכה והיינו מעביר לשאר עי"ז. (ולמ"ד מגדף עי"ז היא, צריך קרא שכירת בעוה"ז ובעוה"ב, ו"חכרת" דיברה תורה כלשון בני אדם).

בעל אוב וידעוני

ס"ה: בעל אוב זה מכשף ששמו פיתום, והוא מעלה את המתמן הארץ ומושיבו בשחיו והמת מדבר משחיו, וידעוני זה המדבר בפיו. הם עצמם חייבים סקילה דכתיב "באבן רגמו אותם", ואזהרתם מדכתיב "לא ימצא בך וכו' וחובר חבר ושאל אוב וידעוני", והנשאל בהם שיגידו לו מה יהיה בעתיד, ב**אזהרה** ד"אל תפנו אל האובות ואל הידעונים". רש"י. ולתוס' (ד"ה והנשאל) "לא ימצא בך" מדבר על הנשאל, ו"אל תפנו" זה בעל אוב וידעוני עצמם.

למה במסכת כריתות לא תנא ידעוני-

לרבי יוחנן במסכת כריתות לא תנא ידעוני ברשימת חייבי כרת שחייבים חטאת בשוגג, משום שאוב וידעוני נאמרו בלאו אחד ואם עשה שניהם בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, (והגמרא לא אומרת ששניהם בכרת אחת נאמרו, מפני שחילוק חטאות תלוי בחילוק הלאו ולא בחילוק הכרת). ותנא בעל אוב משום דפתח ביה קרא. ולריש לקיש אע"פ שאין חלוקים בלאו חלוקים הם במיתה, ולרבי יוחנן חלוקה דכמיתה לאו חלוקה היא.

לריש לקיש לא תנא ידעוני בכריתות משום דידעוני הוי לאו שאין בו מעשה ואין חייבים עליו קרבן, והכנסת העצם אינה גוף המעשה, אלא אדרי הכנסת העצם הוא מדבר מאיליו, ואף שמתנתי' ר"ע שמחייב במגדף, ודלא כרבנן שפטורים מגדף מפני שאין בו מעשה, אף לר"ע בעי מעשה זוטא, כמו עקימת שפתיו במגדף שמעקם ומנענע את שפתיו כשהוא מדבר, והקטת זרועותו בבעל אוב, וכפיפת קומתו בהשתחוואה, ובידעוני אין אפילו מעשה כזה. לעולא המקטר לשד ועי"ז גורם למת לדבר הוי מעשה אף לרבנן, ולרבא המקטר לשד הוי עי"ז שזה נמנה עם חייבי כריתות, אלא המקטר לא לשם אלוהות אלא

לחבר להביא את השדים ולעשות כישוף הוי מעשה אף לרבנן, ואף שהמקטר לחבר הוא חובר חבר, מ"מ באופן זה דינו בסקילה. (חובר חבר בין חבר גדול מוסאף חיות ובהמות גדולות, בין חבר קטן מחבר שקצים ורמשים, ואפי' נחשים ועקרבים כדי לגרותם זה בזה או כדי שילכו למדבר ולא יזיקו במקום ישוב, ולכן אסור לחבר צירעה ועקרב אע"פ שכוונתו שלא יזיקו וכמו שאינם רצים אחרי שאין בזה פיקוח נפש). ולרבנן כפיפת קומתו הוי מעשה אבל עקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה, כיון שמגדף ישנו בלב (-יעיק החיוב הוא על כוננת הלב, שאפילו אם בייך את השם כל היום ואין בליבו כלפי מעלה אינו חייב. רש"י. ולתוס' (ד"ה האיל) גם השתחוואה תלויה בלב, דהמשתחוה לאנדרטא פטור, אלא הכונה שהכתוב תלאו בלב דכתיב "ממך יצא חושב על ד' רעה" והיינו רבשקה שגידיף. או דנימא שהמשתחוה מתאהבה ויראה חייב). ומ"מ עדים **וזממים אע"פ שאינם בלב** ועיקר החיוב הוא על שמיעת קולם בבי"ד, וקול אין בו ממש, (ואף שאפילו בשוגג נהרגים ואינם חייבים קרבן, נ"מ לפוטרם מקרבן היכא שאינם נהרגים כגון שהחזמו קודם גמור דין, או שחזרו בהם מעצמם. תוד"ה יצאו) מ"מ עקימת שפתיו לא הוי מעשה, והואיל וישנם ברה"א - עיקר החיוב בא ע"י הראיה, שהם מעידים שראו. אבל קול לרבי יוחנן הוי מעשה, ונ"מ שהחוסם בהמה ע"י קול שלא תאכל בשעת דישה, או המנהיג כלאים בקול, לרבי יוחנן חייב, ולריש לקיש פטור (והיינו למ"ד שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, ואמנם ר"ל עצמו סובר שלוקים על לאו שאין בו מעשה. תוד"ה ריש לקיש).

ס"ה: בעל אוב זה המדבר בין הפרקים -מכשף המעלה את המת והמת יושב בין פרקי העצמות של המכשף. כגון על פרקי אצבעותיו או על ברכיו, ומבין אצילי ידיו, ומ"מ קולו נמוך מפני שאין בו חיותא. ואיסור זה הוא בין כשמעלהו בזכרותו (לרש"י הכונה שמושיבו על זכרותו, ולתוס' ד"ה מעלה בזכרותו) זה שם של מכשפות), ובין כשמעלהו בגולגולת, והבהדל ביניהם שהמעלה והמושיב את המת בזכרותו אינו עולה לכרכו ואינו עולה בשבת, והמעלה בגולגולת של מת המוטלת בארץ עונה לכרכו ועונה בשבת.

ידעוני זה המניח עצם חיה שאמרה ידוע בפיו והעצם מדברת מעצמה ע"י כשפים.

ר"ע אמר לטורנוסרופוס הרשע, שנהר של אבנים ששמו סמבטיון שבכל השבוע הוא שוטף ובשבת הוא נח, ובעל אוב שאינו עולה בשבת, וקברו של אביו של טורנוסרופוס שאין מעלה עשן בשבת ובשאר השבוע הוא מעלה עשן מפני שהוא ידון בגיהנום ובשבת פושעו יגהנום שובתים, הם ראיה שהקב"ה בחר בשבת.

דורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה - שהשד של בית הקברות יהא אוהביו ויסייעו בכשפיו, (והיה ר"ע בוכה, דכ"ש שהמרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה (-נבואת שכניה) תשרה עליו רוח טהרה, שהרי מידה טובה מרובה ממימת פורענות, אלא שעוונותינו גרמו לנו, ואי יבעי צדיק להיות נקיים מכל עוון ברו עלמא, דכתיב "כי עוונותינו יצאונו מ"מ מבדילים" ומבואר שולוא העוונות אין הבלה, ומצינו אדם ועיגאל תילתא (כאילו הגיע לשליש שניו ונגמרה גדילתו שאז הוא משובח לאכילה, אי נמי שהוא טוב ובעל טעם כשלישי לבטן) שנבראו ע"י החכמים ע"י ספר יצירה, שלמדו צירוף אותיות של שם).

מעונן - לר"ש זה המעביר ז' מיני זכור שכבת זרע מזו' בריות על העין, ולחכמים זה האוחז את העיניים שמראה להם כאילו הוא עושה דברים של פלא ובאמת אינו עושה כלום, ולר"ע זה המחשב עיתים ושעות מתי יפה לצאת לדרך ולהצליח או לקנות ולהרויח.

מנחש - האומר שזה סימן רע ועליו לדאוג מחמת שפתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו וכו'. ובברייתא איתא כגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים.

ס"ו: המחלל שבת חייב סקילה בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת שעשה מלאכה גמורה, ויש בו מעשה וזה מלאכת מחשבת, אבל הבערה לרבי יוסי, ותחומין לר"ע, אינם אלא בלאו. וכל שאין חייבים חטאת אין חייבים סקילה, ויש מלאכה אחת שחייבים עליה חטאת ולא מיתה. תוד"ה המחלל.

מקלל אביו ואמו

המקלל אביו ואמו אינו חייב עד **שיקללם בשם**, ואם קיללם בכינוי כגון ש-ד-י- צבא-ות-רוחם וחנון, לר"מ חייב, ולחכמים (רבי מנחם ברבי יוסי) פטור דכתיב "נבקבו שם", ולא ס"ל לדרשת הגמרא לעיל שצריך שיברך שם בשם.

בת טומטום ואנדרווגינס שקיללו חייבים, דכתיב "איש איש". ואף שהשוהו כתבוב אשה לאיש, היינו דווקא היכא דכתיב לשון זכר, ולא היכא דכתיב "איש". תוד"ה לרבות.

המקלל רק את אביו או רק את אמו חייב, לרב יאשיה לומדים דין זה מדכתיב "אשר יקלל את אביו ואת אמו" וכתיב "אביו ואמו קילל" שבראש המקרא סמך קללה לאביו, ובסוף המקרא לאמו. ולרבי יונתן עד דכתיב יחזיו משמע או שניהם כאחד או כל

אחד בפני עצמו. לרש"י לומדים מכלאים דכתיב בהו "לא תחרשו בשור ובחמור יחדיו", ולתוס' (ד"ה עד) מסברא קאמור, דבכלאים בלי יחדיו היינו מחייבים אפי"פ שאינם קשורים, ובשעטנז היינו מחייבים אפי"פ שאינם קשורים ותפורים.

המקלל אביו או אמו חייב סקילה, דכתיב "דמיו בו" כמו באבו וידעוני.

אזהרה מניין– דכתיב "אלוהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור" וכתיב "לא תקלל חרש". לרבי ישמעאל שאלוהים היא חול, גמר קודש מחול, וא"צ לכתוב גם אלוהים וגם נשיא, ואם אינו ענין לגופו תנחו ענין לקללת אביו. ולר"ע שאלוקים קודש ייש כאן אזהרה למברך את ד', א"א ללמוד חול מקודש, דדילמא לא אזהר אלא בקודש, אלא לומדים מדכתיב לא תקלל ולא כתיב לא תקל. ואין ללמוד מדיין נשיא וחרש, דלא ראי דיין שאתה מצווה לקבל הוראתו, כראי נשיא שאי אתה מצווה לקבל הוראתו, ולא ראי נשיא שאתה מצווה שלא להמרותו שלא למרוד ביוויזו ולהמרות את פיו, כראי דיין שאי אתה מצווה שלא להמרותו, הצד השווה שבהם שהם בעמך ואתה מוזהר על קללתם, מה לצד השווה שכן גדולתם גרמה להם, תלמוד לומר לא תקלל חרש, מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו, שמתוך שהוא שפל הוזהר הכתוב שלא לבלותו או לצערו, כיון שהוא נותן צרות על ליבו ומיצר על שפלותו, נשיא ודיין יוכיחו, וחזר הדין וכו', דאיכא למיפרך מה להצד השווה שבהם שכן משונים משאר בני אדם, אלו לאומללות ואלו לגדולה, דעל מה הצד פרכינו פירכא כל מה.

סקילה בבא על נערה המאורסה

כתיב 'כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש ומנאה איש בעיר ושכב עמה, והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא וסקלתם אותם באבנים'. ולהלן יבוארו כמה פרטים בדן זה הנלמדים מפסוק זה.

ס"ו: נערה– ולא בוגרת. נערה היינו מזמן שהביאה ב' שערות עד שירבה השחור על הלבן, ואין בין נערות לבגרות אלא ו' חודשים, ובקטנה שקידשה אביה לר"מ דס"ל שהאונס קטנה אינו חייב קנס פטור, ולחכמים שמחייבים קנס גם בקטנה חייב גם בקטנה. ואמר רב שלר"מ הפסוק ממועט קטנה רק מוסקילה ולא לגמרי וחייב חנק.

בתולה- ולא בעולה.

באו עליה שניים ועדיין היא בתולה, כגון שבאו עליה שלא כדרכה, הראשון בסקילה ד"משכבי אשה" כתיב, והשני בחנק דבעולה היא, וכתבי דס"ל שבעולה שלא כדרכה נחשבת בעולה.

מאורסה- ולא נשואה, ואפילו אם נכנסה לחופה ולא נבעלה שהיא בתולה, מ"מ אינה מאורסה.

לזנות בית אביה- למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל וחינתה בדרך.

ומתו גם שניהם– לרבי יאשיה בעינין שיהיו שניהם שוים (לרש"י הכונה ששניהם יהיו בני עונשים. ולר"ת (תוד"ה עד) הכונה שיהיו שניהם שוים במיתה אחת, וזה לא ממועט קטנה, כיון שאם היתה בת עונשים היה דינה בסקילה. ובת כהן היא בשריפה ובעולה בחנק, דא"פ לפטורם לגמרי, דדרשין "לאחיו" ולא לאחותו), ומ"מ ימות האיש אשר שכב עמה לבדו" לומדים שאם באו עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה, הראשון בסקילה וכולם בחנק (כרבי, אבל לרבנן כולם בסקילה). ולרבי יונתן כיון דכתיב "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" א"צ שיהיו שוים, אלא לומדים מ"גם שניהם" למעט מעשה חידודים - מבחוץ, שהיא לא נהנית, (וי"ג למעוטי מעשה הרודוס, שבא על מתה), ולרבי יאשיה מעשה חידודים אינו כלום.

ובת איש כהן כי תחל לזנות- לרבי היינו תחילה, י"מ דהיינו שדווקא ארוסה שתחילת ביאתה בזנות דינה בשריפה, אבל נשואה דינה בחנק. וי"מ דס"ל לרבי כר"מ שאם תחילת חילולה בזנות דינה בשריפה, אבל אם נישאת לאחד מן הפסולים שנתחלה משעת נישואין מיתתה בחנק.

מסית

ס"ז. מסית שחייב סקילה היינו הדיוט שהסית את ההדיוט, שאמר יש יראה במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה. ואין חילוק בין מסית סתם יחיד למסית נביא.

נביא שהדיח, ומדיחי עיר הנידחת, לת"ק דינם בסקילה, ולר"ש דינם בחנק, דכתיב "והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת", וסתם מיתה היינו חנק.

הסית שניים הם עדיו וא"צ להתרות בו כשאר חייבי מיתות, דכתיב "לא תחמול ולא תכסה עליו", והם מביאים אותו לבית הסקילה.

אף שאין ממכמינים עדים על כל חייבי מיתות שבתורה, המסית יחיד צריך היחיד שיאמר לו שיש לו עוד חברים שרוצים לשמוע זאת ושיאמר זאת בפניהם, ואם המסית ערום ואינו רוצה לדבר בפניהם מיראת בית דין, ממכמינים עליו עדים מאחורי הגדר, או בבית ע"י שמדליקים את הנר בבית הפנימי (בחדרי חדרים, מפני

שהוא ירא לדבר בגלוי), ומושיבים עדים בבית החיצון, כדי שהם ירא אותו וישמעו את קולו (דאם אינם וראים אותו אינם יכולים להעיד על פי הקול, דצמי למימר שזה לא היה הוא), והוא לא יראה אותם, ואומר לו אמור מה שאמרת לי ביחוד (-עכשיו כשאין איש עימנו), וכשאומר לו שואלו אין נעזוב את אלוקינו שבשמים ונלך ונעבוד עציים ואבנים, אם חוזר בו מוטב, ואם אמר שכך הובתינו וכך יפה לנו, העדים שמאחורי הגדר מביאים אותו לבי"ד וסקלים אותו.

האומר אעבוד או אלך ואעבוד או נלך ונעבוד, או אזבח או אלך ואזבח או נלך ונזבח, או אקטיר, או אלך ואקטיר, או נלך ונקטיר, או אשתחוה, או אלך ונשתחוה נלך ונשתחוה הייב.

מדיח– האומר נלך ונעבוד עובדת כוכבים חייב סקילה, והיינו במדיח עיר הנדחת.

מכשף

מכשף העושה מעשה חייב סקילה, ולא האוחז את העיניים.

התורה כתבה מכשפה מפני שרוב נשים מצויות בכשפים, ואין חילוק בין איש ואשה, דגבי אוב וידעונו שהם מכשפים כתיב "איש או אשה".

מיתת המכשף– לרבי יוסי הגלילי מכשף מיתתו בסייף, דילפינן "לא תחיה" מדכתיב גבי ז' אומות "לא תחיה כל נשמה" והוי בסייף כדכתיב גבי סיוחן ועוג ו"יכנה ישראל לפי חרב", ואין לומדים "לא תחיה" מ"אם בהמה אם איש לא יחיה" וכתיב "כי סקול יסקל". ולר"ע לומדים "מאם בהמה אם איש לא יחיה" שמיתתו בסקילה, ולא לומדים מעכו"ם, לפי שלא ריבה בהם הקב"ה מיתות. ולבן עזאי כיון דסמיך ל"כל שוכב עם בהמה מות יומת" מיתתו בסקילה. ולרבי יהודה אין לומדים סמוכים, אלא אוב וידעונו היו בכלל מכשפים, ויצאו כזי לומר שדין מכשף בסקילה, דכל דבר שהיה בכלל וצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, וקסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדים כדחזינן הכא, וזה המקור להא דיתא בכל דוכתי למ"ד שני כתובין הבאים כאחד מלמדים מאי איכא למימר.

ס"ז: מכשף חלוק עונשו כמו בחילול שבת שעל מלאכה חייב סקילה ועל שבות פטור אבל אסור, וצידת צבי וצפור שנכנסה לו תחת כנפיו ויושב ומשמרה עד שתחשך, ומפיס מורסה להוציא ממנה ליחה, וצד נחש כדי שלא ינשכנו, מותר לכתחילה, העושה מעשה בסקילה, האוחז את העיניים פטור אבל אסור, וע"י ספר יצירה מותר לכתחילה.

נקרא שמן כשפים, לפי שמכחישים פמליא של מעלה, ואמנם רבי חנינא דנפיש זכותיה אמר שהמכשפה לא יכולה להזיק לו, ד"אין עוד מלבדו".

מעשה שדים או כשפים– "בלטיהם" מלשון סתר דכתיב "ותבוא אלי בבלאט" זהו מעשה שדים שנסתרים ואינם נראים, "בלהטיהם" זהו מעשה כשפים שאינו עושה ע"י שדים אלא מעצמו, כדכתיב "ואת להט החרב המתהפכת" שהיא מתהפכת מאליה וזה דומה לכשפים. מי שמקפיד על כלי ואינו יכול לעשות בלי הכלי המיוחד לזה זה מעשה שד, ושאינו מקפיד על כלי מסוים ויכול לעשות בכל כלי זהו כישוף.

הא שבמכת כינים אמרו החרטומים **אצבע אלוקים היא**, לר"א הטעם משום שאין השד יכול לברוא בריה פחות משעורה, ולרב פפא אינו יכול לברוא אפילו בריה גדולה, אלא יכול לאסוף בריות, ובריות קטנות אינו יכול לאסוף מפני שאין להם כח לבוא ממוקם ורוק.

רב ראה ערבי חותך גמל ומחיהו, ואמר לו רבי חייא שכיון שלא ראה דם זה היה אחיות עיניים. זעירי קנה חמור ונעשה לוח עץ, ואמרו לו שהיה צריך לבודקו במים. ינאי נתנו לו מים לשתות וראה ששפתיה מרחשות, ושפך מהמים ונהיו עקרבים, ונתן לה לשתות ממים שכישף ונעשתה חמור ורכב עליה, וחברתה החזירה אותה להיות אשה, וראו אותו רוכב על אשה בשוק.

ותעל הצפרדע– לר"ע צפרדע אחת היתה ומילאה את כל מצרים, ולרבי אלעזר בן עזריה עלתה צפרדע אחת ושרקה וכל הצפרדעים שבעולם שמעו את קולה ובאו.

ס"ח. מותר ללמד כשפים כדי להתלמד להבין ולהורות, דכתיב "לא תלמד לעשות".

מיתתו של רבי אליעזר– כשחלה ר"א נכנסו ר"ע וחבריו לבקרו, והיה זה בערב שבת, וגער ר"א בבנו על שחולץ תפילין של אביו שזה איסור שבות, דקסבר שבת לאו זמן תפילין ואסור להניחם שמו ייצא בהם לרה"ר, (וכל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר, אסור לצאת בו לחצר או אפילו לשבת איתו במקומו. תוד"ה להלוחין). אמנם גם אם ייצא אין בזה איסור מלאכה, כיון שזה דרך מלבוש ותכשיטין הוא לו בחול, ולא עוסק באיסור סקילה הדלקת הנר והטמנת חמין, (ואף שחולצים תפילין לפני הדלקת הנר, גער בהם מפני שאיחרו להדליק בגלל שהיו טרודים בחוליו. תוד"ה היאך), וישבו החכמים בריחוק ד' אמות מפני שנידוהו

במחלוקת על תנורו של עכנאי, ואמרו לו שלא באו עד עתה כי לא היה להם פנאי, ואמר להם שיתמנה אם ימותו מיתת עצמך, ושל ר"ע קשה משלהם מפני שליבו פתוח כאולם ואם היה משמשו היה לומד הרבה תורה, ואמר אוי לכם שתי זרועותי שהם כשני ס"ת נגללים שכשימות תתכסה חוסי לפי שלא למדו ממנו, ואמר שהרבה למד והרבה לימד, ולא חרת חסר מרבותי אפי"פ ככלל המלקק מהים, ותלמידיו לא חיסרוהו אפי"פ כמכחול בשפופרת, ויש לו ג' מאות הלכות בבהרת עזה דיבני מראות נגעים שלא שאלוהו על זה מעולם, וג' אלפים הלכות בנטיעת קישואים -מיני כשפים שעל ידם מתמלא השדה בקישואים, ורק פעם אחת הראה לעקיבא בן יוסף נטיעתם ועקירתם (ורבי יהושע אסברה ניהליה). ושאלוהו אם הכדור והאימוס (דפוס של נעל) והקמיע וצרור המרגליות (שתופרים מרגלית בעור ותולים אותה בצוואר בהמה לרפואה) ומשקולת קטנה מקבלים טומאה, שכל אלו יש להם בית קיבול והוא נמולא במילוי העשוי להשאר שם לעולם, וכלי עור אינם מקבלים טומאה אא"כ יש להם בית קיבול, ונחלקו ר"א וחכמים אם כבהאי גוונא זה נחשב בית קיבול, וכן נחלקו לענין כדור ואימוס שנקרעו ורואים את החלל שלהם, שבזה גם לרבנן מקבלים טומאה, אבל המילוי חוצץ לטבילה, ולר"א אינו חוצץ, מפני שהכל נחשב כלי אחד, ובשעת פטירתו רצו רבנן לראות אם ר"א חזר בו, ואמר להם הם טמאים אפילו אם הם שלמים והטומאה נוגעת מבחוץ, וטהרתם אם נקרעו שחכמים מודים שהם מקבלים טומאה אלא דס"ל שהמילוי חוצץ, ור"א סובר שהמילוי אינו חוצץ ומטבילים כמות שהם. ושאלוהו מהו דין מנעל שע"ג האימוס שחכמים סוברים שכיון שאינו מחוסר מלאכת אומן, דהדיוט יכול לסלקו מהאימוס, שם כלי עליו והוא מקבל טומאה, ור"א מטהר כיון שלא נגמרה מלאכתו, אמר להם טהור, ואמר נשמתו בטהרה, ואמר רבי יהושע הותר הנדר הותר הנדר, ור"ע הכה בבשרו עד שהיה דמו שותת לארץ (ואין בזה איסור ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם", כיון שעשה זאת בגלל התורה. תוד"ה היה), ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותם.

בן סורר ומורה

דיני בן סורר ומורה

המשנה בדף נ"ג מנתה את אלו החייבים סקילה, ולעיל נתבארו פרטי דיניהם, מלבד דיני בן סורר ומורה שיבוארו להלן (ס"ח - ע"ב).

בן סורר ומורה הינו מי שגנב ממון מאביו, וקנה בשר ויין בזול, ואכל ושתה אותם מחוץ לרשות אביו, בחבורה שכולה ריקים, ובאכילה שאינה מצויה או בעצרה, ויש בדבר זה כמה כללים שעניינם הוא שצריך שהאכילה והשתיה יהיו דבר שגורם להמשך אחריו, שע"ז יגיע בסוף ללסטם את הבריות, אבל בדבר שאין חשש שימשך אחריו אינו נעשה בן סורר ומורה.

לאחר שאכל בשר ושתה יין כ"ל אביו ואמו מביאים אותו לבי"ד, ומביאים עדים שהוכיחוהו ועבר, ומלקים אותו, ואם חזר ועשה מעשים אלו מביאים אותו לבי"ד של עשרים ושלשה וגומרים את דינו לסקילה.

ולהלן יבוארו פרטי דין בן סורר ומורה, כגון גילו, באיזה אכילה ושתיה הוא נעשה בן סורר ומורה, כיצד הוא נעשה בן סורר ומורה, טעם הריגתו, ועוד מדיני בן סורר ומורה.

ס"ח: באיזה גיל נעשה בן סורר ומורה-

בן סורר ומורה נעשה משיביא ב' שערות עד שיקיף (-שיהיה זקן מוקף שער כסבי כולו) זקן התחתון את העטרה, והיינו הקפת גיד סמוך לביצים ולא הקפת הכיס של ביצים שזה אחרי הרבה זמן. אבל קטן אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "וכי יהיה לאיש בן" בן הסמוך לגבורתו של איש. ד"איש" משמע לשון גבורה, ולכן אין מפרשים שהכונה לגיל י"ב שהוא מופלא הסמוך לאיש. תוד"ה בן.

ואין לפטור קטן מטעם שלא בא לכלל מצוות, או מטעם שלא מצינו שהתורה מענישה קטן, שהרי בן סורר ומורה אינו נהרג על חטאו שהרי לא חטא אלא אכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין, אלא על שם סופו הוא נהרג, דסופו שמגמר נכסי אביו ומבכש לימודו ואינו על שם סופו הוא נהרג, וכ"א אמרה תורה מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב, ועוד דכתיב ביה "בן" ולא כתיב ביה איש.

בת אינה נעשית בן סורר ומורה, דכתיב "בן".

בן סורר ומורה בקטן שהוליד-

לרב חסדא קטן שהוליד אין בנו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "לאיש בן" ולא לבן בן, (ולא כתיב בן איש). ולרבה קטן אינו מוליד, דכתיב בגזול ונשבע על שקר "ואם אין לאיש גואל" שאז נתנים את הקן לכהן, ולא מיירי בישראל, שהרי לכל אחד מישראל יש יורשים, אלא מיירי דווקא בגזל מגר שמת לאחר שנשבע לו ואין לו יורשים ועל זה אמרה תורה "איש", שרק באיש צריך לחפש אם יש לו בנים ואין לתת את הקן שלו לכהן עד שנדע שאין לו בנים, אבל קטן לא ונותנים את הקן מיד לכהן, דידוע שאין לו בנים.

אף שייך בעלות על ממון וגירות בקטן– הקשו התוס' (ס"ח: ד"ה קטן) מהיכן יש לאותו קטן ממון, שהרי אין זכיה לקטן, ויש מ"ד (ב"ב קנ"ז). שא"א לזכות עבדו, ולמ"ד שאפשר לזכות עבדו דנים התוס' אם זה רק

מדברנן, דזכיה מתורת שליחיות קטן וקטן אין לו שליחות, או שזה מדאורייתא כשיש דעת אחרת מנהה. עוד שייך שיהיה ממוק לקטן היכא שירש את אביו קודם שנתגייר, דעביד כזכבים יורש את אביו מדאורייתא, וכן שייך שיהיה לו ממוק במעשה ידיו, דלמאתו ושכר טרחו שלו מדאורייתא. עוד הקשו התוס' אין שייך חיוב אשם על גזל קטן, והרי אין נשבעין על טענת חרש שטות הקטן. ותירצו התוס' שרק על טענת קטן והודאה אין נשבעים בקטן, אבל על פי עד אחד נשבעים. עוד הקשו התוס' איך הקטן התגייר, דעביד'ם קטן אין לו זכיה אפילו מדברנן כיון דלא אתי לכלל שליחות. ותירצו התוס' דמייירי שנתגיירא אמו כשהיא מעוברת, דבנה א"צ טבילה, וא"כ י"ל שאח"כ הוא יורש את אמו. אמנם בכתובות מבואר שגר קטן מטבילים אותו על דעת בית דין והוא נחשב גר לכל דבר, להתירו בבת ישראל, וקידושיה קדושין, ובניו הולצים ומייבמים ולכל מילי דאורייתא, ואין לומר שזה מטעם שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, דבוקם ועשה אין לחכמים כח לעקור, אלא הטעם שהגירות מועילה מדאורייתא אף שאין לו זכיה, זה בגלל שמה שב"ד מטבילים אותו הם אינם זוכים בעבורו, אלא הוא זוכה בעצמו ובגופו שנעשה גר ונכנס לתח כנפי השכינה, (אלא שאם זה לא היה זכות לא היה כבי"ד להתמנע להכניס גופו בבלד שיש לו חובה), ואפילו בתינוק שאינו בר דעת נחשב גר, (ואבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים אף שהיו בהם קטנים), ואף שאם הגדילו יכולים למחות, הרי אם גדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולים למחות, דמועילה להם מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם, ואין חסרים אלא קבלת מצוות, ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה.

ט"ט, וכן איתא בתנא דבי חזקיה דכתיב "וכי יזיד איש" ויזיד הוא לישאנ דבשולי דכתיב "ויזד יעקב נזיד", ועל זה אמרה תורה "ויזד איש ממוזר ומזרע ולא קפיה", מדלא כתיב ישועי איש.

ואמנם קטן בן ט' שנים ויום אחד הוא ראוי לביאה ויש לו זרע, אף אינו מוליד, כתבואה שלא הביאה שליש שאם זורעים אותה אינה מנמחת.

והא דתנא דבי רבי ישמעאל ש"בן" סורר ומורה, היינו בן ולא אב, וכיון שקטן אינו מוליד, וכל ימיו של בן סורר אינם אלא ג' חודשים, צ"ל שהכונה שאין ראוי לקרותו אב, והיינו שלא הוכר העובר, ואף אי ינמא שהקרת העובר היה בשולי העיבור, והנשעי מלידות לשבעה עורבם ניכר קודם ג' חודשים, מ"מ הולכים אחר הרוב, ולהכי לא חשיב ראוי לקרותו אב.

כל ימיו של בן סורר אינם אלא ג' חודשים, משיביא ב' שערות עד שיעברו ג' חודשים אע"פ שלא הקיף זקן, או עד שיקיף זקן אף שלא עברו ג' חודשים.

רוב בנפשות-

בדיני נפשות הולכים אחר הרוב, (אף דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה) וכמו שמצינו שאם עד אחד אומר בב' בחודש והשני אומר בג' בחודש עדותן קיימת, ואע"פ שמיעוט אינם טועים בעיבור החודש והוי הכחשה, מ"מ כיון שרובא דאינשי עבידי דטעו בעיבורא דירחא לא הוי הכחשה.

רב ירמיה מדיפתי מוכיח שהולכים בנפשות אחר הרוב ממה שבת ג' שנים ויום אחד אם בא עליה אחד מהעריות מומתים על ידה (והיא פטורה מפני שהיא קטנה ודינה בת עונשים), ואין חוששים שתימצא אילוניות. והגמ' דוחה ד"ה דאיירי דקיבלה עליוהי - שאף אם יתימצא אילוניות הוא חפץ בה וקדושיה קידושין.

בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה אם מסרה אבה לאחד לבוא עליה לשם קידושין, אבל מדעת עצמה לא, דאין מעשי קטנה כלום, ואם בא עליה **יבם קנאה** לירשה בליטמא לה, ולצאת בנט ע"י אביה בלא חליצה, וחיביבים עליה משום **אשת איש** אם קיבל בה אביה קידושין מואחד ובא עליה אחר, ומטמאה את בועלה בנדתה לטמא משכב תחתון כעליון של זב, שטמטא אוכלין ומשקין מפני ששכב עליו אפילו אם לא נגע בו, אבל פחותה מבת שלש הבא עליה בנדותה אינו כבועל נדה אלא כנוגע בנדה, ואין משכבו טמטא אפילו אוכלין ומשקין אפילו בנגיעה, דנוגע בנדה הוא אלא האשון לטמאה ואינו מטמא כלים, ואם **נישאת לכהן** ע"י קידושי אביה ונכנסה לחופה אוכלת בתרומה, אבל בפחותה מבת שלש לא, דאין חופה אלא בראייה לביאה, ואם בא עליה פסול כגון כותי חלל נתין וממזר עשאה חללה ופסלה מן הכהונה.

ט"ט: אם בן ח' ראוי להגיד-

אשה **הערה** בה (י"א שהעראה זו נשיקה, וי"א הכנסת עטרה), אם הוא בן ט' שנים ויום אחד פסלה מן הכהונה ועשאה זונה, דהעראה כגמרו ביאה, וכגון שלא התרו בהם, דאינה חייבת מיתה, ואם הוא פחות מבן ח' לא פסלה, ובן ח', לב"ש פסלה, ולב"ה לא פסלה דקטן לאו בר ביאה הוא.

ונחלקו אם לומדים מדורות הראשונים שהולידו בגיל ח', דמצינו שכלב היה בן ארבעים בזמן שליחת המרגלים, וזה היה בשנה השניה במדבר, ובשנה הראשונה נבנה המשכן ע"י בצלאל בן אורי בן חור, ובצלאל היה אז בן י"ד (שהרי בבגית המשכן היה בן י"ג, דכתיב "איש איש"), וכלב היה אביו של חור סבו של בצלאל, נמצא והפרש ביניהם כ"ו שנה, ואם נוריד שנתיים לג' עיבורים נמצא שכל אחד הוליד בגיל שמונה. ודבורות אלו הינן זמן גדלות והבאת שערות הרבה לפני גיל י"ג. תוד"ה בידוע.

הגמ' רוצה להביא ראייה שהיו יולדים בגיל שמונה, ממה שמצינו שבת שבע היתה אשת אליעם, ואליעם היה בנו של

אחיתופל, ואחיתופל מת בגיל ל"ג בזמן מרד אבשלום, כשראה שלא נעשתה עצתו, (אנשי דמים ומרמה לא יחצו מיימה, ודואג מת בגיל ל"ד), ושלמה שהיה ינו היה אז בן שבע, נמצא והפרש בביצה"כ ל"ו שנה, ואם נוריד שנתיים לג' עיבורים (וי' חודשים לכל עיבור, וחודש לימי נדות וטהרה. תוד"ה דל) **נמצא** שכל אחד הוליד בגיל שמונה. והגמ' דוחה שי"ל שילדו בגיל תשע, ובת שבע ילדה את שלמה בגיל שש משום שהיתה בריאה, שהרי בלאו הכי הרי ילדה לפני גיל שמונה.

הגמ' רוצה להביא ראייה שהיו יולדים בגיל שמונה, ממה שמצינו שאברהם נשא את שרה בתו של הרן אחיו, והרן נולד כשהיה אברהם בן שנתיים, ואברהם היה מבוגר משרה בעשר שנים, נמצא שנולדה כשהיה אביה בן שמונה. והגמ' דוחה שי"ל שהרן היה מבוגר מאברהם, והתורה מנאתם לפי סדר חכמתם. וראייה שהתורה מונה לפי החכמה ממה ששם נמנה לפני חם ויפת, והם נולדו כשהיה נח בן חמש מאות שנה, וכשהיה בן שש מאות היה המבול, וארפכשד נולד שנתיים אחר המבול כשהיה שם בן מאה, ונמצא ששם נולד אחרי חם ויפת, וכן מבואר מהא דכתיב "לשם יולד וכו' אחי יפת הגדול". וצ"ב למה חם נמנה לפני יפת. תוד"ה אלא.

ע. מתי הבן נחשב זולל וסובא-

בשר ויין - בן סורר אינו חייב סקילה עד שיאכל תרטימור בשר, והיינו חצי מנה, וישתה חצי לוג יין האיטלקי שהוא טוב ומעולה ונמשכים אחריו, אבל בין אחר אינו חייב בחצי לוג. ולרבי יוסי צריך לאכול מנה בשר ולשתות לוג יין.

אינו חייב עד שיקנה את הבשר והיין **בזול**, דביקר לא שכיחי ליה מעות, ולא מימיש אלא אם נתן הרבה מים פטור אע"פ שרוב בני האדם שותים רק במעט מים אבל אם נתן הרבה מים פטור אע"פ שרוב בני האדם שותים כך, ולר"ת גם י"ח שנאמר על כוס של ברכה, הכונה ממוג מעט. תוד"ה חי), ויאכל בשר **שאינו מבושל לגמרי** כדרך הגנבים.

אכל בשר מליח, והיינו שעבר עליו כל שהוא לילה אחד, דמפגי טעמו ואינו חשוב ולא ימשך אחריו, או ששתה יין מגיתו והיינו עד מ' יום, פטור, דדברים שאינם חשובים הוא לא ימשך אחריהם.

ואמנם גבי ערב תשעה באב שאסור [לאכול שני תבשילין, וכן אסור] לאכול בשר ולשתות יין, שם בשר מליח שמתור היינו אחר זמן אכילת שלמים ב' ימים ולילה אחד, שנחלף טעמו במלחו, שאינו משמח את הלב, ויין מגיתו שמוותר היינו שלא עברו ג' ימים שהוא תוסס -נושך בגרון מוחמת שהוא מחמין, (ובימים אלה אין בו משום גילוי).

רעות היין

לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים, ולשלם שכר לרשעים בעולם הזה במקום בעולם הבא.

אל תראה יין מפני שאחריתו דם יהרג עליו. והמאחרים עליו בלילה או שחוקרים היכן יש יין טוב הממוסך בבשמים, באים לידו מדנים ושיח ופצעים.

השותה יין וזכה שידע להזהר מלשתות יותר מדאי היין משמחו ונעשה ראש וחכם, ואם לא זכה היין משממחו ונעשה רש.

י"ג ויין' לשון וי נאמרו ביין, דכתיב "ויחל נח איש האדמה וכו' ויחן קנץ מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן". ונחלקו רב ושמואל אם איסור יין שגם רבעו, וכיון שסירסו קיללו רביעיי את כנען בנו הרביעי, כיון שבעו מלהוליד בן רביעי. וכתבו התוס' (ד"ה קיללו) שחל לא קילל את חם עצמו משום דכתיב "ויברך אלוקים את נח ואת בנו, ואין קללה במקום ברכה.

היה לנח ללמדו מאדם הראשון, שנגרמה לו מיתה ע"י היין, וכר"מ שהאילן שאכל ממנו היה גפן, (ולרבי יהודה אכל חיטה, ולרבי נחמיה אכל תאנה, שבדבר שקלקלו בו נתקנו שכך מידת הקב"ה לרפא באיזמל שהוא מכה בו, נס בתוך נס, כמו "ויצת אש בציון" ולעתיד לבוא "ואני אהיה לה חומת אש סביב". רש"י. והתוס' (ד"ה בה) הביאו מהמדובר שזה דומה לבן מלך שקלקל עם אחת משפחותיו וגירשו המלך, ורק אותה שפחה הסכימה להכניסו לביתה).

ע: בת שבע הוכיחה את בנה שלמה על ששתה יין, וכפאתו על העמוד להלקותו. לפי שהיתה רואה שהוא בעל הנאה ומרבה בסעדו,תו, ואמרה לו שיאמרו שהיא גרמה לו שהרי אביו ירא שמים היה, ורק היא דחקה לראות פני המלך כדי שיהיה זריו ומלובן, ורק היא נדרה שיהיה לה בן זריו וממולא בתורה והגון לנביאות. וחזר שלמה והודה לאמו.

באיזה אכילה אינו נעשה בן סורר ומורה-

אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין ריקים, שירגילוהו בכך, אבל אם יש בהם אדם הגון לא ימשך, ואם **אכל בחבורת מצוה** אע"פ שכולה סריקין פטור, אע"פ שגנבו משל אביו (וכן באופנים דלהלך).

אכל **בעיבור החודש** שמעודות שהיו רגילים לעשות שם, פטור, ואע"פ שאין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד, והוא אכל

בשר ויין, מ"מ כיון שעוסק במצוה לא מימשיך. (ואין עולים לעיבור השנה פחות מעשרה, ודווקא לאור עיבורו, ודווקא בלילה, ואמנם רבי חייא בר אבא אמר שיעלו מעט לפני הלילה כדי שעוברי דרכים יראו אותם עולים, וירדו אחרי הלילה ולא יאחרו לרדת, שעיי"ז יבינו שישבו שם כל הלילה ולא עלו בבוקר, כזי שיתפרסם הדבר, שהו נקבצים עשרה או יותר ועולים לעליה, ואין אסיפה זו כדי לעיין בדבר, שהרי היו עולים בליל ל"א שכבר החודש מעובר, וביום ל"א צ"ל לקדש את החודש, ועוד שהרי לקידוש מספיק שלשה, אלא היו עולים כדי לפרסם שהחודש מעובר).

אכל **מעשר שני בירושלים** פטור, והיינו שגנב מעות מעשר שני וקנה בהם בשר ויין ואכל, (דאם גנב בשר ויין עצמם אפילו בשל חולין אינו נעשה בן סורי, דבעינן שיקנה את הבשר והיין בזול), דכיון דכי אורחיה לא מימשיך.

אכל **נבילות וטריפות שקצים ורמשים** פטור, אפי' אם השלים בבשר זה כזית, לשיעור תרטימור, ואם אכל בשר עוף פטור דכיון דלא חשיב לא מימשיך בתריה, אמנם בבשר עוף יכול להשלים.

אכל **דבר שהוא מצוה** והיינו לרבות תנחומי אבלים שלמחת שיה רק מצוה דרבנן פטור, או שאכל **דבר שהוא ענייה** והיינו לרבות תענית ציבור שעבר רק עביה דרבנן, אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "איננו שומע בקולנו" -בקולנו ולא בקולו של מקום.

אכל **מאכלים אחרים** ולא אכל בשר, או ששתה משקין אחרים ולא יין, אינו נעשה בן סורר, דכתיב "זולל וסובא". ואפי' אכל דבילה קליעית שהיא משכרת (אבל אין חשש שימשך אחריה), או שתה דבש וחלב, שאסור לכהן להכנס אחריהם למקדש, פטור.

ע"א. ממי יגנוב וברשות מי יאכל- אינו חייב עד שיגנוב **משל** אביו, ויאכל ברשות אחרים, דאם אכל ברשות אביו בעית ולא מימשיך, ואם אכל משל אחרים לא שכיחא ליה.

לרבי יוסי ברבי יהודה צריך שיגנוב משל אביו ומשל אמו, ואף שמה שקנתה אשה קנה בעלה, י"ל דהיינו מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו שגם אמו שייכת בזה כיון שבעלה חייב במזונותיה, או י"ל שנתתו לה ע"מ שאין לבעלך רשות בזה דאי לא הכי זכה בזה הבעל, דלא עדיף מנמצאיתה. וכתבו התוס' (ד"ה על מנת) שתירוץ זה הוא כמ"ד שבכהאי גוונא לא קנה הבעל, והמ"ד שגם בכהאי גוונא הבעל קונה יבאר את המשנה כמו הביאור הראשון, או שיבאר שהבעל נתן לה, דבזה גם לשיטתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות. אינו חייב עד שיקנה בזול ויאכל וישתה, אבל אם גנב בשר ויין עצמם פטור.

כל הישן בביהמ"ד תורתו נעשית לו קרעים קרעים.

עוד מדיני בן סורר ומורה-

אינו חייב עד שיהיו אביו ואמו רוצים.

אם אמו אסורה על אביו בחייבי כריתות או מיתות ביי"ד, נעשה בן סורר ומורה, דבקרא לא כתיב אישות אלא שיהיו אביו ואמו.

אם אמו אינה ראויה לאביו, והיינו שאינה שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, לרבי יהודה אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "בקולנו" ולא כתיב בקולותינו או בקולינו עם י'.

איתא בברייתא **שבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות**, ונתתב בשביל לדרוש ולקבל שכר, ו"א דהיינו כרבי יהודה הנ"ל, ואב"א כר"ש שלא היה מפני שלא יוציאו אותו אביו ואמו להסכל בשביל זה, ולרבי יונתן היה בן סורר ומורה, והוא ישב על קברו.

וכן איתא בברייתא **שעיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות**, ולא נכתבה אלא לדרוש ולקבל שכר. והיינו כרבי אליעזר דס"ל שאפילו אם יש בה מזוזה אחת וכ"ש חומש או נביא, אינה נעשית עיר הנדחת, שהרי אסור לשרוף את המזוזה או הספרים כיון שיש בהם אזכרת השם, דכתיב "ואבדתם את שום מן המקום ההוא לא תעשון כן לד' אלוקים". ולרבי יונתן היתה עיר הנדחת והוא ישב על תילה.

וכן איתא בברייתא **שבית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות**, ולא נכתב אלא כדי לדרוש ולקבל שכר, והיינו כרבי אלעזר ברבי שמעון דס"ל שאין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסים על שתי אבנים בשני כתלים בקרן זוית, ארכו כשני גריסים ורחבו כגריס, דכתיב קיר וכתבי קירות, והיינו קרן זוית שזה קיר שהוא כשתי קירות. ורבי אלעזר ברבי צדוק ור"ש איש כפר עכו אמרו שראו בית המנוגע שציינו אותו כדי שלא יאהילו עליו, דאבן המנוגעת מטמאה באהל, דמנוגע הוקש למת דכתיב "אל נא תהי כמות".

אביו ואמו- "ותפשו בו אביו ואמו (ולא גידמים שידם קטועה), והוציאו אותו (-ולא חיגרים), ואמרו (ולא אילמים), בננו זה (-ולא סומין), איננו שומע בקולנו) -ולא חרשים שאינם יודעים אם

קיבל את דבריהם, אף שרואים שאינו מקיים דבריהם).” ואף אי לא בעינן קרא כדכתיב, הכא כולוה קראי יתירי, דבעי למיכתב "הוצאתם אותו אל שער העיר ההוא וסקלתם".

ע"א: צריך להתרות בו בפני שניים, ואין זו התראה הגילה כשאר עבירות שאין לוקים בהם אלא בהתראה, שהרי בשאר עבירות העדים צריכים להתרות, ועוד שהרי כאן זה התראת ספק כיון שאינו עובר על דבריהם מיד אלא בסתר לאחר זמן, אלא הכונה שצריכים להוכיח אותו, והעדים יעידו שהוכיחוהו ועבר, אבל אביו ואמו אינם נאמנים עליו להורגו, ומלקים אותו בפני שלשה והיינו שבי"ד יספקו עליו חיוב מלקות ושליח בי"ד ילקה אותו כמו בכל מלקות. (ומלקות בبنן סורר נלמדים גזירה שוה ויסרו ויסרו, וכן בן). ואם חזר לקלקל נדון בעששים ושלשה, ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה הראשונים, דכתיב בננו זה, ולא כתיב בננו הוא.

בן סורר שברח לפני גמר דין, ואח"כ הקיף זקן התחתון, פטור, אבל אם ברח אחר שנגמר דינו ואח"כ הקיף זקן התחתון חייב, כיון שהוא כנבאר קטילא שוב אין לנו להפס בזכותו ולהצילו.

מותי נכרי נפטר ממייתה כשנתגייר-

לרבי חנינא **בן נח שבירך את השם ואח"כ נתגייר** פטור, כיון שנשתנה דינו שעשכיש בעיני התראה וסנהדרין של כ"ג ועדים, ונשתנית מייתו דכל מיתת בן נח בסייף, וישראל שבירך את השם בסקילה.

הגמרא אומרת שמדין בן סורר שברח אין ראה לזה, דשאני ההם שאחרי שהקיף זקן התחתון אינו בר קטלא, ומאיךך אם כבר נגמר דינו נהרג, דגברא קטילא הוא.

בן נח שהכה את חבירו ובא על אשת חבירו ונתגייר פטור, ואם עשה כך בישראל חייב, ואע"פ שדינו השתנה, מיתתו לא השתנתה, דרוצח מעיקרא סייף והשתא סייף, ואשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק, וקלה בחמורה מישך שייכא, ולר"ש שחנק חמור, כל מיתה בבני נח חנק היא, וממילא נדון באותה מיתה, ולענין רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף, וקלה בחמורה מישך שייכא ולא חשיב שנשתנה מיתתו כיון שמתחילה היה ראו גם למיתה הקלה.

נערה המאורסה שסרחה ואח"כ בגרה, בברייתא איתא שנדונת בחנק, והגמרא רוצה להוכיח דהואיל ואשתני אשתני (לרשי" הכונה לשינוי הגוף, ולתוס' ד"ה קלה) הכונה לשינוי המיתה). והגמרא דוחה שרבי יוחנן אמר לשנות שתדון בסקילה.

ע"ב, **בן סורר ומורה נדון על שם סופו**, ירדה תורה לסוף דעתו שייגמור את נכסי אביו וילך לפרשת דרכים ללסטם את הבריות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב, שמיתת רשעים (וכן פיזור לרשעים שאינם יכולים להוועץ עצה רעה ולסייע זה לזה, או יין ושינה לרשעים שאינם חוטאים ואינם מרעים לבריות) הנאה להם ולעולם, אבל לצדיקים רע להם ולעולם שאינם עוסקים בתורה, ואם מותו אינם מוגינים על הדור ולא מוכיחים.

כנוס לרשעים או שקט לרשעים רע להם ולעולם, ולצדיקים טוב להם ולעולם.

בא במחתרת

בא במחתרת מותר להורגו בלי התראה, כיון שיש לו דין רודף (על שם סופו שבע"ב יעמוד כנגדו והוא יהרגו, ולכן המגרא הביאה דיני בא במחתרת אחרי דין בן סורר ומורה שגם הוא נדון על שם סופו). ופרטי הדינים בזה יבוארו להלן.

למה נהרג- בא במחתרת שאמרה תורה יהרג אע"פ שהוא לא הרג, דכתיב "אין לו דמים", נדון על שם סופו, דחזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והגנב מתכוין שאם יעמוד כנגדו יהרגו, והבא להרגן השכם להורגו.

אם חייב ממונ- בא במחתרת ששבר חבית, אם יש לו דמים שאסור להורגו חייב לשלם על החבית ככל מזיק, ואפי' שיבר שלא בכונה חייב, דאדם מועד לעולם (שוגג ומזיד, אונס ורצון), ואם אין לו דמים פטור אע"פ שניצל ממויתו, דקיימא לן חייבי מיתות שוגגים פטורים מן התשלומין אע"פ שאינם נהרגים. (ואפילו שברה אחרי שיצא מהמחתרת פטור. תוד"ה מוסבתרא).

בא במחתרת שנטל כלים ולא שיברם, לרב פטור שהרי הם ברשותו להתחייב באונסים ומבואר שהם ברשותו ובאחיותו, ואינם כפקדון. (ומה שרב מרובה שנגב אל קנה לפני איש, מיירי בגונב דרך גגו תציוו וקרפיפו, שאינו בר קטלא ללא התראה, וכדלקמן. תוד"ה אפילו). ולרבא חייב, דכיון שהם קיימים כל היכא דאיתנהו ברשותיה דמריה איתנהו, ואין זה חיוב תשלומין דפקדון בעלמא ניהו גביה, דאינם ברשותו אלא לגבי אונסים' אבל אם זה בעין חיוב להחזיר את הדבר עצמו, דכתיב 'והשיב את הגזילה', כמו שואל שכיון שכל ההנאה שלו הוא חייב באונסים, ואם החפץ בעין ולא נאנס חייב להחזירו, וגם גזלן כל הנאה שלו, וכן מצינו בפקדון שאם שלח בו יד ונעשה גזלן חייב באונסם, ומ"מ הוא חייב להחזיר את החפץ עצמו.

והא דאיתא בברייתא שהגונב כיס בשבת חייב, שהרי נתחייב בגניבה בהגבה לפני שיבוא לידי איסור שבת, אבל אם לא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית, אלא היה מגרר ויוצא וקנאו בשינוי רשות שהוציאו מרשות הבעירה ידו למטה משלשה וקיבלו, דידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה והוא כאילו הגניבה בחצירו וקנאו אע"פ שלא הגביהו, פטור מתשלומין, דאיסור גניבה וסקילה באים כאחד, ומבואר לכאורה שאף אם הם בעין פטור, מיירי שזרקם בנהר ואינם בעין.

רבא סירב לקבל אילים שנגנבו לו במחתרת, כיון שיצא הדבר מפי רב, ואף שהם חייבים לצאת ידי שמים, הם לא רצו להחזיר אא"כ יתחייבו בדיני אדם. תוד"ה לא.

ע"ב: אב וכן- אב שבא במחתרת לבנו אין להורגו מספק כיון שאב לא יתרוג את בנו מחמת שמרחס עליו, אא"כ ידוע שבא להורגו, דכתיב "אין לו דמים, אם זרחה השמש עליו", אימתי אין לו דמים כשברור לך כשמש שאין לו שלום עמך. אבל בן שבא במחתרת לאביו וכ"ש סתם אדם, הורגים אף מספק, אא"כ ידוע שהוא רחמני כאב על הבן, דכתיב "אם זרחה השמש עליו דמים לו" אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו, ואם לאו הרגהו.

צדיק שבא במחתרת מותר להורגו, שהרי בא לגנוב.

בא במחתרת וצירף ידו מותר להורגו משום פיקוח נפש של בעל הבית, אע"פ שהרוגי בי"ד אין נהרגים בשבת, דכתיב "אין לו דמים".

אב שבא לגנוב לבנו ונפל עליו גל, מפקחים אותו בשבת, דכתיב "דמים לו", אע"פ שאו בשאר בני אדם.

כל אדם יכול להרוג בא במחתרת, דכתיב "והוכה".

אפשר להרוג בא במחתרת בכל מיתה, דכתיב "ומת", ורוצח נמי דינו הכי שאם א"א להמיתו בסייף כגון שהוא מכסף או שהוא נמצא בצד השני של הנהר, אפשר לירות בו חיץ או אבן, דכתיב ביה "מות יומת", ואין ללמוד מרוצח, משום שרוצח וגואל הדם הוי ב' כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים.

גם בבא בגג דרך סולם או בחצר או בקרפף ונכנס דרך פתח פתוח מותר להורגו, והחידוש בבא במחתרת הוא שמחתרתו זו היא התראתו ויכול להורגו בלי התראה, דכיון שטרח ומסר נפשו להתור על דעת שאם בעל הבית יעמוד כנגדו יהרגהו, והתורה אמרה שכיון שהוא רודף א"צ התראה אלא מצילין אותו בנפש, אבל כוננס לחצר או הגג דרך הפתח אין להורגו עד שיתרו בו בעדים, והוא יקבל את ההתראה ויאמר יודע אני ועמ"כ מן אני נכנס שאם תעמוד כנגדי אהרגו אותך, אבל בלא התראה אסור להורגו, שמוא נכנס מפני שמוצא פתח ואם יעמוד כנגדו הוא יצא.

התראה ברודף

לרב הונא קטן הרודף להרוג קטן אחר ניתן להצילו בנפשו אע"פ שאינו בר קבלת התראה.

ללישנא קמא רב הונא סובר שרודף א"צ התראה, בין בקטן בין בגדול, ורק בית דין לא הורגים בלי התראה.

ולפי זה הא דאשה המקשה לילד והיא מסוכנת, שהמייילדת מכניסה ידה וחותכת את העובר לאברים, דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו, אבל **עובר שיצא ראשו** אין נוגעים בו אף שאמו מסוכנת, דהוה ליה כילוד, לפי שאין דוחים נפש מפני נפש, שאני מוקטן הרודף, דהכא משמיא מרדפי לה לאמו. ומה שהרגו את שבע בן בכרי בשביל להציל את אנשי העיר, שאני התם שאם לא היו עושים זאת היה נהרג יחד איתם כשהיו נכנסים לעיר, אבל אם הוא היה ניצל אסור להורגו אף אם הם היו נהרגים, אי נמי שאני התם שהיה מורד במלכות.

והא דאיתא באהלות שאומרים לרודף "ראה שישראל הוא בן ברית הוא, והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך, הצל דמו בדמו של זה" ולא קנינו שצריך קבלת התראה, אין מכאן ראייה לרב הונא, די"ל דקאי כרבי יוסי ברבי יהודה שחבר א"צ התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, וא"צ התראה אלא בעם הארץ, וגם הוא לא צריך לקבל התראה.

והא דאיתא בברייתא שדווקא אם הרודף קיבל עליו את התראה חייב, י"ל דקאי בצד אחר של הנהר שאינו יכול להורגו, וצריך התראה כדי להורגו בב"ד.

ללישנא בתרא רב הונא לא דיכר אלא בבא במחתרת, שמחתרתו זו היא התראתו.

ע"ג, **דין רודף-** הרודף אחר חבירו להורגו ניתן להצילו בנפשו, נדערה המאורסה כתיב בה "ואין מושיע לה" מכאן שאם יש מי שיכול להושיעה באיזו דרך שיהיה, יכול להושיעה, ולומדים רוצח מנערה המאורסה, ולא מק"ו שהרי אין עונשים מן הדין, אלא מ"כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש" הרי זה בא ללמוד ונמצא למד. ואף דכתיב 'וה'כה', התם רשות והכא קמ"ל שזה חובה. תוד"ה הרי.

חיוב הצלה- הרואה את חבירו טובע בנהר או שחיה גורתו או שליטיטים באים עליו, חייב להצילו, דכתיב "והשבותו לו"

לרבות אבידת גופו, וחייב אף להוציא הוצאות לשם כך, שנא' "לא תעמוד על דם רעך" משמע חזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעך.

מתי מותר להרוג כדי שלא יעברו עבירה

כפי שהרודף אחר חבירו להורגו מותר להורגו, גם מי שבא לבעול נערה המאורסה או לבעול זכר מותר להורגם, ו"א שיש עוד עבירות שמותר להרוג את מי שבא לעשותם, וכדלהלן.

הרודף אחר הזכר ואחר נערה המאורסה, ואחר חייבי מיתות בי"ד ואחר חייבי כריתות של עריות, מצילים אותם בנפשם, דכתיב "אין לנערה חטא מות", נער שהכתיב הוא בלי ה' זה משכב זכור, נערה כפי הקרי זה נערה המאורסה, חטא זה חייבי כריתות, מות זה חייבי מיתות בית דין, וקמ"ל שלא רק בנער שזה לא אורחא נהרג, אלא גם בנערה, ולא רק בנערה שפוגמה בבתולים ומגנה אותה על בעלה נהרג אלא גם בנער, ולא רק בהם משום דלא אורחיה ומשום פגם, אלא גם בעריות שזה אורחיה והפגם אינו גדול כגון בפניות בתולות או בנשואות בעולות נהרג, ואם היה כתוב חטא הייתי אומר שגם בחייבי לאוין נהרג, ואם היה כתוב רק מות הייתי אומר שרק בחייבי מיתות בי"ד נהרג, קמ"ל שכל אלו נהרגים. אמנם כיון שאפשר ללמוד נער ונערה מחטא מות, לומדים מנער ונערה למעט עובד עי"ו ורובע בהמה ומחלל שבת. ואף שהמציל את חבירו מחילול שבת מחלל בעצמו שבת משום חובל, ואין זה מקלקל בחבורה דאיכא תיקוני גברא כיון דמחייב מיתה, מ"מ הוא" שיהיה מותר כשיתט רבי אלעזר ברבי שמעון. תוד"ה חד.

אלמנה לכהן גדול או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אין מצילים אותם בנפשם אע"פ שהיא פוגם בחולצה אותה הללה, וכן אם

כבר נעברה העבירה כיון שרואים שהתורה הקפידה על הפגימה (מזה שבדברים אחרים אסור. אי נמי מדכתיב "ואין מושיע לה" משמע דאבושתה קפיד קרא. תוד"ה ומה) והרי היא כבר נפגמה, או שיש לה מושיע ע"י דבר אחר בלי הייגה, או שבא לרובוע בהמה, וכן שאר חייבי כריתות ומיתות בי"ד שאינם עריות, אין מצילים אותו בנפשו, דלא ניתן להצילו בנפשו אלא מדבר שהוא ערוה ויש בו קלון ופגם לנרדף כגון זכר ונערה המאורסה, או רוצח דבהדיא כתיב ביה.

ע"ג: מי שבא לבעוד **עבודה זרה** אין מצילים אותו בנפשו. ולרשב"י מצילים אותו בנפשו, ק"ו פגם גבוה מפגם הדיוט, וקסבר עונשים מן הדין. (ע"ד).

מי שבא לחלל **שבת** אין מצילים אותו בנפשו, ולרבי אלעזר בר"ש מצילים אותו בנפשו, דסבר כאביו ר"ש לגבי עי"ו שעונשים מן הדין, ולמד שבת בגזירה שוה חילול חילול מעי"ו (שם).

האומרת הניחו לו שלא יהרגנה, מצילים אותה בנפשו, ולרבי יהודה אין מצילים אותה בנפשו. רבא מבאר דאיריי במקפדת על פיגמה ומניחתו שלא יהרגנה, שתרבנן נהרג משום שמקפדת על פיגמה אבל בלאו הכי אינו נהרג, דלא חמיר מעבדת כוכבים ושבת, (ומ"מ באלמנה לכהן גדול אין להורגו, דאפיגמא זוטא לא קפיד רחמנא, משא"כ בעריות שהם חייבי כריתות שהם חמורות וחרפתן מרובה שהולד ממוזר ועשית זונה בבעלתה, אבל באלמנה אינה נעשית זונה אלא חללה), ולרבי יהודה אינו נהרג משום שאין חשש שיהרגנה, אבל בלאו הכי כיון שיש צנעות שמוסרות עצמן למיתה, אמרה תורה הצל דמה בדמו.

חיוב קנס בבא על אחותו-

למ"ד העראה זו נשיקה חייב קנס למרות שהוא חייב מיתה שהרי ניתן להצילו בנפשו, ואע"פ שלא הרגוהו הרי חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין, משום שכבר פגמה בהעראה ונפטר ממיתה דאחר שהערה אין מצילין אותה בנפשו למנועו מגמור ביאה, ולא נתחייב כמוון עד גמור ביאה (לרשי" הטעם מפני שהוא מוציא בתוליה, והכונה כאן להכנסת עטרה ולא לביאת המירוק שהוא מזרוע. ולתוס' ד"ה ממונא) יש חיוב קנס על ההערה וגם בלי השרת בתוליה, כדאיתא בקידושין ט: שאם באו עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה כולם חייבים קנס, וכן משמע בירושלמי דאיתא התם שאם עתרו בו י' בני אדם ועדיין היא בתולה כולם משלמים קנס, אלא טעם הפטור כאן הוא משום דקים ליה בדרבנה מניה. וי"מ שלא תתרבה שהעראה כמזר אינה אלא לענין עריות וחייבי לאוין ועשה, ולא לענין קנס. ולמ"ד דהעראה זו הכנסת עטרה, אף שאינו חייב על ההעראה, ובגמרו הביאה כבר אינה בתולה, מ"מ חייב קנס, דבהכי חייב רחמנא).

ולמ"ד העראה זו הכנסת עטרה א"כ חיוב קנס ומיתה באים כאחד, מיירי בבא עליה הוא או אחר שלא כדרכה, וחזר ובא עליה כדרכה שאין להצילה מביאה זו בנפשו מפני שכבר נפגמה.

ולרבא מיירי במניחתו שלא יהרגנה, וכרבי יהודה.

ע"ד

מקפדת, ולכו"ע. ולפי זה מה שכתוב שם שחייב קנס על אשת אחיו, ובהכרח מיירי שנתגרשה, דאי בעודה תחתיו הרי חייבי מיתות פטורים מקנס, ונערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה, צ"ל דמיירי כשאמרה שאינה מוחלת על הקנס, דלאו הכי אין קנס במפותה היכא דקנסה לעצמה, כיון שבסתמא היא מוחלת על הקנס כיון שנתגרשה. ובירושלמי איתא דמיירי שלא הספיקא לעמוד בדין עד שמת האב. ויש מ"ד בירושלמי שמפותה מוחלת רק על הבושת והפגם, אבל על הקנס אינה יכולה למחול. תוד"ה במפותה.

ולאביי מיירי באנוסה וביכול להציל באחד מאבריו, וכרבי יונתן בן שאול דלהלן.

רבי יונתן בן שאול אומר **רודף שהיה אפשר להצילו באחד מאבריו והרגו** הנדף או אדם אחר נהרג עליו, דכתיב "ולא יהיה אסון ענוש יענשו", וכיון שאיירי ברודף להרוג את חבירו והכה את האשה, (דכתיב "ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש"), היכי משכחת לה שיענשו, ובהכרח איירי שיכול להצילו באחד מאבריו. ואין לומר דשאני התם שהמיתה לאחד בגלל שהוא רודף אחר חבירו והתשלומין לאחר לבעל האשה, שהרי גם בזה רודף פטור.

מתי נרדף או רודף חייבים על שבירת כלים- רודף ששבר כלים של נרדף או של אדם אחר פטור, כיון שהוא מתחייב בנפשו, וכנ"ל. נרדף ששיבר כלים של רודף פטור, שלא יאז ממזנו חביב מגופו, והיינו שאם ניתן להצילו בנפשו, כ"ש במזמונו. (תוד"ה שלא). ואם שיבר כלים של כל אדם חייב, מפני שמציל עצמו במזמון חבירו. ורודף שרדף אחרי רודף ושיבר כלים פטור אף בכלים של כל אדם, דאל"כ לא ירצו להציל את הנרדף.

יהרג ואל יעבור

כתיב "ושמרתם את חוקתי וכו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ודרשו חכמים "וחי בהם" ולא שימות בהם, מכאן שבמוקם פיקוח נפש מותר לעבור על כל העבירות שבתורה, אמנם ג' עבירות חמורות שהם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים נאמרו בהם הדין שיהרג ואל יעבור, ויש אופנים שגם בשאר העבירות יהרג ואל יעבור, וכדלהלן.

בכל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם שיהרגוהו אם לא יעבור, יעבור ולא יהרג, דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם, חוץ מהעבירות דלהלן.

עבודה זרה- לרבי ישמעאל דווקא בפרהסיא יהרג ואל יעבור, דכתיב "ולא תחללו את שם קדשי" וכשעובר בפרהסיא אינא חילול השם וצריך לקדש את השם, והו"ו "ונקדשתי" שמוסר נפשו על אהבת יוצרו, אבל בצניעא לא יהרג דכתיב "וחי בהם". אבל לר"א יהרג ואל יעבור, ולכן נאמר " ואהבת את ד' אלוקיך (דאש שגופו עבודת כוכבים) בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" ויש שגופו חביב עליו ממזמונו, ויש שמזמונו חביב עליו מגופו, ואהבת השם צריכה להיות מעל הכל.

שפיכות דמים יהרג ואל יעבור, מסברא, דמי יימר דדמא דירך סומק טפי, דילמא דמא דחברך סומק טפי, זכי אמר רחמנא לעבור על המצוות משום "וחי בהם" היינו משום שיקרה בעיניו נשמה של ישראל, אבל ההורג אדם כדי שלא ליהרג בעצמו, בכל מקרה תאבד נשמה אחת, וממילא אין סיבה להתיר לעבור על איסור רציחה, דמי יודע איזה נשמה חביבה יותר לפני הקב"ה.

גילוי עריות יהרג ואל יעבור, דכתיב "כי כאשר יבא עמו איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" הרי זה בא ללמד ונמצא למד, שיהרג ואל יעבור.

בשעת גזירת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור, שלא יתרגלו העכו"ם להפחיד את ישראל.

ע"י: בפרהסיא והיינו בפני עשרה בני אדם ישראלים, אפי' על מצוה קלה (כמו לשנות ערקתא דמסאנא והיינו אם דרך ישראל לקשור את שרוך הנעל בצורה אחרת מהעכו"ם משום צניעות, אפילו אם אין זה מצוה אלא מנהג בעלמא. וכתבו התוס' ד"ה אפילו) שהרצועות של ישראל היו משונות משל העכו"ם, ששל עכו"ם שחורות ושל ישראל לבנות, אבל המנעל היה שחור גם אצל ישראל) יהרג ואל יעבור ויקדש את השם בפני חבירו ישראל, ואם יש גוי אחד מתוך העשרה לא חשיב פרהסיא, דכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ולמדים גזירה שוה תוך תוך מ"הבדלו מתוך העדה הזאת" שהיו עשרה וכולם ישראל.

הגמרא מקשה למה **אסתר** לא מסרה נפשה שלא להבעל לעכו"ם והרי זה היה בפרהסיא.

למה אשה לא חייבת למסור נפש כדי שלא יבוא עליה נכרי- הקשו התוס' (ד"ה והא) למה הגמרא שואלת רק מצד הפרהסיא, ולא מצד עצם הבעילה, שהרי בעריות חייבים למסור נפש. ותיצורו התוס' דביאת עכו"ם שאני, ואם בן חויב מיתה, **דרחמנא אפקריה לזרעיה** דעובד כוכבים, דכתיב "וזרמת סוסים זרמתם." ור"ת רצה להתיר מטעם זה לבת ישראל שהמירה דתה ובא עליה עכו"ם ואח"כ נתיייר עימה, לקיימה, דכיון שביאת עכו"ם היא כביאת בחמה לא נאסרה לבעול. ו**ויב"ם מוכיח** שגם ביאות עכו"ם נאסרה לבעל (כדמצינו שאסתר נאסרה על מרדכי, וכן יש להוכיח מעוד מקומות), ומבואר שביאת עכו"ם אינה כביאת בהמה, ורק את זרעו של העכו"ם חרמנא אפקריה, ולא את ביאתו, וכיון דנאסרה לבעול אסורה לבעול. ולפי שזה הגמרא לא שואלת למה אסתר לא מסרה נפשה בגלל עריות, משום שזה המה שאלה דיעה כבר בשאלה ששייך בזה הטעם של **קרקע עולם**, שהרי החיוב למסור נפש בעריות נלמד מוצות, וברוצח עצמו אינו חייב למסור נפש כשאינו עושה מעשה, כגון אם משליכים אותו על תינוק והתינוק תומנע, שכיון שהסתברא למסור נפש בריציחה הוא מאז חיות. כאן הסברא היא הפוכה, וכיון שבעריות נאסרה האשה לא עושה מעשה היה פטור לגמרא שאין חיוב למסור נפש, ורק לענין חילול השם הגמרא חשבה שזה שייך גם בלי מעשה, ואם גורסים תיהרג, יש לפרש שתיהרג

ולא תעשה מעשה להביא עליה את הערות. **ולענין זכר**, אם אומר לו שיהרגוהו או שיניח שביאורו על הערות, ויודע שדאי יבוא לידי קישוי, חייב למסור נפש, מפני שהקישוי נחשב מעשה, דאין קישוי אלא לדעת, אבל אם היה מקושה והעכו"ם מביאו על הערות, אין לו למסור עצמו. עוד כתבו התוס' **שביעל אשת חבר הקניני** שבא עליה סיסרא, הגמרא שואלת והא קא מתנהאי מעביירה, ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, אין כוונת גמרא לשאול שאם היא נהנית תהא חייבת למסור עצמה אע"פ שהיא קרקע עולם, שזה אינו, ועוד שהרי נראה שלא היתה אנוסה, ואדרבה היא שידלתו בדבריה עד שבא עליה כדי להתיש כוחו, ושאלת הגמרא היא על מה שהכתוב משבחה "מנשים באהל תברך", והיינו משרה רבקה רחל ולאז, שהם נהנו מהמצוה והיו מתכוונות להבנות מבטלהין ולא היו לשמה כ"כ, והיא לא נתנתה, ועל זה הגמרא שואלת שגם היא נתתה, והגמרא מותרת שלא נתנתה. עוד הקשו התוס' למה מרדכי לא גירש את אסתר שאז לא היתה נאסרת עליו והיו יכול להחזירה אח"כ, ותיצרו ש"ל שלא היה רוצה לגרשה שהיה יאן פן ויודע הדבר למלך.

לאביי הטעם משום שהיתה קרקע עולם עושה מעשה אלא הוא עושה בה מעשה.

ולרבא הטעם משום שהנאת עצמם שאני, שאם העכו"ם לא מתכוין להעבירו עד לת אלא עושה זאת להנאת עצמו אין כאן חילול השם ליהרג על כך, (דמטעם זה מותר לתת להם קוואקי ודימוניקי כלי נחושת גבוהים שנותנים בהם גחלים ועומדים לפני שלחן מלכים להתחמם כנגדם, והפרסיים ביום חגם היו נוטלים אותם גם מבתי ישראל בעל כרחם, ומעמידים אותם בבת עבודת כוכבים שלהם, ואף שזה היה חק לעבודה זרה מותר, כיון שהעכו"ם מתכוונים להנאת עצמם, ואינם אומרים לישראל לעבוד ע"ז, ואין כאן קידוש השם ליהרג עליו), וכן סובר רבא שאם נכרי ציווה ישראל לקצור שחת בשבת לצורך בהמתו יעבור ואל יהרג, אבל אם אמרו לו שיזרוק את השחת בנהר יהרג ואל יעבור אם זה בפרהסיא או שעת גזירת המלכות, כיון שרוצה להעבירו על דתו.

בן נח אינו מצווה על קידוש שם שמים אם אומרים לו לעבור על אחת מז' מצוות שלהם **בצניעא** אם אין שם ישראל, דכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ולענין פרהסיא הוי ספק. והתוס' נד"ה (ואם מביאים גירסה שהגמרא פושטת שאינו מצווה.

ע"ה. מעשה באחד שנתן עיניו באשה אחת, ואמרו הרופאים שאין לו תקנה עד שתיבעל לו, ואמרו חכמים שימות ולא יבעול ואפ"י לא תעמוד לפניו ערומה ואפי' לא תדבר עימו מאחורי הגדר. י"א שהיתה אשת איש. וי"א שהיתה פנויה, ומ"מ לא יעשה כך משום שגם משפחה, וי"א כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות, ולא היה מועיל שישאנה, דמיום שחורב בית המקדש כשל הכח מדאגות רבות ואין כח באיש להיות תאב לאשתו ולפיכך ניטל טעם ביאה, וניתן לעוברי עבירה שיצר הרע תוקפן ומרבה תאוותן.

הנשרפים

לאחר שנתבאר שדיני נפשות נידונים בב"ד של עשרים ושלשה, ונתבאר כיצד סדר הדיין בב"ד ופסיקתו, ונתבאר כיצד מביצעים ב"ד את החיוב מיתה בסקילה שריפה הרג וחקק. מנבאר הגמרא מי חייב בכל מיתה, ופרטי דינים באלו החייבים מיתה, ולעיל נבבאר מי חייב סקילה (שהיא המיתה החמורה ביותר), ולהלן יבואר שישנם שנים שחייבים שריפה, והם הבא על אשה ובתה, ובת כהן שזינתה, ולעיל (נ: ד"א) - נ"א) נתבאר דיני בת כהן שזינתה, ולהלן יבואור פרטי דיני חיוב שריפה בבא על אשה ובתה.

בת כהן שזינתה דינה בשריפה, אבל הבעל אינו נדון בשריפה.

חיוב שריפה באשה ובתה וכו'

כתיב "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה, זמה היא, באש שרפו אותו ואתהו". ומבואר אמריי שכללא אשה ובתה: בתו ובת בתו ובת בתו אשתו ובת בתה ונתבא חמותו ואם חמותו ואם חמיו, שכולם חייבים שריפה. ולהלן יבואר מנין לומדים כל אלו.

הבא על אשה ובתה חייב שריפה, ובכלל זה לומדים מילפותות: בתו מאונסתו (אף שאינה בת אשתו), ובת בתו ובת בנו שהיו לו מאונסתו, ובת אשתו בין שהיא בתו בין שהיא מאיש אחר, ובת בתה ובת בנה, חמותו ואם חמותו ואם חמיו.

מקור חיוב השריפה בהנ"ל-

כתיב "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש שרפו אותו ואתהן".

בת בתה ובת בנה לומדים מגזירה שוה זמה זמה.

ע"ה: זכרים כנקבות והיינו שאר הבא ממנו ובת בנו ובת בתו מאונסתו כשאר הבא ממנה שלמדנו מגזירה שוה, לומדים מגזירה שוה "הנה הנה" "זמה זמה". ואף שבשאר הבא ממנה אם אמה אסורה, ובשאר הבא ממנו אם אמו מותרת, ועוד למ"ד שריפה חמורה מה לשאר הבא ממנה שכן אמה בשריפה, תאמר בשאר הבא ממנו שאמו בסקילה, מ"מ כיון שלומדים שמה שכתוב כאן כאילו כתוב כאן לא שייך להקשות כלום. תוד"ה מנין.

למטה כלמעלה- לאביי היינו לעשות ג' דורות למעלה כג' דורות למטה, ולומדים מגזירה שוה את העונש, ואת האזהרה מ"זימה זימה". ולרב אשי הכונה לעשות למטה באיסור והיינו איסור קל יותר, אם חמיו ואם חמותו, כלמעלה באיסור- חמותו.

אם אמו אינה נלמדת מאם אמה. לאביי מדכתיב "אמך היא" לומדים שמשום אמו אתה מחייבו ולא משום אם אמו. ולרבא למ"ד דון מינה ומינה שאם לומדים את עיקר הדבר לומדים גם את הפרטים משם, א"א ללמוד ממנה, דא"כ אם אמו תהיה בשריפה, ולמ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך מה היא שכן אמה בשריפה אבל הוא אמו בסקילה, (דאין הגזירה שוה מופנית משני צדדים, ובכאהי גוונא למדים ומשיבים. תוד"ה איכא), ועוד אמו בסקילה ואם אמו בשריפה, ועוד דכמו שבה אין חילוק בין אמה לאם אמה, ה"ה בו שלא יהיה חילוק, וקושיא זו היא גם למ"ד סקילה חמורה. ולמ"ד דון מינה את עיקר הדבר ואוקי באתרה שאר הדינים אפשר ללמוד מיניה וביה ולא מהמלמד, א"כ הכא אם אמו בסקילה כמו אמו, למ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך שכיון שהוא אמו רק בסקילה, מנלן שגם אם אמו בסקילה, ועוד דמה בה לא חילקת בין בתה לאם אמה, א"כ גם בו לא נחלק בין בתו לאם אמו, וקושיא זו היא גם למ"ד סקילה חמורה.

ע"ו. **כלתה** אינה נלמדת מכלתו. לאביי כתיב אשת בנך היא" משום אשת בנה אתה מחייבו ולא משום אשת בנה. ולרבא למ"ד דון מינה ומינה א"כ יהיה דינו בסקילה, ולמ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך שהוא אמו בסקילה אבל היא שאמה רק בשריפה מנין שחייב על כלתה, ועוד דמה הוא לא חילקת בו בין אמו לכלתו, אף היא לא תחלק בה בין אמה לכלתה, וקושיא זו היא גם למ"ד שריפה חמורה. ולמ"ד דון מינה ואוקי באתרה, א"כ כלתה בשריפה כמו אמה, ולמ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך שהוא אמו בסקילה אבל היא שאמה רק בשריפה מנין שחייב על כלתה, ועוד דמה הוא לא חילקת בו בין בתו לכלתו, אף היא לא תחלק בה בין בתה לכלתה, וקושיא שריפה חמורה.

בתו מאונסתו- לאביי לומדים אותה מק"ו, אם על בת בתו ענוש, על בתו לא כ"ש, ואף שאין עונשים מן הדין, לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא, שהרי בת בתו היא באה ע"י הקורבה של בתו, ורק כאשר לומדים מקו"ו קורבה אחרת (כמו ללמוד אחותו בת אביו ובת אמו, מאחותו שהיא רק בת אביו או רק בת אמו) אומרים שאין עונשים מן הדין. ולרבא לומדים מהנה נהה זימה זימה, ואזהרה לאביי ורבא ג"כ לומדים משם. ולאבזה דרבי אבין לומדים מ"בת איש כהן כי תחל לזנות את אביה" והיינו שזינתה עם אביה, ומ"מ לא אומרים שבועלה אינו בשריפה כמו בבת כהן- לאביי כתיב "את אביה היא מחללת" מי שמחללת את אביה אין בועלה בשריפה, אבל זו שאביה מחללה אף הוא בשריפה. ולרבא שם דין הבעול כמו בבת ישראל שהיא אשת איש, אבל כאן וכי יהיה דינו כבא על הפנויה. ולדבריו לומדים אזהרה לבתו מאונסתו מדכתיב "אל תחלל את בתך להזנותה" -אל תחללה בזנות, ואביי ורבא לומדים מזה מוסר בתו לאדם לבעילת זנות ולא לשם אישות, לרבי אליעזר שלא ישיא בתו לזקן ומזנה עליה מתוך שאינה מקבלתו, ולר"ע שלא ישהה בתו בגורת שזה גורם שהיא מזנה, שהוא עני רשע ערום שבגלל העניות הוא מרשיע.

ע"ו: ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה וכו' באש ישרפו אותו ואתהו- לרבי ישמעאל אותו ואת אחת מהן דבלשן יוניי קוראים לאחת הינא, ולר"ע אותו ואת שתיהן. ולכו"ע אין הכונה שאשתו בשריפה. לאביי משמעות דורשין איכא בינייהו, ונ"מ שלרבי ישמעאל אם חמותו נלמדת מדרשה, ולר"ע היא כתובה כאן. ולרבא נ"מ בחמותו לאחר מיתה, שלרבי ישמעאל דינה בשריפה, דהכי אמר קרא אפילו רק אחת מהן חיה דין השניה בשריפה, ולר"ע אינו אלא איסורא בעלמא, דהכי אמר קרא שרק אם אשתו שקימת תישרף חמותו, ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא רק איסור "אורר שוכב עם חותנתו", אבל אם חמותו לתרווייהו מדרשה אתיא.

המשיא בתו לזקן שהיא רעבה לתשמיש והוא שבע, והמשיא אשה לבנו קטן (לפני סמוך לפרקו) -שגם היא רעבה לתשמיש והוא לא, והמחזיר אבידה לגוי שמראה שהוא לא מחזיר אבידה בגלל המצוה, שהרי בכנרי אין מצוה, עליו הכתוב אומר "למען ספות הרוהו את הצמאה (-שהוא מחבר שבע לדבר עם רעב לדבר), לא יאבה ד' סלוח לו".

האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה בתכשיטים נאים יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיא בניו סמוך לפרקן שאינם קטנים כ"כ, דמשום שנה או חצי שנה לא תזנה עליו, עליו הכתוב אומר "וידעת כי שלום אהלך, ופקדת נוך ולא תחטא". ואף שאין נישואין לקטן, ואינו זוקק לחלילה ויבוס, מ"מ לא חשיב בעילת זנות. תוד"ה סמוך.

האווה את שכניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דחוקו, עליו הכתוב אומר אז תקרא וד' יענה. וכתבו הותק' (ד"ה והמלוה) דמייירי במלוה לעני לצורך מזונותיו, אבל כשהמלכות דוחקת לגבות ממנו מיסים, ואם לא היה מוצא מעות היו מנזימים אותו, המלוה לו גורם לרעות רבות וצרות, שכשיביא לגבות חובו טורף ביתו ושדותיו, כדאי"תא בחגיגה ה. "והיה כי תמצאן אתו רעות רבות וצרות", מאי רעות וצרות, וכו', שמואל אמר: זה הממציא לו מעות לעני בשעת דחוקו, אמר רבא היינו דאמרי אנשי יזא לעללא לא שכיחא, לתליתא שכיח. ורש"י שם מבאר שהכונה שימציא מעות לעני קודם הדחק (והיינו לעללתא), כדי שיכל לקנות בול, ולא בשעת הדחק שיצטרך לקנות פת מן הפלטר מידי יום (וחשיב ליתא על שם שדרך לתלות ביה בסל, אמנם תלית הפת גורמת לעליות, או יזא נחשב ליתא על שם "היה חיץ תלום לך מנגד" זה הסומך על הפלטר). וי"ג אפיכא, לעללתא שכיח, שכשקונה תבואה ביחד מצויה הפת בביתו, לתליתא לא שכיח, שכשקונה מן הפלטר אין הפת מצויה בביתו.

הוי זְהִיר מִן הַיּוֹעֵץ לִפִּי דַרְכוֹ -להנאתו.

לאחר שנתבאר מי חייבים שריפה, והמקורות בפסוקים, עוברת הגמרא לבאר את המתה השלישית בחומרתה שהיא איין, שיש שנים חייבים מיתה זו והם רוצח ואדם עיר הנידחת. וכיון שרוצח נהרג בסייף, מאריכה הגמרא לבאר מתי רוצח חייב מיתה, ומתי פטור (כגון מצד גרמא), ודין רוצח שנתערב באחרים, ואגב זה יבואר דין שאר חייבי מיתות שנתערבו באחרים.

אלו הן הנהרגים – רוצח ואנשי עיר הנדחת.

דיני רוצח במעשה ובגרמא

רוצח אינו חייב אלא כשרצח במעשה גמור, אבל רוצח גרמא פטור. ולהלן יבואר מתי הרוצח פטור בגלל שזה נחשב גרמא, או מסיבות אחרות.

רוצח שהכה **באבן או בברזל** חייב, ובברזל חייב אף בכל שהוא.

מפני שהברזל ממיית בכל שהוא (לרש"י היינו כשתוחב מחט בושט או בליבו. והתוס' (ד"ה שברזל) הקשו דבכהאי גוונא גם קוץ ממיית. ולכן ביארו שברזל ממיית משום דמיוזף זויף, כדאי"תא ביבמות ע"א). ולכן לא נאמרה "יד" בברזל כדכתיב "באבן יד או בכלי עץ יד", ד"יד" משמע ששיערו מלוא אחיזה, ודווקא היכא שדקרו בחוד הברזל, אבל אם הכהו לאורכו אינו חייב אלא שיעור.

ממצמצם – כבש על אדם ביתן המים או האור וצויה יכול לעלות משם ומות חייב, ואע"פ שלא הוא דחפו אלא נפל מעצמו, דכתיב "באיבה" לרבות את המצמצם. אבל אם אדם אחז כיוצא בזה "כול לעלות משם ושעה גרמה לו, אפי' אם הוא דחפו פטור דלא עביד שיעור מיתה.

מצמצם בניזקין – המצמצם בהמה של חבריו בחמה ומתה, לרבינא חייב, שאם רוצח שאינו חייב אלא במזיד וברצון חייב במצמצם, כ"ש מזיק שחייב אף בשוגג ובאונס אם עשה בידיים חייב אפי' היה ישן, שיהיה חייב במצמצם. ולרב אחא בר רב פטור דגרמא בעלמא הוא, דכתיב "מות יומת המכה רוצח הוא" ברוצח חייב מצמצם ולא בנוזקין.

מתי רוצח ומזיק פטורים באונס ומתי חייבים – רוצח פטור באונס כדמצינו בב"ק (ל"ב): הסותר את כותלו לאשפה אי דלא שכחיו רבים אונס הוא, וכן מצינו (שם כ"ו): שאם היתה לו אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם, דלענין נזקין חיוב ולענין גלות פטור. ונוזקין חיוב באונס, אמנם יש עניני אונס דאפילו בנוזקין פטור, כמו שמחלק בירושלמי בין בא וישן אצל הכלים להיה ישן כבר והביאו כלים אצלו, וכגון אפילה וקרן זוית (שם כ"ז), והנחיה לזן אביתו פרה שאולה וטבוחה ונאכלה משלמין מוה שנתה אצל מוה שהויקל לו (כתובת ל"ד), וכנגסו לחצר בעל הבית שלא בנהו ובעה"א ידע מהנגסו והזיקו (ב"ק מ"ח), ובמעביר הבית ממקום למקום ושיברו ששומר חינם נשבע אינו חייב מטעם אדם המזיק (ב"מ פ"ב), ושומר שכר חיוב, ומבואר שבאונס כעין גניבה ואבידה אדם המזיק פטור. וצ"ל שחוב שאינה מצויה הוי כעין אבידה, אינה המזיק חייב בתנאי פטור, ולכן מחייבים (ב"ק כ"ז) בנפל מן הגג ברוח שאינה מצויה, ותנאל לרבי יהודה הוי כעין גניבה דפטרינן ביה אדם המזיק. תנר"ה רוצח.

חיוב מזיק ע"י סילוק תריס – כתבו התוס' ד"ה בנוזקן) שמשמע בגמרא שרוצח חייב יותר מבנוזקין, ולפי זה אא הגמרא פוסרת זורק מול תריס ואח"כ סילק את התריס ומת, כ"ש שבנוזקין פטור, כיון שמשעב בב"ק (כ"ו) שפוטרת זורק כלי מראש הגג והוי תחתיו כריס וכסתת אפילו אם קדם הוא וסילקם, ולפי זה הא דאי"תא בהכנס (נ"ה) שהפורץ גרז בפני הבמת הבירו ונפלו מדיני אדם וחייב דיניי שמים, ופריך היכי דמי אי כותל בריא דיניי אדם פטור ליחייב, אכותל קאי, אבל על הבהמה פטור, ויש ספרים שכתוב בהדיא אכותל. ומשני התם דמייירי בכותל רעוע, דחייב דיניי שמים על הבהמה, אבל על הכותל מוסתבר שאין לחייבו דיניי שמים על כותל רעוע שיכול ליפול ברוח מצויה, או אפילו ברוח שאינה מצויה, אמנם בסוף הסוגיא יש משמע שחייב דיניי שמים גם על הכותל, ויש לדחותו בטעם זה, או אנדימא שחייב על הכותל דיניי שמים כיון שהוא נתנה ממנו עד שיזדמנו לו פועלים לתקנו.

ע"ז. כפתו ומת – הכופת את חבריו ומת ברעב, פטור, דאין הרעב מזומן מיד, מפני (אם כ"ממצמצם במימא או באור. וכתבו התוס' ד"ה כפתו ומת) שאף אם היה רעב בשעה שכפתו פטור, כיון שאם הרעב לא היה מתחזק הוא לא היה מת). ואם כפתו ומת בחמה או בצנינה שכבר היו, חייב, אבל אם כפתו ואח"כ באה החמה או הצינה פטור דכיון שאין ההורג מזומן להריגה אינו אלא גרמא, ואין דינו אלא בידי שמים. ואם כפתו לפני אריי פטור מפני שגם אם לא היה כפות לא היה יכול להציל את עצמו,

ואם כפתו לפני יתושים, לרבא חייב, ולרב אשי פטור כיון שאותם יתושים הלכו ובאו אחרים והוא לא מת ע"י יתושים הראשונים. רש"י. ולתוס' (ד"ה כפתו לפני) החילוק בין ארי ליתושים הוא חילוק מציאות, שבדרך כלל הארי לא התחיל להרוק (דאי"כ לא היה יכול לכפותו) משא"כ היתושים, ורבא סובר שאע"פ שבאו יתושים אחרים חייב.

כתבו התוס' ד"ה סוף) שאם כפתו במקום אחד, והביאו משם למקום סוף חמה או צינה לבוא, חייב למ"ד אשו משום חצינו, דגם מיתה מחייבים באשו משום חצינו, ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש. ומה שבחשיך בן את הנחש והיינו שהכניס ידו לתוך פי הנחש פטור למ"ד ארס נחש מעצמו מקיא, אינו חייב משום אשו, כיון שהארס עדיין אינו בעולם. עוד כתבו התוס' שמה שמבואר בגמרא שבורק ציורו למעלה ונפל באותו מקום ולא בצדדים פטור, ואם נפל בצדדים חייב משום כוחו, היינו למ"ד אשו משום ממונו, דאם אשו משום חצינו חייב, מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום אשו אי בהדי דאולי קא מזקי. וכן מה שמצוינו שבנפלה סכין זיזי וחסחט שחיסטו פסולה, ובחפילה הוא כשרה, הינו שאינו למ"ד ארס משום ממונו, אבל למ"ד אשו וצינה וארי לבא זורק ציורו למעלה ונפל עוד יש לפרש דבכל הני דסוף חמה וצינה וארי לבא זורק ציורו למעלה ונפל לתחת, אפילו כפתו והביאו שם פטור, דדמי לכח כוחו, וכן אש שלא המיתה אלא ברוח מצויה פטור ממיתה, אלא דלענין ממון חייב נזק שלם, ולא דמי לחצי נזק ציורות אף על גב דכח כוחו הוא, שהרי באש חייב משום ממונו, דמאן דאית ליה למשום חצי אית ליה נמי משום ממונו.

כפה עליו גיגית ומת בהבל פיו, או שהיה ישן ופתח עליו מעזיבה ומת בצינה, לרבא פטור כמו בכפתו ומת ברעב שהרי הדבר הורג בא אחר זמן, (ולא דמי לכפתו בחמה וביצינה, דשם נמצאים כבר החמה והצינה שיש בהם כדי להמית, אבל כאן זה מתחזק והולך, ודמי לכפתו ברעב. ולא דמי לפרע מעזיבה תריס ובידקא דמיא בכח שני, דהכא זה מתחיל מיד משא"כ שם. תוד"ה כפה עליו). ולרבי זימא חייב, (ולא דמי לסוף חמה או צינה לבוא, דשם בשעה שכתפלו ליכא חימה וצינה כלל. שם.) ואע"פ שהמכניס חבריו לבית משיש שהוא סתום ביותר ואין הבל האור והנר יכול לצאת משם והדליק שם נר חייב, ומשמע שבלא נר אם מת בהבל פיו פטור, שאני התם דבלא שרגא לא מתחיל הבל מיד.

ע"ז: דחפו לבור שיש בו סולם ואח"כ הוציא אחר או הוא את הסולם קודם נפילתו פטור, כיון שבשעות הדחיפה היה יכול לעלות, ועל סילוק הסולם א"א לחייבו כיון שזה גרמא בעלמא.

הזורק חץ והיה תריס בידו, ואח"כ אחר או הוא נטלו את התריס, פטור, דבזמן זריקת החץ מייפסק פסיקיה גיריה.

הזורק חץ והיה לו סמנים של רפואה הראויים לרפאותו, ואפי' היו הסמנים בשוק שכיון שעכשיו הם מצויים בשוק לקנות הוה כאילו הם בידו אפילו לא נמצאו אח"כ, ואח"כ אחר או הוא פיזרו את הסמנים, פטור, דבזמן זריקת החץ היה יכול להתרפאות, וכן הדין בנזדמנו לו סמנים למוכה אחרי המכה ולא קנאם לרפא עצמו, כיון שקודם שעמדו בדין מצאו לו זכות.

אם חזרת הכדור מהכותל נחשבת כוחו –

זרק ציור בכותל וחזרה והרגה ונתמכין להרוג חייב מפני שגם זה נחשב כוחו, וכן אלו המשחקים בכדור שזורקים את הכדור בכח על הכותל והכדור חוזר לאחוריו, והרגו, במזיד נהרגים ולא אמרינן דהתרתא ספק היא דמי יימר דהדרא, ובשוגג גולים. ואמר רב תחליפא בר מערבא שאם הרגו תוך ד' אמות פטורים, וחוצ' לז' אמות חייבים גלות (וי"מ שחייב מיתה ואייזי בהתרו בו), דסתם משחקים בכדור ניחא להו שהכדור ילך הרבה, אבל אם לא נח לו שהכדור ילך רחוק פטור אפילו יותר מד' אמות דלא נתקיימה מחשבתו, וכתבי' ואשר לא צדה" פרט לנתמכין לזרוק שתים זורק ארבע, אלאמא כיון דלא ניחא ליה דתזיל פטור. וי"מ שזה מדבר על חיוב מיתה, וכגון שהתרו בו. רש"י. והתוס' (ד"ה סתם) כתבו שלא מוסתבר דמייירי לענין חיוב מיתה, אלא התרו בו וקיבל עליו התרתא ודאי נתמכין הוא וחייב, אלא מייירי לענין גלות. ולפי"ז הא דאיצטריך קרא לפטור נתמכין להרוג בהמה והרג אדם, היינו אפילו אם הם עומדים לו לצד זה, או שהיה כבור שזה בהמה ונמצא אדם, אבל אם הם במקום אחר פטור גם מטעם שנתמכין לזרוק שתים זורק ארבע, והביאו התוס' שרש"י בב"ק כ"ו: מביא לשון אחר שבנתמכין לזרוק שתים זורק ארבע חייב לרש"י, ולפי זה הגמרא כאן מדברת לענין חיוב מיתה, כמו הפירוש השני של רש"י.

ולפי זה הא דתניא שמי שבא לקדש מי חטאת ע"י תנית האפר על המים, ונפל האפר על ידו או על צידו של הכלי ומשם נפל לשוקת (-אבן חלולה שהמים נכנסים אליה מן המעיין ע"י נקב, דבעינן שתהא חיותם בכל), פסול, איירי בשותת ולא נפל מכה הנפילה הראשונה.

וכן הא דתניא שמי שהוא על מחט כדי לטהרה מטומאת מת, ויש ספק אם פגע ישירות במחט, או שפגע בחרס ומשם הגיעו המים למחט, טמאה, איירי שאולי נשפכו המים מעצמם למחט.

הקושר חבריו והפנה את מרוצת המים עליו, בכח ראשון שנפלו המים מיד עליו חייב, דגריי זידיה הוא והרי הוא כזורק בו חץ, ובכח שני שהוא קצת רחוק גרמא בעלמא הוא.

זרק ציור למעלה והלכה לצדדים חייב, דכח כחוש הוא, ויש כאן קצת כוחו במה שזה לצדדים, אבל בנפלת כנגדו לאו כוחו הוא אלא חוזרת מאליה.

חיוב מיתה ברציחת גוסס או טריפה

ועוד מדיני טריפה

אדם (וכן בהמה) שיש בגופו מום העתיד לגרום בוודאות למותו הרי הוא טריפה, וההורגו פטור כיון שלגבי דינים מסוימים הוא נחשב כמת. ובחולין (פרק שלישׁי) נתבאר בארוכה אלו מומים נותנים לו שם טריפה, אבל לגוסס, אף שרוב במומיו למיתה, מ"מ אפשר שיתרפא ויחיה, והרי הוא חיוי לכל דבריו. ולהלן יבוארו מתי חייבים מיתה על הריגת אדם הנוטה למות, ומה הדים כאשר כמה אנשים שותפים בהריגתו, ועוד מדיני טריפה.

ע"ת. ההורג את הטרिפה פטור אף למ"ד טריפה חיה, דסופו למות בחבלה זו. תוד"ה ההורג.

ההורג גוסס בידי שמים חייב.

הכהו 'ו בני אדם מי'ד מקלות ומת, אם הכוהו בבת אחת כולם פטורים, ואם הכוהו בזה אחר זה, שהוא גוסס בידי אדם שהוא קרוב למות מחמת המכות אבל לא עשאוהו טריפה, לחכמים פטורים, דכתיב "כל נפש" עד דאיכא כל נפש שכבר סייעו הראשונים בהריגתו, דדמי לטריפה שהרי נעשה בו מעשה. ולרבי יהודה בן בתריא האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו, דכתיב "כל נפש" כל זהו נפש אפילו מקצתה (אמנם בהכוהו יחד פטורים משום "אישי כי יכה" ולא שנים שהכוהו), דדמי לגוסס בידי שמים שכיון שלא נעשה בו מעשה הרי הוא כחי, אבל טריפה כגון ניקב הושט או קרום המח הא מיחתיכי סמינים, ובברייתא איתא בסתמא כריב"ב. וכתבו התוס' (ד"ה גוסס) שהעושה אדם גוסס והורגו אחר פטור, אע"פ שרוב גוססים למיתה והולכים בדיני נפשות אחר הרוב, כיון שהתורה הקילה שחובשים אותו ולא הורגים אותו כל זמן שהוא חי, ולפעמים הוא חי אע"פ שאמדוהו למיתה, לכן אם אחר הרגו פטור, תדע שהרי גוסס בידי שמים שהרגוהו נחשב כחי לחייב את ההורגו, אף שרוב גוססים למיתה, וא"כ גוסס בידי אדם ג"כ נחשב כחי לפטור את מי שעשאו גוסס.

עוד מדיני טריפה –

טריפה שהרג או טריפה שרבע בפני בי"ד חייב, דכתיב "ובערת הרע מקרבך" והרי ראוהו בעצמם, (וכגון שראוהו ביום, שאז דינים על ראייתם, אבל אם ראוהו בלילה דבעינן עדות לא. תוד"ה בפני), ושלא בפני בי"ד ובאים לחייבו ע"י עדים פטור, דהויא לה עדות שא"א להזימה, שאם יוזמו אינם נהרגים כיון שרצו להרוג גברא קטילא.

הרובע במשכב זכור את הטרिפה חייב, ולא אמרינן דהוי כמשמש מת, והטעם משום שיש לו הנאה, משא"כ רובע את המת ליכא הנאה, כיון שעברה חמימותו ולהלחתו.

עדים שהעידו על טריפה והוזמו פטורים.

עדים שהם טריפה שהוזמו – לרבא נהרגים דכתיב "ובערת הרע מקרבך", ולרב אשיי אינם נהרגים, מפני שאין דין הזמה מתקיים בזוממיו זוממנים שמפני שהעדים הראשונים הם טריפה, אלו שהזימום פטורים אם הזמו, מפני שזממו להרוג טריפה. ולרבא כיון שעדים זוממין זה חידוש, הם נהרגים אף שזה עדות שא"א להזימה.

שור של טריפה שהרג פטור, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת" אין השור נסקל אלא היכא דקריןן ביה "וגם בעליו יומת", והבעלים עצמו אם הרג שלא בפני בי"ד אינו נהרג. ושור שהוא עצמו טריפה שהרג, לרב אשי אף בזה פטור, כיון שאם הבעלים היה טריפה הוא היה פטור, ולרבא חייב, ואף שלז' ש שור שנתמכין להרוג את זה והרג את זה פטור מטעם דכמיית בעלים כך מיתה השור, התם באותו טעם שפטורים אדם פוטרים גם שור, אבל הכא באדם הוי עדות שא"א להזימה, אבל בשור לא, דאם הוזמו העדים משלמים דמי שור טריפה לבעלים.

שיסה בו את הכלב או את הנחש פטור, אבל אם השיך בו את הנחש -אחז את הנחש בידו והוליכו והגיע את שיני הנחש בידו של חבריו, לרבי יהודה חייב סייף כדיון רוצח, דארס נחש בין שיניו והרי הוא כתוקע סכין בבטנו, דלאו גרמא הוא שהרי כלי משחיתו בידו, והנחש פטור, ולחכמים המשיך פטור, דארס נחש מעצמו הוא מקיא בנשיכתו, וכשהכישו עדיין אין בו כדי להמית, והוי גרמא אף שיודע שסופו להוציא את הארס, והנחש עצמו בסקילה כדיון שור שהמית.

האם רוצח פטור כשמצא הנרצח הויקל ואח"כ מת, או כשאמדוהו לחיים ומת

כתיב "וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחיון על משעתו ונכה המכה, רק שבתו יתן ורפא ירפא". ולהלן יבואר שיש מחלוקת האם "ונכה המכה" הכונה שפטור ממיתה אם מת, או שחובשים אותו ורק אם המוכה ימות יאה חייב מיתה. עוד יבואר שבאמדוהו לחיים ומת או באמדוהו למיתה והיה פטור לכז"ע.

ע"ת: המכה את חבריו ואמדוהו למיתה והיקל ואח"כ הכביד ומת, לחכמים חייב, ולרבי נחמיה כשהיקל אומדים אותו אומד שני למזומן כמה יעלה שבתו ורפואתו, ואם חזר והכביד ומת פטור ממיתה, מפני שרגלים לדבר שלא מת מחמת מכה זו, דכתיב "אם יקום והתהלך בחיון על משענתו (ומתגרמין על בורייה,

שנתרפא לגמרי ונשען על כוחו) וניכה המכה", (דאין לומר שהכונה כפשוטו, שהרי זה פשוט שאין חיוב מיתה כאשר הנחבל מתהלך בחוץ), וחיוב נזק וצער ליורשים, ומשלם משעה שהכהו.

לחכמים לומדים מ"ונכה המכה" שחובשים אותו שלא יברח, היכא שאמדהו למיתה, ורבי נחמיה לומד חבישה ממגדף, ולרבנן הוראת שעה היתה, דכתיב "לפרוש להם על פי השם" שלא היה יודע משה אם הוא חייב מיתה או לא. וממקושוש דכתיב "ויניחו אותו במשמור" א"ל לומר מיתה ידע מתחילה שהוא חייב מיתה, דכתיב "מחלליה מות יומת" אלא שלא ידע באיזה מיתה יהרג, ולכן חבשו אותו, וס"ל שא"צ להתרות באיזה מיתה יהרג, (ואע"פ שסתם מיתה חנק, משה הסתפק אולי הוא חייב סקילה, דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר, כופני שהוא כופר במעשה בראשית, ועובד עבודת כוכבים נדון בסקילה. תוד"ה לא), משא"כ בספק אם חייב מיתה או לא.

אמדהו לחיים ומת- לרבנן לומדים מ"ולא ימות" שאם אמדהו לחיים ומת פטור, ולרבי נחמיה א"צ קרא לזה, שהרי יצא מבי"ד זכאי וכתבי "וצדיק אל תהרוג" ללמד שאם יצא מבי"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה אין מחזירים אותו. ומבואר ברש"י שמשלם ממונו. וכתבו התוס' (ד"ה וחד) שקצת קשה למה אין דינו כחיובי מיתות שוגגים שהם פטורים מתשלומין, שהרי לא מן הדין פטרנו אותו ממיתה אלא משום שיצא מבי"ד זכאי.

אמדהו מיתה וחיה פטור לכז"ע ממיתה, ונותן חמשה דברים.

פטור רוצח מצד חסרון כוונה

הלן יבואר מתי רוצח פטור בגלל שנתכוין להרוג מי שאין חיוב מיתה על הריגתו, או שנתכוין למכה שאין בה כדי להמית (או שבפועל מת בגלל מכה שאין בה כדי להמית). וכן יבואר מה הדין בזורק אבן לתוך קבוצת אנשים, ומה הדין בנתכוין להרוג ישראל אחד והרג ישראל אחר.

כוונה למי שאין חיוב על הריגתו- נתכוין לכהמה והרג אדם פטור דהתראת ספק הוא, ואע"פ שאמר יודע אני שהוא בן ברית וע"מ כן אני עושה פטור, דשמו לא ירהגנו, וכן אם נתכוין לעכו"ם והרג ישראל, לנפל והרג בן קיימא, פטור דנפל כמאן דקטיל דמי.

ע"ט. נתכוין להכותו על מתניו ושם אין בה כדי להמית, והלכה על ליבו ושם יש בה כדי להמית פטור, דמה שהתרו בו אל תזרוק התראת ספק היא, דשמו תלך על ליבו. וכן אם נתכוין להכות על ליבו ושם יש בה כדי להמית, והלכה על מתניו ששם אין בה כדי להמית, ומת, פטור דבעינן שהיה במכה כדי להמית. אבל אם נתכוין למתניו ויש בה כדי להמית גם במתניו והלכה על ליבו ומת חייב.

נתכוין להכות את הגדול ובו אין בה כדי להמית, והלכה על הקטן שבו יש בה כדי להמית, ומת, פטור. וכן אם נתכוין לקטן שיש בה כדי להמית, והלכה על הגדול שבו אין בה כדי להמית, ומת, פטור, אבל נתכוין לגדול ויש בה כדי להמית גם גדול, והלכה על הקטן ומת, לרבנן חייב, ולר"ש פטור.

זורק אבן לגו- הזורק אבן לגו -לתוך חבורה של בני אדם והרגה אדם, אם רובם עכו"ם פטור, ואם מחצה עכו"ם פטור דספק נפשות להקל דכתיב "הוצילו העדה", ואפי' רובם ישראל נמי פטור, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וכתביב "וארב לו וקם עליו"- עד שיתכוין לו. וכתבו התוס' (ד"ה וכל) דמהכא ילפינן בכל זוכתי דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ולר"ש שמצריך כוונה לאותו פלוגי, מיירי בתשעה ישראלים ונכרי והוא נתכוין לאדם שעומד במקום מסוים, דפטור מטעם קבוע, ואם כולם ישראלים חייב. עוד כתבו התוס' (ד"ה א"י) דסוגיין למ"ד התראת ספק שמה התראה, ואף שהוא מחייב במכה ב' אנשים שאחד מהם הוא אביו (ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון), וכן כשמתרים בו אל תותיר, היינו משום ששם הוא יודע שאם יכה שניהם או יותיר יעבור

איסור, אבל כאן אינו יודע במפעג האבן. אבל למ"ד התראת ספק לאו שמה התראה בלאו הכי פטור הכי משום דהוי התראת ספק.

נתכוין להרוג ישראל והרג ישראל אחר-

אם נתכוין לראובן והתרו בו עליו, דהתראת ודאי היא, ונפל על שמעון והרגו, לרבנן חייב, דאיכא התראה על בן ברית והרי הוא מתכוין לבן ברית, ולר"ש פטור, דכתיב "וארב לו" דקרא יתירא הוא, (ורבנן לומדים מזה שבזורק אבן לגו פטור, וכדלעיל). ואם זרק אבן לתוך קבוצה ואמר שהוא מתכוין רק לראובן ונפל על שמעון והרגו, לרבנן חייב, ולר"ש פטור, דבעינן שיאמר לפלוני אני מתכוין.

ע"ט: והא דכתיב "ונתת נפש תחת נפש", לרבנן איירי בנתכוין להרוג את חבירו והרג את האשה שחייב מיתה, ולר"ש נפש תחת נפש היינו ממוון, לתת דמי האשה ליורשיה, וכשיטת רבי שלומדים מנותינה האמורה למטה שזה ממוון, ולתנא דבי חזקיה פטור אף מממוון, דכתיב "מכה אדם ומכה בהמה" שכמו שמוכה בהמה אין בו חילוק בין שוגג למזיד, מתכוין לשאין מתכוין, דרך ירידה לדרך עליה (אופן זה לא שייך בבהמה, ורק באדם מצנינו חילוק זה שאם הרג בדרך עליה והיינו כשהרים את ידו פטור מנולת, דכתיב "ויפל עליו"), וחייב דכל נזקין בשוגג ובאונס נתרבו מ"פצע תחת פצע", ומכה בהמה מזיק הוא, אף מכה אדם אין בו חילוק ובכל האופנים הללו פטור ממומןן אף היכא שהוא פטור ממייתה. וכתבו התוס' (ד"ה בין) שבא בזה לפטור בין בשוגג, דחייבי מיתות שוגגין פטורים מן התשלומין, בין בשאין מתכוין והיינו נתכוין להרוג את זה והרג את זה, ודרך ירידה קמ"ל שאם הוא מזיד א"צ לפטורו ע"י ממוון, כמו שבדרך עליה לא ניתנה שגגתו לכפרה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה ומפקא) שאין הכונה שחולקים לגמרי על תנא דבי חזקיה, דאם נתחייב ממוון אחר יחד עם המיתה פטור, ורק לענין זמי המיתה סוברים כאן לחייב, דגלי קרא "נפש תחת נפש"- ממוון. אמנם יש החולקים לגמרי על תנא דבי חזקיה, אמנם הגמרא בכתובות מקשה מדברי תנא דבי חזקיה, דס"ל דברייתא דחזקיה עיקר, מפני שהוא בנו של רבי איי ושונה ברייתות של אביו. עוד כתבו התוס' שחזקיה מפרש "נפש תחת נפש" שנתכוין לאשה עצמה שהוא חייב מיתה.

רוצח שנתערב באחרים

איתא במתני' **רוצח שנתערב באחרים כולם פטורים, רבי יהודה ואמר כונסים אותם לכיפה** ומאכילים אותם שעורים עד שתבקע כריסם.

ביאור הדברים-

לא איירי בכשרים, דלרבנן פשיטא דפטורים, ורבי יהודה לא סובר שכונסים אותם לכיפה.

לשמאל איירי **ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב עם רוצחים** שנגמרו דינם, דלרבנן פטורים משום שאין גומרים דינו של אדם אלא בפניו, וכיון שלא מכירים אותו זה נחשב שלא בפניו, ולרבי יהודה כיון שכולם רוצחים כונסים אותם לכיפה.

לריש לקיש מיירי **בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים** אחרים, שלרבנן פטורים משום שצריך לגמור דין השור בפניו, דכמינת הבעלים כך מיתה השור, ולרבי יהודה כונסים אותם לכיפה, אבל אם אדם נתערב באחרים מודה רבי יהודה שכולם פטורים, שכיון שיש אחד שלא נגמר דינו, אין לך ראה לזכות גדולה מזו, ורחמנא אמר "הוצילו העדה". ריב"ם (תוד"ה בשור) רצה לפרש שהשור נתערב בשוורים מעליא, אבל ר"ת אמר לו שמשמעו מהגמרא שהאחרים בני תיובא, ואבל אם נתערב בשוורים מעליא כובשים אותם באופן שינודו וכל פרישי מורבא פריש, (ומטעם זה מותר ר"ת לכביש או עופות שיש ביניהם דרוסה, ודעת התוס' לאסור בזה, שמא יקח מן הקבוע, ואפילו אחד בריבוא כולם ימותו), והיכא שנתערב ברוב החייבים מיתה, אף בניידי אין פטורים אותם אלא ממייתה, דלא אטרחוה בי דינא להורגם (שאין בי"ד צריכים להרוג כל איסור הנאה), כדי שלא יבואו לטעות ולהרג גם אדם כבהאי גוונא, דאדם פטור לכז"ע, (ומהא טעמא כונסים אותם לכיפה אף שיש בזה צער בעלי חיים ומקלקל בזה חצירו וכיפתו, ואינו הורגם בקופין וקוברים), אבל הם אסורים בהנאה, ולרבנן ההכר הוא ע"י שפטרים אותם, ולא חיישינן לתקלה. ועוד

ואמר ר"ת ששור הנסקל אינו נאסר מחיים, וממילא שור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים שנגמרו דינם כולם פטורים ומותרים בגיזה ועבודה, אבל כשישחטו או ימותו יהיו אסורים בהנאה.

פ. לרבא **בעמדו שניים ויצא חץ מביניהם** והרג, דאפילו אם אחד מהם הוא אבא חלפתא שכולם יודעים שהוא חסיד ולא הוא הרגו שניהם פטורים לכז"ע. והמחלוקת היא **בשור שהרג ונגמרו דינו שנתערב** בשוורים שלא הרגו, (ובברייתא איתא שאותם שוורים נתערבו באחרים, שהרי רבי יהודה אוסר ספק ספיקא, אי נמי מיירי שכל אותם השוורים נתערבו באחרים שאין כאן אלא ספק אחד, וקמ"ל שלא מתירים מטעם דאיכא תרי רובי שיש בזה קולא בכתובות ט"ו. תוד"ה ואחרים) אם סוקלים את כולם שהרי בלאו הכי כולם אסורים בהנאה, ואין בזה הפסד לבעלים, וטוב שתתקיים מצות סקילה במחויב בה, או שכונסים אותם לכיפה כדי שלא להטריח את הב"ד, וכן איתא בברייתא.

רבא אמר **שולד הנוגחת או הנרבעת** אסור בהקרבה, (וכגון שנגחור על פי עד אחד או על פי הבעלים שנאסרו לגבוה ולא להדיוט) מפני שהיא וולדה נגחו או נרבעו. הגמרא אומרת שאם נתעברה וילדה אחרי הנגיחה לפני גמור דין הולד מותר מפני שהוא לא היה עובר לא בשעת נגיחה ולא בשעת גמור דין ולא נוצר מן האיסור, ואם נתעברה לפני גמור דין וילדה לאחר גמור דין הולד אסור, **דעובר ירך אמו** (וכן הלכה שעובר ירך אמו, חוץ מלענין טריפות שכיון שיש לו חיות בפני עצמו לא חשיב טריפה. ולר"ת הלכה שעובר לאו ירך אמו, והכא הולד אסור מפני שחיותו תלויה באם וחשיב כאילו נגמור דין שניהם להריגה. תוד"ה עובר), ואם נתעברה וילדה אחרי גמור דין, למ"ד זה זה גורם מותר מותר (היינו למ"ד חוששים לזרע האב, ורבי יהודה מסתפק בזה, אי נמי איי חספק אלא כשכל אחד בפני עצמו התר, אבל כשאחד אסור ואחד מותר חוששים לזרע האב לכז"ע. תוד"ה אלא), ולמ"ד זה זה גורם אסור אסור.

חייבי מיתות שנתערבו

פ: חייבי מיתות שנתערבו נדונים במיתה הקלה שביניהם, מפני שא"א לדון אדם במיתה חמורה יותר ממה שנתחייב, והמיתה הקלה היא בכלל החמורה. לר"ש שריפה חמורה מסקילה, שהרי ניתנה לבת כהן שזינתה, ותנן חמור מסייף, ולרבנן סקילה חמורה משריפה שהרי ניתנה למגדף ולעובד ע"ז שהם פושטים ידם בעיקר, וסייף חמור מחנק. לר"ש חנק חמור מסייף, ולרבנן סייף חמור מחנק.

ולענין התראה, אי מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל מפני שקלה בכלל חמורה ניחא, ואי לא הוי מותרה לדבר קל צ"ל שהתרו בו סתם, וס"ל שא"צ להודיעו אלא שהוא חייב מיתה בי"ד, וכמו שהיה במקוושש שלא התרו במה יהרג שהרי לא ידעו במה, וכן שיטת ת"ק בברייתא, אבל לרבי יהודה צריך להודיעו באיזה מיתה הוא נהרג, ומקושש הוראת שעה היתה, שעל פי הדבור הוא נהרג, ולא גמרין לדורות, דכתיב "יומת המת" שיתיר עצמו למיתה, משמע לאותה מיתה שיהרג בה. וכתבו התוס' (ד"ה הוי) דהא דאיתא לעיל (ע"א:) שנכרי שבא על אשת איש ישראל ונתגייר חייב, אף דמעיקרא חיובו סייף והשתא חנק, זה נכון גם אם מותרה לדבר חמור אינו מותרה לדבר קל, דנכרי א"צ התראה, וכיון שכבר נתחייב מיתה לא נפטר כשנתגייר, כיון שגם עכשיו היה חייב מיתה אם היו מתרים בו.

האם הולכים אחר הרוב- אם רוב אלו שנתערבו הם חייבים מיתה קלה, א"צ לטעם שזו המיתה הקלה, אלא הולכים אחר הרוב, ואם הרוב חייבים מיתה חמורה, ידונו במיתה הקלה משום שהיא קלה. וכתבו התוס' (ד"ה הנסקלים) שאף שבנפשות הולכים אחר הרוב, הכא שאחד לא חייב עשה את העבירה החמורה כלל אין להורגו, ושאינה מהיכא שהרוב אינם טריפה, שהוא ודאי הרג. ועוד י"ל דהוה ליה קבוע וספק נפשות להקל, ואין מחמירים עליו לגרום שיפרוש, ועוד גזירה שלא יקח מן הקבוע.

חדש

גיתן להשיג שוב את הסט תמניית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪. ותמניית משנה ברורה, 6 חלקים 66 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמניית ההלכה (עם טור ובי"ש שר"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים, גדה ומקוואות.

נקודות מכירה בירושלים בני ברק מודיעין עילית בית שמש אופקים רכסים ועוד.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגיליון?

באפשרותך לזכות לומדים נוספים,

גיתן לתרום ב'גדרים פלוס' קופת 'תמניית'

מבחגי לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמדת היומי

משנה ברורה / הפץ חיים / אהבת הסד

גיתן לעשות את המבחנים מיום שיש עי יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**

- **במייל 7692282@gmail.com**

- **בנדריש פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי

300 ₪ ברשת 'יפה נוף', 101 זוכים בזיכוי 100

₪ ברשת 'יפה נוף'.

מבחן 269 תרומה - שקלים סנהדרין ס"ח עד ע"ד

לדעת חכמה

מדוע קצו איש נעשה בן סורר ומורה?
א משום שלא בא לכלל מצוות.
ב דרכיו 'לאיש בן' - בן הספור לבורותו של איש.
ג משום שלא מציע שהתורה מענישה קצו.

ממי צריך בן סורר לגונב וברשות מי לאכל?
א יגוב משל אביו ויאלץ בישות אביו.
ב יגוב משל אביו ויאלץ בישות אדריסו.
ג יגוב משל אדריסו ויאלץ בישות אביו.

באיזה אופן אין לדרוג בא במתורת?
א בנא דרין גא או בציור, או עיי ארס אורי שאני הנגב.
ב בבא במתורת בשבת, ורק בעדיק שבא במתורת.
ג גם באופנים רבים יסלים לדרוג.

מי פטור אם שכר כלום של אושים אדריסו?
א רק דרין.
ב דרין, ודרין אורי הדרין, אבל לא נרין.
ג דרין ונרין ודרין אורי הדרין.

שאלה מדברי התוס'

מדוע קילקו זה את נאמן ולא את חסו?
א כפפי שלא רצה לקלל את בנו.
ב מפני שדקדקי' ב' ביבוי.
ג מפני שלעשה כצורתו, ורק כען היה רשע גמור.

ל"ג ר"י ש"א, יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

ניתן לעשות את המתנתים:
Ⓞ בט"ו: 0737-289-669
Ⓞ בעמדות 'נדרים פלוס' (רדעת)
7692282@gmail.com
Ⓞ במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמתנתים:
Ⓞ במייל: 7692282@gmail.com
Ⓞ בפקס: 0799-414-144

מערכת המתנתים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון נעל 500 ₪ בתזומן,
פרס שני זוכי 400 ₪ ב'יפה נון',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה נון

מבחן 268 משפטים סנהדרין ס"א עד ס"ז

לדעת חכמה

באיזה אופן הייבום על עבודה זרה?
א העובר עבודה זרה וסבר שיהא מותר.
ב גם המשתנה לאדריסא ולא ידע שעובדים אותה ולא קיבלה עליו באלות.
ג גם המשתנה לעבודה זרה והוא סבור שזה בית המבטח.

מה לומדים מ'ישם אלוהים אחרים לא תזכיר'?
א שלא ידור בשם עבודה זרה.
ב שאסור לעשות שורפות עם עפרים שנאם יהודים בעה וישבע בשם עבודה זרה.
ג שלא יאמר לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה מלפניה.

באיזה אופן המעביר זרעו למוזק פטור?
א במעביר בן בנו.
ב במעביר דרע פסול.
ג במעביר כל זרעו.

באיזה אופן נחלקו ר"מ ור'חנניס אם הייב סקילה בנא על מאורסה?
א בכמות.
ב בקטטה.
ג שרין התשובות נכונות.

שאלה מדברי התוס'

באיזה אופן הפוער עצמו לבעל פוער הייב?
א רק כשחטתו לעוברי עיי ביובי.
ב גם כשחטתו לבורה ולא לעובדי.
ג לרוב כשחטתו לעובדי, ולאבי אן כשחטתו לבורה.

ל"ג ר"י ש"א, יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

ניתן לעשות את המתנתים:
Ⓞ בט"ו: 0737-289-669
Ⓞ בעמדות 'נדרים פלוס' (רדעת)
7692282@gmail.com
Ⓞ במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמתנתים:
Ⓞ במייל: 7692282@gmail.com
Ⓞ בפקס: 0799-414-144

מערכת המתנתים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון נעל 500 ₪ בתזומן,
פרס שני זוכי 300 ₪ ב'יפה נון',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 100 ₪ ביפה נון

מבחן שבועי בדף היומי

מה דין הציא לבוש בתפילין לה"י בשבת, למ"ד שבת לאו יאמן תפילין?
א זייב סקילה.
ב אסור מדרבנן.
ג מותר.

כמה זמן ראוי להיות בן סורר ומורה?
א חדשי.
ב א חודשים.
ג ו חודשים.

איזה יין מותר לשתות בערב תשעה באב (מדינא דגמרא)?
א שלא עבר עין ג' ימים.
ב שלא עבר עליו מי יום.
ג כל יין אבוי.

מה סדר לידת שם חם ויפת?
א שם חם ויפת.
ב חם ויפת ושם.
ג יפת חם ושם.

איזה אכילה נאמרת להשלים שיעור אכילת בן סורר ומורה?
א בשר עזי.
ב בשר נבלה.
ג אכילת מצה.

באיזה אופן בן זה שנתייב מינה ונתנייב פטור?
א בנא על אשת תיבתי.
ב בנא על אשת ישראל.
ג שרין התשובות נכונות.

כא במתרת שנטל כלים ולא שיברם, האם הייב או פטור?
א זייב.
ב פטור.
ג מתולקת.

מהו מותר לברוע לדרוג כדי להציל מעבירה?
א כשנא לעובר עבודה זרה.
ב כשנא לבעל ענה המאורסה.
ג כשנא לרובע ברמה או לרלל שבת.

באיזה אופן נחלקו האם הורגים מי שבא על ענה המאורסה?
א במקפדת על פיגמה ואומרת וניתח לו כדי שלא יהרגה.
ב באינה מקפדת על פיגמה.
ג בכל אופן.

מה נחשב פרהסיא שצריך למסור נפש אפילו על עקבה דמסאנא?
א אפילו תשעה ישראלים ותרבי.
ג עשרה שורבם ישראלים.

מבחן שבועי בדף היומי

על איזו עבודה למרקוליס הייב?
א ורק הורק ליל אבן.
ב גם הוציח ליל ברמתי.
ג הפוער עצמו למרקוליס.

מהם האבות של עבודה זרה?
א רבן זיכח הקיטור.
ב גם השתהותא.
ג גם יוסין.

מי הייב במתנתסקי?
א תובע זיכ וסבר שזואו דוק.
ב נתבין להנביח את ההלוש וחתן את המהורב בשבת.
ג שרין התשובות נכונות.

מה דיעו של המגמף ומגושק לעבודה זרה (כשאין דרכם בכך)?
א עובר בלא תעשה ואינו לוקי.
ב לוקי.
ג זייב סקילה.

לענין מה העיל ביטול יצר הרע דעיות?
א לקרובותיו.
ב לאשת איש.
ג לא ביטול כלל.

מה זה חובב דבר?
א מקטר לעבודה זרה שחטה דבר לשם אלוהות.
ב מהדר בלעל הויס עיי להשום או הקפדה.
ג המושב עינים ושעת ואומר מדני כדאי לצאת.

מה נחשב המניח עצם היה בפני והיא מדרבתי?
א בעל אוב.
ב ידעני.
ג מענין.

המקל רק את אבי או רק את אמו, האם הייב או פטור?
א זייב.
ב פטור.
ג מתולקת.

מה העונש של נכשתי?
א סקילה.
ב סייף.
ג מתולקת.

האם מותר לברוא בעל חי כספר יצירה?
א מותר.
ב אסור.
ג לברוא אסור ולהניח במקום אחר מותר.

מבחן 272 ויקהל- פרה מנהדרין פ"ע צ"ח

לדעת חכמה

**איזה נביא נזון בתנו?
א רח ורחב על אשה ובתה.
ב גם תחבא מה שלא נאמר לו
(אנ"ל שאמר ויחבא).**

**מה הייתה השעות של בני אפרים
כדישבו הקין (רש"י)?
א ישמעו ארבע מאות שנה ממדוי שנאמר
"עצרתו יעניו אותם".
ב ישמעו ארבע מאות שנה ממדוי שידר
אברהם בצרפת.
ג ישמעו ארבע מאות שנה ממדוי אברהם.**

**מדוע נמסרו עשרת השבטים בידו
של משה?
א מפני שקיבלו מעילה על תורה.
ב מפני שעבדו עבודה זרה.
ג מפני שלא עלו לירושלם.**

**כיצד רכב אנשינו על הפחדה של
דוד המלך?
א דאסרו ואמר דוד כסופ.
ב מפני חכמה ונחמד.
ג כיון שידר נשבר לא היה לו דין ממך
באותה העת.**

שאלה מדברי התוס'

**מדוע הוציב הגמרא לומר שעשו
כדיי אליו ביד הרמיה משום
שהוציב בנבואות?
א מפני שבא זה אין לשמיע אפילו
ב מפני שאם לא הייתה קודת אש משמים
ג מפני שכלא זה לא היה ודעיים אם הוא
זרק.**

לגני ישיבת תורת אמת

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
גמירות: זורע פלוג' (דעת)
7692282@gmail.com
בחיני: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה: מחמה: 0792-288-668 מרחוק: 0792-288-668

תוכנית המבחנים פתוחה מימי שבת בבוקר עד יום שני בלילה.

הערות נבלי שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בחינות.
פרס שני עד 300 ש בפרס נתי.
פרס שלישי: 10 זוכים בימינו 100 ש בפרס נתי.

מבחן 271 כי תשא פורים דמוקפין מנהדרין פ"ע פ"ח

לדעת חכמה

**איך נשא משה את בת יתרו (רש"י)?
א נתיקרה.
ב בן היה קודם בתו ונדה. ומשנתנה תורה
נכנסה לכל מצות.**

**מה הנהנה מפרסו "דברי יביתו"?
א דניע מנמנות.
ב מן סכס אדם.
ג השקאית מליטה ע"יפה נגלה ומשרת
מזרע.**

**האם קן מנחה שעשה עצמו כנגד
הבית דין הגדול חיובי?
א כן.
ב לא.
ג אם התרו בו חיוב ואם לאו פסור.**

שאלה מדברי התוס'

**האם בעל יכול למהול על קטני?
א לא.
ב עד שנמסרה הנטיה יכול להמול.
ג אפילו אחר שנמסרה הנטיה יכול
למהול.**

לגני ישיבת תורת אמת

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
גמירות: זורע פלוג' (דעת)
7692282@gmail.com
בחיני: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה: מחמה: 0792-288-668 מרחוק: 0792-288-668

תוכנית המבחנים פתוחה מימי שבת בבוקר עד יום שני בלילה.

הערות נבלי שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בחינות.
פרס שני עד 300 ש בפרס נתי.
פרס שלישי: 10 זוכים בימינו 100 ש בפרס נתי.

מבחן 270 תצוה- וכוך מנהדרין ע"ח פ"א

לדעת חכמה

**מה הבהיל בין דין מינה ומנה לדין מינה
ואוקי בארחה (רש"י)?
א דאם כשלימים את עיקר הדין נמסרם
מסוים לפרטים משום גם את שאר דעיו. או
שלימים את שאר הדעיים מינה ובתי.
ב גם על עיקר הדין הנהיג על מהלכות האם
דעו ע"ד. למהות שנה למשל.
ג האם תכלול כנגד את הדעים של מה
שלמה נמנו או לא.**

**מה הנהנה על מנחה אברה לרבו' כ?
א לא המנח.
ב מסוים שהמנחה אברה לא בגלל המנחה.
ג עדיף שהמנחה היה אצל ישראל ולא אצל
עוים.**

**באיזה אופן נדחה חיוב נתיבון
למהה במנחה זה?
א דין נתיבון למהות על מהותו מכה שיש בה
כדי למהות. והלכה על לכו.
ב גם מנתיבון למהות על מהותו מכה שאין בה
כדי למהות. והלכה על לכו ושם יש בה כדי
למהות.
ג גם מנתיבון למהות על לכו מכה שיש בה
כדי למהות. והלכה על מהותו ואין בה כדי
למהות.**

**מי שנתיבוי' ב' מיתות בית דין במה
הזכרים אותו?
א ביהמה.
ב בהמה.
ג בהמה הראשונה שנתיבוי' אם כבר נגמר דיו.
ד בהמה.**

שאלה מדברי התוס'

**באיזה אופן נדחה חיובי?
א אדם כיון אברה.
ב אדם כיון אברה.
ג אדם כיון מהו כדרכה.**

לגני ישיבת תורת אמת

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
גמירות: זורע פלוג' (דעת)
7692282@gmail.com
בחיני: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה: מחמה: 0792-288-668 מרחוק: 0792-288-668

תוכנית המבחנים פתוחה מימי שבת בבוקר עד יום שני בלילה.

הערות נבלי שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בחינות.
פרס שני עד 300 ש בפרס נתי.
פרס שלישי: 10 זוכים בימינו 100 ש בפרס נתי.